

बॅरि. शेषराव वानखेडे महाविद्यालय

मोहपा, तह. - कळमेश्वर, जिल्हा-नागपूर (४४१५०२)

(कला शाखा: पदवी व पदव्युत्तर)

नॅकद्वारे प्रमाणित

दूरध्वनी क्र. ०७११८ २३७१७६

e-mail: principal_bswmm@rediffmail.com

डॉ. मा. वि. कोल्हे

प्राचार्य

(एम.ए; एम.फिल; पीएच.डी.)

No.BSWM/ / /19

Date: / /2019

BSWMM/NAAC 2019/ Metrics Level Deviations/Cr1-2

Date:- 01/12/2019

Criteria 1.2.1:	Percentage of new Courses introduced of the total number of courses across all Programmes offered during last five years.
DVV Findings:	The HEI has not provided the list of new introduced courses within the last five. Accordingly HEI to Provide the List signed by the principal for the number of new courses introduced within the last five years. For Example in BA, HEI has to mention all subjects with subject codes which were introduced in last five years, similarly for MA program.
Response/ Clarification	1) As affiliated to RTM Nagpur University, Institute do not have authority/ provision to introduce new course(s). But we have made analysis of NEW COURSES introduced by university in last 5 years. 2) Syllabus Scheme having name(s) of new courses introduced signed by the principal is attached for all programs. (Appendix-1)

IQAC Coordinator
Dr. Ajiel Ravikant Jachak
IQAC Coordinator,
Bar. Sheshrao Wankhede
Mahavidyalaya, Mohpa,
Distt. NAGPUR

Principal
Dr. M. V. Kolhe
Principal,
Bar. Sheshrao Wankhede
Mahavidyalaya, Mohpa,
Distt. Nagpur.

Appendix-I

बॅरि. शेषराव वानखेडे महाविद्यालय

मोहपा, तह. - कळमेश्वर, जिल्हा-नागपूर (४४१५०२)

(कला शाखा: पदवी व पदव्युत्तर)

नेकद्वारे प्रमाणित

डॉ.मा.वि.कोल्हे
प्राचार्य

(एम.ए; एम.फिल; पीएच.डी.)

दूरध्वनी क्र. ०७११८ २३७१७६

e-mail: principal_bswmm@rediffmail.com

Academic Flexibility (30)

Percentage of new courses introduced of the total number of courses across all programs offered during the last five years (10)

Number of the new course introduced in the last 5 years	Program name	Program code	Course code	Year of introduction
48	Bachelor Of Arts	BA	NA	2016-17
32	Master Of Arts	MA	NA	2016-17
80				

Program code	Program Name	Course code	Course Name	Year of introduction
BA	BA Sem- I	BA	1)English 2)Marathi 3)Sociology 4)Economics 5)Poltical Science 6)Geography 7)History 8)Marathi Litrature	2016-17
BA	BA Sem- II	BA	1)English 2)Marathi 3)Sociology 4)Economics 5)Poltical Science 6)Geography 7)History 8)Marathi Litrature	2016-17
BA	BA Sem- III	BA	1)English 2)Marathi 3)Sociology 4)Economics 5)Poltical Science 6)Geography 7)History 8)Marathi Litrature	2017-18
BA	BA Sem- IV	BA	1)English 2)Marathi 3)Sociology 4)Economics 5)Poltical Science 6)Geography 7)History 8)Marathi Litrature	2017-18
BA	BA Sem- V	BA	1)English 2)Marathi 3)Sociology 4)Economics 5)Poltical Science 6)Geography 7)History 8)Marathi Litrature	2018-19
BA	BA Sem- VI	BA	1)English 2)Marathi 3)Sociology 4)Economics 5)Poltical Science 6)Geography 7)History 8)Marathi Litrature	2018-19
MA	MA (Marathi) Sem -I (CBCS)	MA (Marathi)	1)Madyayugin Marathi Sahityacha Itihas 2)Sahityashastra 3)Kadambari 4)Vishesh Granthkar-Sant Dyaneshwar	2016-17
MA	MA (Marathi) Sem -II (CBCS)	MA (Marathi)	1)Aadhunik Marathi Sahityacha Itihas 2)Aadhunik Kavita 3)Vaicharik Sahitya 4)Sanshodhan	2016-17

स्थापना) मोहपा शिक्षण मंडळाद्वारे संचालित आणि राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराज नागपूर विद्यापीठाशी संलग्न (१९९१)

बॅरि. शेषराव वानखेडे महाविद्यालय

मोहपा, तह. - कळमेश्वर, जिल्हा-नागपूर (४४१५०२)

(कला शाखा: पदवी व पदव्युत्तर)

बॅकद्वारे प्रमाणित

डॉ.मा.वि.कोल्हे
प्राचार्य

(एम.ए; एम.फिल; पीएच.डी.)

दूरध्वनी क्र. ०७११८ २३७१७६

e-mail: principal_bswmm@rediffmail.com

Program code	Program Name	Course code	Course Name	Year of introduction
MA	MA (Marathi) Sem -III (CBCS)	MA (Marathi)	1)Madyayugin Kavita 2)Marathi Bhashik Abhyas 3)Gramin Sahitya 4)Sahitya Chalwal	2017-18
MA	MA (Marathi) Sem -IV (CBCS)	MA (Marathi)	1)Madyayugin Aadhunik Gadya 2)Bhasha Vignyan 3)Sahityashastra 4)Strivadi Sahitya	2017-18
MA	MA (Sociology) Sem -I (CBCS)	MA (Sociology)	1)Classical Sociological Thinking 2)Quantitative Methods in Social Research 3)Sociology of Social Movement 4)Social Problem in Contemporary India	2016-17
MA	MA (Sociology) Sem -II (CBCS)	MA (Sociology)	1)Classical Theoretical Foundation 2)Qualitative Methods in Social Research 3)Social Movement in India 4)Industry & Society in India	2016-17
MA	MA (Sociology) Sem -III (CBCS)	MA (Sociology)	1)Orientation in Sociological Theory 2)Sociology of Change & Development 3)Globalization & Society 4)Rural Society in India	2017-18
MA	MA (Sociology) Sem -IV (CBCS)	MA (Sociology)	1)Recent Trendz in Sociological Theory 2)Perceptive on Indian society 3)Education & Society in India 4)Rural Society in India: Issues & Problem	2017-18

Dr. M. V. Kothhe
Principal,
Bar. Sheshrao Wankhade
Mahavidyalaya, Mohpa,
Distt. Nagpur.

Appendix-II

RASHTRASANT TUKADOJI MAHARAJ NAGPUR UNIVERSITY, NAGPUR

DIRECTION NO. 12 OF 2016

**DIRECTION RELATING TO THE EXAMINATION LEADING TO THE DEGREE OF
BACHELOR OF ARTS, SEMESTER PATTERN (THREE YEAR DEGREE COURSE)
(FACULTY OF ARTS AND SOCIAL SCIENCE)**

(Issued under Section 14(8) of the Maharashtra Universities Act, 1994)

Whereas, Maharashtra Universities Act No. XXXV 1994 has come into force from 22nd July, 1994 and further amended by Maharashtra Universities (Amendment and Continuance) Act, 2003 (hereinafter referred to as Act) has come into force from 8th August 2003,

AND

Whereas, the University Grants Commission, New Delhi vide letter No.D.O.No.F-1-2/2008 (XI Plan) dated 31st January 2008 regarding new initiatives under the XIth Plan-Academic Reforms in the University has suggested for improving quality of higher education and to initiate the Academic Reforms at the earliest,

AND

Whereas, the Special Task Committee in all the Social Sciences under the subjects of Arts and Social Science in their meeting held during 02nd March 2016 to 16th May,2016 prepared the syllabi and scheme of examination for the Bachelor of Arts Graduate Degree course Semester Pattern in the Faculty of Social Science and recommended to the Hon'ble Vice-Chancellor for starting from the academic session 2016-17.

AND

Whereas The Hon'ble Vice Chancellor of Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur in exercise of powers vested under 14/7 of the Maharashtra University Act 1994 on behalf of the Board of Studies under the Faculty of Social Science and Faculty of Social Science has considered, accepted and recommended to Academic Council, the policy decision regarding introduction of Bachelor of Arts Semester Pattern syllabi with draft direction and Scheme of examination of Semester-I to VI

AND

Whereas, the Academic Council in its meeting held on 08th June, 2016 vide item No. 1(B) & 4 (B) has considered, accepted and recommended to Management Council, for Bachelor of Arts(Three Year Degree Course) in the Faculty of Arts & Social Science Semester Pattern syllabi with draft direction and Scheme of examination of Semester-I to VI

AND

Whereas, the Management Council in its meeting held on 14th June, 2016 vide item No. 96(B) & 99(B), has considered, accepted the Bachelor of Arts (Three Year Degree Course) in the Faculty of Arts & Social Science Semester Pattern syllabi with draft direction and Scheme of examination of Semester-I to VI

AND

Whereas, the new draft direction and scheme of examination as per Semester Pattern is to be implemented from the Academic Session 2016-17 for B.A. semester- I and onwards which is to be regulated by this direction and as such there is no existence and framing of an Ordinance for the above examination is a time consuming process.

AND

Whereas, the admission of students in the Semester Pattern at B.A. Semester- I and onwards are to be made in the Academic Session 2016-17.

AND

Whereas, ordinance making is a time consuming process, therefore, I, Dr. Pramod G. Yeole, Acting Vice Chancellor Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University, Nagpur in exercise of powers vested under Section 14(8) of the Maharashtra University Act 1994 do hereby issue the following Direction.

AND

1. This Direction may be called "Direction relating to examinations leading to the Bachelor Degree of Arts, Semester Pattern. (Three Year Course).
2. The direction shall come into force from the date of its issue by Hon'ble Vice Chancellor and shall remain in force till the relevant ordinance comes into being in accordance with the provisions of the Act.
3. The duration of the B.A. course shall be of three academic years consisting of six semesters with the University examinations at the end of each semester namely:

a) B.A. Semester I Exam

- b) B.A. Semester II Exam
- c) B.A. Semester III Exam
- d) B.A. Semester IV Exam
- e) B.A. Semester V Exam
- f) B.A. Semester VI Exam

4. The theory examination of Semester-I, II, III, IV, V and VI shall be conducted by the University and shall be held separately at the end of each semester at such places and dates as may be decided and notified by the University and shall be held as per the schedule given in the Table below.

Sr. No.	Name of the examination	Regular Students, Ex And External Students Examination	External Students and Supplementary Students Examination
1	Semester I, III & V	Winter	Summer
2	Semester II, IV & VI	Summer	Winter

ELIGIBILITY TO THE COURSE:

5. Subject to compliance with the provisions of this Direction and of other ordinances in force from time to time, the following persons shall be eligible for admission to the examination:-

- (a) A student who has prosecuted a regular course of study for not less than six month prior to that examination;
- (b) A teacher in an Educational Institution eligible under the provisions of Ordinance No. 18

Provided that in the case of the persons eligible under clauses (b) and External applicant to the examination shall have attended a course of laboratory instructions by obtaining casual admission in a College in the subject in which laboratory work is prescribed. The candidate shall submit a certificate to that effect signed by the Principal of the college.

(c) For external candidate the internal marks shall be assigned in proportionate to the marks scored by the candidate in theory examination conducted by the University.

6. Eligibility of every applicant for admission to B.A, Semester Course shall be:-

A) In case of the B.A. Semester I Examination:-

The candidate should have passed the 12th standard examination of the Maharashtra State Board of Secondary and Higher Secondary Education in the Faculty of Arts or Faculty of Commerce or Faculty of Science, Vocational Stream, Professional Courses or any other 10+2 examination and one of the subject English is compulsory recognized as equivalent thereto in such subjects and with such standards of attainments as may be prescribed.

B) In the case of the B.A. Semester II, III, IV, V and VI, the student should have attended a minimum of 90 days in the respective semester and passed the previous semester examination as per the ordinance no. 10 of ATKT rules.

7. The ATKT rules to admission for B.A. Course Semester, (Theory and Practical as separate passing head and on calculation fraction, if any, shall be ignored) shall be as given in following table:

	Admission to Semester	The student should have attended the Session satisfactorily	Candidate should have passed at least 50% passing heads of the following examinations (Theory and Practical as separate passing head and on calculation fraction if any, shall be ignored)
A	B.A.1 st Semester	Students who have fulfilled the eligibility criteria as mentioned in Section 6(A) and have been admitted to this course in 1 st Semester	-----

B	B.A.2 nd Semester	Students who have been admitted to this course in 2 nd Semester	-----
C	B.A.3 rd Semester	Students who have been admitted to this course in 3 rd Semester	50% of the total head prescribed for Sem I and Sem II Examination
D	B.A.4 th Semester	Students who have been admitted to this course in 4 th Semester	50% of the total head prescribed for Sem I and Sem II Examination and Semester III Appear
E	B.A.5 th Semester	Students who have been admitted to this course in 5 th Semester	a) Should have passes Sem I and Sem II examination And b) 50% of the total head prescribed for Sem III and Sem IV Examination
F	B.A.6 th Semester	Students who have been admitted to this course in 6 th Semester	a) Should have passes Sem I and Sem II , Sem III examination And b) 50% of the total head prescribed for Sem IV and Sem V Examination

- 8) a) Without prejudice to other provisions of Ordinance no. 6 relating to the examination in general, provisions of Para 5, 8, 10 and 31 of the said ordinance shall apply to every student admitted to this course.
- b) The students admitted to this Degree Course shall be governed by the general Ordinances/ Directions of the University which are applicable to all the regular or ex-students. These ordinances include complete as well as relevant provision of Ordinance No. 1, 2, 6, 7-A, 9, 10, 19, 109, ordinance No. 30 of 2006, (amended Ordinance No. 4 of 2006), Direction 9 of 2008, Direction 5 of 2004 wherever applicable accordingly AND Direction/Ordinance of ATKT as well as reassessment/ provisional admission as issued from time to time.
- 9) The fees for the tuition, examination, laboratory and other fees shall be as prescribed by the university from time to time.
- 10) Students can opt following papers for the B.A. Semester I to VI as per the details given below:-

Paper -I	Compulsory English	Compulsory subject	Compulsory
Paper -II	Second Language: Marathi, Hindi, Urdu, Supplementary English, Gujrati, Bengali, Telugu, Sanskrit, French, German, Russian, Persian, Arabic, Pali and Prakrit or Latin	Any one of these languages	Compulsory
Paper –III to V	Marathi Literature, Hindi Literature Urdu Literature, Gujrati Literature, Bengali Literature, Telugu Literature, French Literature, German Literature, Russian Literature Persian Literature, Arabic Literature, Pali and P rakrit Literature, Latin Literature, Sanskrit Literature Communicative English, Functional English, Music, History, Economics, Political Science, Sociology, Philosophy, Psychology, Geography, Home Economics, Dr. Ambedkar Thought, Public Administration Buddhist Studies, Ancient Indian History Culture & Archaeology, Gandhian Thought , Fashion Design.	Any Three from these subjects	Optional

- 11) The five subject offered by the students at semester I level will remain unchanged till the final semester.
- 12) (a) The scope of the subjects shall be as prescribed in the syllabus.

(b) The medium of instruction and examination shall be English, Hindi, Marathi, except for the courses in Languages and Literature.

- 13) The maximum marks assigned to each paper and minimum marks, an examinee must obtain in order to pass the examination shall be as prescribed in appendices appended with this direction.
- 14) The practical examination of all semester will be conducted at the end of each semester as indicated in the table given below:

Sr. No.	Name of the examination	Main Examination	Supplementary Examination
1	Semester I, III & V	Winter	Summer
2	Semester II, IV & VI	Summer	Winter

- 15) The scheme of awarding internal marks shall as per Appendix appended with this Direction.
- 16) Successful examinees at the B.A. Sem-VI Examination who obtained not less than 60% marks (aggregate of Sem- I, II, III, IV, V and VI Examinations taken together) shall be placed in first division, those obtaining less than 60% but not less than 45% in second Division, and all other successful examinees below 45% in third division.
- 17) There shall be no classification of successful candidates at Sem- I to Sem-V Examination. The division of the successful candidate shall be declared at the end six semester taking in to consideration the score of all six semesters.
- 18) An examinee successful in the minimum period prescribed for the examination, obtaining not less than 75% of the maximum marks prescribed in the subject shall be declared to have passed the examination with Distinction at that subject. Distinction shall not be awarded to an examinee availing of the provision of the exemptions and compartments at any of the examination.
- 19) Provisions of Ordinance No, 7-A relating to the Condonation of Deficiency of Marks for passing an examination and compartment as amended updated vide ordinance No. 45 of 1983 shall apply to the examinations under this Direction.
- 20) The names of the successful examinee passing the examination as a whole in the minimum prescribed period and securing the grades equivalent to first and second division shall be arranged in order of merit as provided in ordinance 6 relating to examination in general.
- 21) No candidate shall be admitted to an examination under this direction, if he / she have already passed the same examination of this university or of any other university.
- 22) Successful examinees at the B.A. Semester I, II, III, IV, V and VI Examinations shall be entitled to receive a Certificate signed by the Controller of Examination of University (COE) and successful examinees at the end of B.A. Semester VI examination shall, on payment of prescribed fees, receive a Degree in the prescribed format, signed by the Vice-Chancellor.
- 23) The provisions of direction No. 3 of 2007 for the award of grace marks for passing an examination, securing higher grade in subjects(s) as updated from time to time shall apply to the examination under this direction.
- 24) **Absorption scheme** for failure students of the Annual pattern:
- a) While switching over to Semester, the failure students of annual pattern will be given **Five** chances to clear the examination. After availing five chances for clearing the examination as per annual pattern, no examination would be held for annual pattern candidates. The students who fail to clear the examination within the available chances would have to take fresh admission in the semester pattern course.
- b) The candidate who have cleared first year annual pattern examination in the subject or are allowed to keep term (ATKT) as per annual pattern shall get admission to semester III directly.
- c) The candidate who have cleared second year annual pattern examination in the subject or are allowed to keep term (ATKT) as per annual pattern shall get admission to semester V directly.
- d) The candidate of old course (Yearly Pattern) shall be permitted to appear for higher class (Semester III or V) as per the new course (Semester Pattern) examination of the bachelor of Arts programme (Semester Pattern) provided they submit Eligibility Certificate (as per Proforma given below) from the Head of Department/Principal of the College stating that he/she has satisfactorily undergone a course of study.

ELIGIBILITY CERTIFICATE

(For getting admission for Semester III or Semester V of Degree Course)

Name of the Previous Examination _____ Year _____

This is to certify that this Shri / Shrimati / Kumari _____ is eligible

to get the admission for _____ of B.A. Degree Course.

Head of the Department/Principal
Name of the Department/College

Dated ___ / ___ / _____

SEAL

Teaching & Examination Scheme

**Bachelor of Arts Three Year (Six Semester) Degree Course
B.A. (Semester I, II, III, IV, V, VI)**

Subject	Teaching Scheme				Theory							Practical/Internal Assessment	
	Th	Tu	Prac	Total	Time Hrs	Theo Max Marks	Internal Assessment/ Prac. Marks	Total	Min Pass Theory	Min Pass Int. Ass./ Practical	Total Passing Marks		
Compulsory English	04	01*	----	05	3	80	20	100	32	08	40		
Second Languages	04	----	----	04	3	80	20	100	32	08	40		
Optional Except ELT.	05	----	----	05	3	80	20	100	32	08	40		
Eng. Literature	06	----	----	06	3	80	20	100	32	08	40		
Practical Subjects	04	----	01	05	3(Th) 6-8 (Prac)	70	30	100	23	11	----		

*One tutorial period consisting of 20 students per batch for Compulsory English

27. Guidelines for Internal Assessment, Theory Paper and Practical

Internal Assessment

1. The internal assessment marks shall be awarded by the concerned teacher.
2. The internal assessment shall be completed by the College / University at least 15 days prior to the final examination of each semester. The Marks shall be sent to the University immediately after the Assessment in the prescribed format.
3. General guidelines for Internal Assessment are:
  - a) The internal assessment marks assigned to each theory paper as mentioned in Appendix 1 shall be awarded on the basis of assignments like class test, attendance, home assignments, study tour, visit to educational institutions and research organizations, field work, group discussions or any other innovative practice / activity.
  - b) There shall be one assignment (as described above) per each Theory paper.
  - c) There shall be no separate / extra allotment of work load to the teacher concerned. He/ She shall conduct the internal assessment activity during the regular teaching days / periods as a part of regular teaching activity.
  - d) The concerned teacher / department / college shall keep the record of all the above activities until six months after the declaration of the results of that semester.
  - e) At the beginning of each semester, every teacher / department / college shall inform his / her students unambiguously the method he / she proposes to adopt and the scheme of marking for internal assessment.
  - f) The Teacher shall announce the schedule of activity for internal assessment in advance in consultation with HOD / Principal.

g) Final submission of internal marks to the University shall be before the commencement of the University Theory / Practical examinations whichever is later.

Theory

The scope of the subjects, **paper pattern for theory examination** and **distribution of marks** shall be as prescribed by the Board of Studies of the relevant subject and would be published in the syllabus.

However broad distribution of marks for different subjects in each semester will be as under:

Subject	Theory	Internal Assessment	Practical	Total
Compulsory English	80	20	-----	100
Second Languages	80	20	-----	100
Social Science's Subjects (Optional)	80	20	-----	100
Social Science's Subjects with Practical(Optional)	70	-----	30	100

Practical Examination

1. Each practical carries 30 marks. For the examination, the distribution of the marks shall be as follows:

a. Record / Journal / Internal assessment	: 10 marks – Evaluated by Internal
b. Practical Performance	: 10 marks – Evaluated jointly by External & Internal
c. Viva-voce	: 10 marks - Evaluated by External

NOTE: Practical performance shall be jointly evaluated by the External and Internal Examiner. In case of discrepancy, the External Examiner's decision shall be final.

- Practical exam shall be of 3 to 8 hours duration for one or two days, depending on subject and number of students.
- The Practical Record of every student shall carry a certificate as shown below, duly signed by the teacher-in-charge and the Head of the Department.
- If the student fails to submit his / her certified Practical Record duly signed by the Teacher-In-Charge and the Head of the Department, he / she shall not be allowed to appear for the Practical Examination and no Marks shall be allotted to the student.
- The certificate template shall be as follows:

CERTIFICATE

Name of the college / institution _____
 Name of the Department: _____

This is to certify that this Practical Record contains the bonafide record of the Practical work of Shri / Shrimati / Kumari _____ of M. Sc. _____
 _____ Semester _____ during the academic year _____ . The candidate has satisfactorily completed the experiments prescribed by Rashtrasant Tukadoji Maharaj Nagpur University for the subject _____

Dated ___ / ___ / _____

Signature of the teacher who taught the examinee

- _____
- _____

Head of the Department

Nagpur:
 Dated :16th June, 2016

Dr. Pramod Yeole
 Acting Vice-Chancellor

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY
RTM NAGPUR UNIVERSITY, NAGPUR

P.G. CBCS SEMESTER SYLLABUS

2016-2017

CONTENTS

SEMESTER I	PAGE NO.
CORE PAPERS	
PAPER - IT1 CLASSICAL SOCIOLOGICAL THINKING	3
PAPER – IT2 QUANTITATIVE METHODS IN SOCIAL RESEARCH	4
PAPER – IT3 ELECTIVE PAPERS (Select any one)	
A. SOCIOLOGY OF SOCIAL MOVEMENTS	6
B. SOCIOLOGY OF RELIGION	8
C. SOCIOLOGY OF MIGRATION	9
PAPER – IT4 ELECTIVE PAPERS (Select any one)	
A. GENDER AND SOCIETY	10
B. SOCIAL PROBLEMS IN CONTEMPORARY INDIA	12
C. SOCIOLOGY OF MINORITY GROUPS	14
 SEMESTER II	
CORE PAPERS	
PAPER – 2T1 CLASSICAL THEORETICAL FOUNDATIONS	15
PAPER – 2T2 QUALITATIVE METHODS IN SOCIAL RESEARCH	16
PAPER – 2T3 ELECTIVE PAPERS (Select any one)	
A. SOCIAL MOVEMENTS IN INDIA	17
B. SOCIOLOGY OF AGING	19
C. MEDIA AND SOCIETY	21
PAPER – 2T4 ELECTIVE PAPERS (Select any one)	
A. WOMEN IN INDIAN SOCIETY	23
B. SOCIOLOGY OF SOCIAL STRATIFICATION	25
C. INDUSTRY AND SOCIETY IN INDIA	27

SEMESTER III

CORE PAPERS

PAPER – 3T1
ORIENTATIONS IN SOCIOLOGICAL THEORY 29

PAPER – 3T2
SOCIOLOGY OF CHANGE AND DEVELOPMENT 30

PAPER – 3T3
ELECTIVE PAPERS (Select any one)

A. SOCIOLOGY OF EDUCATION 32
B. SOCIOLOGY OF SOCIAL EXCLUSION 34
C. GLOBALIZATION AND SOCIETY 35

PAPER – 3T4
ELECTIVE PAPERS (Select any one)

A. RURAL SOCIETY IN INDIA 36
B. URBAN SOCIETY IN INDIA 38
C. SOCIOLOGY OF ENVIRONMENT AND SOCIETY 39

FOUNDATION PAPER (Sociology - I)
INTRODUCTORY SOCIOLOGY 41
(For Students from other Departments)

SEMESTER: IV

CORE PAPERS

PAPER – 4T1
RECENT TRENDS IN SOCIOLOGICAL THEORY 42

PAPER – 4T2
PERSPECTIVES ON INDIAN SOCIETY 44

PAPER – 4T3
ELECTIVE PAPERS (Select any one)

A. EDUCATION AND SOCIETY IN INDIA 46
B. SOCIOLOGY OF MARGINALIZED COMMUNITIES 48
C. FIELD STUDY REPORT 50

PAPER – 4T4
ELECTIVE PAPERS (Select any one)

A. RURAL SOCIETY IN INDIA: ISSUES AND PROBLEMS 51
B. URBANIZATION IN INDIA 53
C. CONTEMPORARY SOCIOLOGY 55

FOUNDATION PAPER (Sociology – II)
SOCIAL PSYCHOLOGY 56
(For Students from other Departments)

RASHTRASANT TUKADOJI MAHARAJ NAGPUR UNIVERSITY

P.G. CBCS Semester Pattern Syllabi O F S O C I O L O G Y

STRUCTURE OF THE CBCS SEMESTER PATTERN P.G. COURSE

The P.G. CBCS semester pattern shall come into force from the academic year 2017- 2018 for the students seeking enrollment in semester III and semester IV. While the students of semester III and semester IV shall go through the CBCS semester pattern examinations, the students of semester I and semester II shall go through the simple semester pattern examination, as earlier.

1. The CBCS semester pattern P.G. Course shall give sufficient opportunity to the students of all departments for choice of subjects from each other's department at semester III and IV only.
2. The whole course shall be of full-time course of two years duration.
3. The semester I and II shall have two core papers (compulsory papers), paper I and II, and three core elective papers (optional papers), each under paper III and IV, offering wider choice to the students to opt for any one of them. The semester III and IV, each along with two core papers (compulsory papers), paper I and II, shall have three core elective papers (optional papers) under the paper III from which each student shall be given an option to choose any one. There shall be again three core elective papers under the paper IV of semester III and IV. Besides this, there shall be a foundation paper under paper IV of both III and IV semester for the students from outside sociology department. Accordingly, the students of sociology for studying a foundation paper under the paper IV of semester III and IV shall have to go to the other departments offering such paper. The students on the whole, shall have to give examinations for 1600 marks in order to be awarded M.A. degree in Sociology by RTM Nagpur University.
4. The CBCS P.G. course shall be based on continuous internal evaluation of the students out of 20 marks in each paper, along with the external evaluation based on a descriptive written examination of 80 marks by the university.

CODE OF EXAMINATION

Written Examination:

1. There shall be a written external examination of descriptive type in each paper at the end of every semester.
2. Each paper shall be of 80 marks of external examination of 3 hours duration.
3. The question paper shall contain 5 questions (four long questions and one short question) with an internal choice except for the short question. The short question shall be put like A, B, C and D at the question No. 5 i.e. the last question of the paper. The students shall have to answer all questions including all A, B, C and D of Q No.5.
4. Each question shall carry an equal value of 16 marks.

Nature of Internal Evaluation:

1. There shall be an internal evaluation of each student of 20 marks in each theory paper at the end of every semester.
2. Out of 20 internal marks in each theory paper, 10 marks shall be for Home Assignment and another 10 marks for viva-voce test and seminar presentation of the students based on the course content. The viva-voce tests and seminar presentations shall be conducted by a committee consisting of the Head of the Department/Principal of the college/Director of the Institute or Centre running the P.G. Course and the teacher of the concerned subject.
3. The teacher of the concerned subject shall decide the task to be assigned to the students for home assignment, viva-voce test and seminar presentation. The students' evaluation shall be done on consensus among all the members of the committee conducting the viva-voce test and seminar presentation.

Passing Marks

1. The students shall be required to score a minimum of 40 marks in each paper out of 100 including internal marks in order to pass in the examination.

SEMESTER: I**CORE PAPERS****PAPER – 1TI****CLASSICAL SOCIOLOGICAL THINKING**

	Lecture per Unit
1. Rise and Development of Sociology and Sociological Theory:	15
A. The Social, Economic and Political Forces in the Development of Sociology and Sociological Theory	
B. Intellectual and Philosophical Forces in the Development of Sociology and Sociological Theory	
1. August Comte:	15
A. Hierarchy of Sciences, Positivism	
B. Social Statics and Dynamics, Laws of three Stages	
3. Herbert Spencer:	10
A. Social Evolution, Organic Analogy, Military and Industrial Society	
4. Emile Durkheim:	20
A. Social Facts: Its Characteristics and importance	
B. Division of Labour: Its Causes and Functions, Mechanical and Organic Solidarity	
C. Religion: Sacred and Profane elements in the Context of Religion	
D. Suicide: Statistics on Suicide, Causes and types of Suicide in Society	

Suggested Readings:

1. George Ritzer, 1996, Sociological Theory, The McGRAW-HILL International Editions.
2. Parsons Talcott, The Structure of Social Action, Vol. I & II, McGraw Hill, New York.
3. Nisbet, 1966, The Sociological Tradition, Heinmann Educational Books Ltd, London.
4. Zetlin Irving, 1981, Ideology and the Development of Sociological Theory, Prentice Hall.
5. Dahrendorf Ralph, 1959, Class and Class Conflict in Industrial Society.
6. Bendiz Rinehard, 1960, Max Weber, An Intellectual Portrait.
7. Popper Karl, 1945, Open Society and its Enemies, Routledge, London.
8. Aron Raymond, Main Currents in Sociological Thought, Vol. I & II, Penguin.
9. Coser L.A., 1977, Masters of Sociological Thought, New York.
10. Giddens Anthony, 1997, Capitalism and Modern Social Theory.
11. Writings of Marx, Durkheim and Weber, Cambridge University Press.
12. R.N. Mukherjee and Arunansu Ghoshal, Social Thought, Vivek Prakashan, Delhi.
13. Francis Abraham and John Henry Morgan, Sociological Thought.
14. Michael Haralambos and Martin Holborn, 2000, Sociology: Themes and Perspectives, Harper Collins, London.
15. H.E. Barnes, Introduction to Sociology.
16. N.S. Vaidya, Samajik Vicharbant.

PAPER- IT2
QUANTITATIVE METHODS IN SOCIAL RESEARCH

	Lecture per Unit
1. Understanding Social Research:	15
A. Meaning and nature of social research, research ethics and plagiarism	
B. Formulation of problem in social research, social survey and social research, research review and research gap	
C. References and citation in social research: APA, MLA, etc.	
2. Quantitative Social Research:	15
A. Objectives and hypotheses	
B. Exploratory, descriptive, diagnostic and experimental designs	
C. Sampling methods: Techniques and types	
1. Methods of Data Collection in Quantitative Research:	15
A. Questionnaire: Open and close ended questions, merits and demerits of questionnaire	
B. Structured interview: its merits and demerits	
C. Content analysis	
4. Analysis and Interpretation of Data in Quantitative Research:	15
A. Use of SPSS in Calculation of Central Tendencies, Standard deviation and Correlations	
B. Issues in the presentation and interpretation of quantitative data	
C. Testing of hypothesis	

Suggested Readings:

1. Wilkinson, T. S., and P. L. Bhandarkar., Methodology and Techniques of Social Research, Himalaya Publishing House, Mumbai, (Reprint, 2004)
2. Bryman, Alan, Quality and Quantity in Social Research, UnwinHyman, London, 1988.
3. Hughes, John., The Philosophy of Social Research, Longman, London, 1987.
4. D.A.de Vaus, Surveys in Social research, George Relen and Unwin, London, 1986.
5. Bose, Pradip Kumar, Research Methodology, ICSSR, New Delhi.
6. Madge, John., The Origins of Scientific Research, Tavistock, London,1970.
7. Punch, Keith, Introduction to Social Research, Sage Publications, New Delhi, 1986.
8. Srinivas, M.N. and A.M. Shah, Field Worker and the Field, Oxford University press, New Delh, 1979.
9. Beteille A., and T.N. Madan, Encounter and Experience:Personal Accounts of Fieldwork, Vikas Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, 1975.
10. Barnes, John A., Who Should Know What? Social Science, Privacy and Ethics, Harmondsworth, Penguin, 1979.
11. Mukherjee, P.N., Methodology in Social Research: Dilemma and Perspectives, Sage Publications, New Delhi, 2000.
12. Shipman, Martin, The limitations of Social Research,Longman, London, 1988.

13. Sjoberg, Gidden and Roger Nett., Methodology for Social Research, Rawat publications, Jaipur.
14. Smeler, Neil J., Comparative Methods in Social Science.
15. Garrett, Henry. E., Statistics in Psychology and Education, David Mckay, Indian Publication, Bombay, Tenth Reprint, 1981.
16. Moser, C.A., Survey Methods in Social Investigation, Heinemann, 1971.
17. Somekh, B and Lewin, C., (eds.), Research Methods in Social Sciences, Vistaar Publication, New Delhi, 2005.
18. Giri, Ananta K., (ed.), Creative Social Research: Rethinking Theories and Methods, Vistaar Publication, New Delhi, 2004.
19. Whyte, W.F., Street Corner Society.
20. Daniel Bell, Doing Sociological Research.
21. Bhandarkar, P.L., Samajik Sanshodhan Padhati (Marathi).

PAPER – IT3

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

IT3 (A) SOCIOLOGY OF SOCIAL MOVEMENTS

IT3 (B) SOCIOLOGY OF RELIGION

IT3 (C) SOCIOLOGY OF MIGRATION

PAPER – IT3 (A)

SOCIOLOGY OF SOCIAL MOVEMENTS

	Lecture per Unit
1. Understanding Social Movements:	15
A. Defining Features and Types of Social Movements, viz. Reform, Revival, Revolutionary, Protest, Counter Movements	
B. Theories of Social Movement : Relative deprivation theory, structural strain theory, resource mobilization theory and political process theory	
2. Social Movements and Social Transformation:	15
A. Bases of Social Movements: Caste, Class, Gender, Religion and Ethnicity	
B. Issues in Social Movement: social structure and social movement, identity, culture and social movement, socio-economic and political interests and social movement	
3. Scenario of Social Movements in India:	15
A. Leadership and organizations in social movements	
B. Ideology in social movements: Types of ideology and social movements, ideology guiding movement and creating unrest	
4. Social Movements in the Contemporary Times:	15
A. Media and social movement, public opinion social movement, democracy and social movement	
B. Diffusion, absorption, and fragmentation of social movement	
C. Counter movements and social transformation	

Suggested Readings:

1. Banks, J.A., 1972, The Sociology of Social Movements, London, Macmillan.
2. Desai, A.R., (ed.) 1979, Peasant Struggles in India, Bombay, Oxford University Press.
3. Dhanagare D.N., 1983, Peasant Movements in India 1920-1950, Delhi, OUP.
4. Gore M.S., 1993, The Social Context of an Ideology: Ambedkar's Political and Social Thoughts, New Delhi, Sage.
5. Oommen T.K., 1990, Protest and Change: Studies in Social movements, Delhi, Sage.
6. Rao M.S.A., 1979, Social Movements in India, New Delhi, Manohar.
7. Singh K.S., 1982, Tribal Movements in India, New Delhi, Manohar.

8. Selliot Eleanor, 1995, *From Untouchable to Dalit: Essays on the Ambedkar Movement*, New delhi, Manohar.
9. Gouldner A.W., 1950, (ed.) *Studies in Leadership*, New York, Harper and Brothers.
10. Oommen T.K., 1972, *Charisma, Stability and Change: An Analysis of BhodanGramdan Movement*, New Delhi, Thomas Press.
11. Shah Ghanshyam, 1990, *Social movements in India: A Review of the Literature*, Delhi, Sage.
12. Shah Nandita, 1992, *The Issues at Stake: Theory and Practice in the Contemporary Women's Movements in India*.
13. Shiva Vandana, 1991, *Ecology and the Politics Survival*, New Delhi, Sage.

PAPER – IT3 (B)
SOCIOLOGY OF RELIGION

	Lecture per Unit
1. Introduction:	18
A. Sociology of religion: Religion as a science	
B. Religion and morality, religious beliefs and values	
C. Theism, atheism, secularism and fundamentalism	
2. Sociological Perspectives on Religion:	12
A. Durkheim: Religion for integration	
B. Weber: Religion, rationality and development	
C. Karl Marx: Religion as illusion	
3. Religion in Contemporary Society:	12
A. Jürgen Habermas: The place of religion in rational dialogue	
B. Niklas Luhmann: Religion as function	
C. Peter L. Berger and Thomas Luckmann: Religion as social construction	
D. Pierre Bourdieu: Religion and social practice	
4. Religion in Public Sphere:	18
A. Religious nationalism	
B. Religion and political power	
C. Religious movements	
D. Proselytism	

Suggested Readings:

1. Weber, M. *The Sociology of Religion*, Boston, Mass: Beacon Press, 1963.
2. Eliade, H. *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*, New York: Harcourt, Brace and World, 1959.
3. Durkheim, E. *The Elementary Forms of Religious Life*, London: Allen and Unwin, 1915.
4. Fischer, M.N.J. *Iran: From Religious Dispute to Revolution*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1980.
5. Baird, Robert D, (ed.) 1995 (3rd edition) *Religion in Modern India*, Delhi, Manohar.
6. Jones, Kenneth W., 1989, *Socio-Religious Reform Movements in British India*, *The New Cambridge History of India III – I*, Hyderabad, Orient Longman.
7. Madan T.N. (ed.) 1992, (enlarged edition), *Religion in India*, New Delhi, Oxford Press.
8. Mazumdar H.T., 1986, *India's Religious Heritage*, New Delhi, Allied Publishers.
9. Roberts, Keith A., 1984, *Religion in Sociological Perspective*, New York, Dorsey Press.
10. Shakir Moin (ed.) 1989, *Religion, State and Politics in India*, Delhi, Ajanta Publications.
11. Turner Bryan. S., 1991 (2nd edition) *Religion and Social Theory*, London, Sage Publications.
12. Robinson, Rowena, 2004, *Sociology of Religion in India*, Sage, India.

PAPER – IT3 (C)
SOCIOLOGY OF MIGRATION

	Lecture per Unit
1. Understanding the Concept of Migration:	15
A. Definition, nature and types of migration	
B. Place of origin and destination in migration	
C. Trends in local, regional and international migration	
2. Migration, Society and Social Categories:	15
A. Gender, caste and class in migration	
B. Migration and capitalist society	
C. Refugees, migration and nationalism	
3. Models/Theories of Sociology of Migration:	15
A. Models: Ravenstein's distance model and Lee's „Push“ „Pull“ model	
B. Theories: neo-classical economic, dual labour market, relative deprivation, world systems and Marxist theories	
4. Factors of Migration:	15
A. Factors having mobility potentials: finance and income, age, gender, Education, family ties and personality	
B. Factors creating stresses/dissatisfaction: housing, environment, employment opportunities, prospects for children, sense of belonging, persecution and intolerance, population pressure and poverty	
C. Industrialization, migration and urbanization	

Suggested Readings:

1. Lydia Potts. *The World Labour Market*, Zed Books Ltd., London and New Jersey, 1990.
2. Stephen Castles and Mark J. Miller. *The Age of Migration*, TheGulford Press, New York, 1993.
3. Loes, Schenk – Sand Bergen (ed.): *Women and Seasonal Labour Migration*, Sage Publications, New Delhi, London, 1995.
4. R. Mansell Prothero and Murray Chapman. *Circulation in Third World Countries*, Routledge and Kegan Paul, London, 1983.
5. Omprakash Mishra (ed.): *Forced Migration*, Manak Publication, Delhi, 2004.
6. Milton Israel and N.K. Wagle. *Ethnicity, Identity, Migration*. The Centre for South Asian Studies, University of Toronto, 1993.
7. Binod Khadria. *The Migration of Knowledge Workers*, Sage Publications, New Delhi, London, 1999.
8. Brinley Thomas. *Migration and Urban Development*, Methuen and Co. Ltd., London, 1972.
9. Swain, B.K. *Changing Occupational Structure in Vidarbha, India*, Himalaya Publishing House, Bombay, 1998.

PAPER –IT4

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

IT4 (A) GENDER AND SOCIETY
IT4 (B) SOCIAL PROBLEMS IN CONTEMPORARY INDIA
IT4 (C) SOCIOLOGY OF MINORITY GROUPS

**PAPER –IT4 (A)
GENDER AND SOCIETY**

	Lecture per Unit
1. Social Construction of Gender:	15
A. Socialization and gender construction, patriarchy and gender construction	
B. Dilemmas: Gender vs. biology, equality vs. difference, private vs. public	
2. Feminist Theories:	15
A. Liberal Feminism, Marxist Feminism	
B. Radical Feminism, Black Feminism	
3. Gender inequality in society:	15
A. Unequal distribution of power and authorities	
B. Patriarchal concept of labor and sexual division of labor,	
C. Political participation and male dominance	
4. Strategies to Overcome Gender Inequality:	15
A. Contemporary women's movement	
B. Women's participation in politics and decision making	
C. Women empowerment: Equal opportunity and development	

Suggested Readings:

1. Altekar, A.S., 1983, The Position of Women in Hindu Civilization, Delhi, Motilal Banarasidas, Second Edition, Fifth Reprint.
2. Chodrow, Nancy, 1978, The Reproduction of Mothering, BerkelyUniversity of California Press.
3. Desai Neera and M Krishnaraj, 1978, Women and Society in India, Delhi, Ajanta.
4. Dube Leela et al (eds.) 1986, Visibility and Power: Essays on Women in Society and Development, New Delhi, OUP.
5. Forbes G., 1998, Women in Modern India, New Delhi, CambridgeUniversity Press.
6. Maccoby, Eleanor and Carol Jackin, 1975, The Psychology of Sex Differences, Stanford, StanfordUniversity Press.
7. Mc Cormack, C and M. Strathern (ed.) 1980, Nature, Culture and Gender, Cambridge, CambridgeUniversity Press.

8. Myers, Kristen Anderson et al, (eds.) 1998, *Feminist Foundations: Towards Transforming Sociology*, New Delhi, Sage.
9. Oakely, Ann., 1972, *Sex, Gender and Society*, New York, Harper and Row.
10. Sharma, Ursula, 1983, *Women, Work and Property in North-West India*, London, Tavistock.
11. Shulamitz, Reinharz and Lynn Davidman, 1991, *Feminist Research Methods*, New York, Oxford University Press.
12. Srinivas, M.N., *Caste Its Modern Avatar*, New Delhi, Penguin (Leela Dube's Article on Caste and Women)
13. Vaid, S and K Sangari, 1989, *Recasting Women Essays in Colonial History*, New Delhi.
14. Agarwal, B, 1994, *A Field of One's Own Gender and Land Rights in South Asia*, Cambridge University Press.
15. Channa Karuna, 1988, *Socialization, Women and Education: Explorations in Gender Identity*, New Delhi, Orient Longman.
16. Dube Leela, 1997, *Women and Kinship: Comparative Perspectives on Gender in South and South-East Asia*, Tokyo, United Nations University Press.
17. Gandhi, N and N. Shah, 1992, *The Issues at Stake: Theory and Practice in the Contemporary Women's Movement in India*, New Delhi.
18. Ghadially, Rehana, (ed.) 1988, *Women in Indian Society*, New Delhi, Sage.
19. Jaywardene, Kuman, 1991, *Feminism and Nationalism in the Third World*, New Delhi.
20. Miss Maria, 1980, *Indian Women and Patriarchy: Conflicts and Dilemmas of Students and Working Women*, New Delhi, Concept.
21. Omvedt Gali, 1975, *Caste, Class and Women's Liberation in India*, Bulletin of Concerned Asian Scholars.
22. Pardeshi, Pratima, 1988, *Dr. Ambedkar and the Question of Women's Liberation in India*, Pune, WSC, University of Pune.

PAPER – IT4 (B)
SOCIAL PROBLEMS IN CONTEMPORARY INDIA

	Lecture per Unit
1. Understanding Social Problems:	15
A. Nature, definition and types of social problems	
B. Social structure as a basic source of social problem	
C. Approaches to social problems: Functional approach (anomie, social pathology, deviant behavior, and social disorganization) Conflict approach (deprivation, exploitation, inequality, oppression)	
2. Problem of inequality:	15
A. Poverty: Corporate capitalism, distribution of resources, culture of poverty, unequal opportunity and poverty; consequences of poverty and its elimination	
B. Casteism and atrocities: Unequal distribution of power, oppression and discrimination, caste struggle and atrocities; Inclusive policy : Political Reservations and Reservation in education and Government Services, SC & OBC Commission, Atrocity Act	
C. Gender inequality: Patriarchal and patrilineal structure and denial of powers & authorities, sex roles, discrimination; socioeconomic-political consequences of sexism, constitutional provisions and gender sensitization	
3. Population, Space and Social problems:	15
A. Population and Urban Problems: urban transformation due to migration, overpopulation, urban explosion; urban problems: health, habitat, natural resources, socioeconomic and political problem; rapid modernization and use of technology	
B. Environment, social problems and solutions to social problems	
C. Development induced displacement and rehabilitation	
4. Social Structure, Deviance and Social Problem:	15
A. Crime and delinquency: Categories of Crime (traditional, victimless crime, White-collar crime, corporate, political and organized crime); social structure and crime; formal and informal means to control crime in society	
B. Riots: regionalism, religious fundamentalism, casteism, socio-cultural conflicts, economic and political interests & riots; Values: Secular, democratic, tolerant, just eco-social, etc.	

Suggested Readings:

1. Jogan, Sankar. (ed.), Social Problems and Welfare in India, Ashish, New Delhi, 1992.
2. Madan, G.R. Indian Social Problems, Vol. I and II, Allied, Bombay, 1973.
3. Ahuja, Ram. Social Problems in India, Rawat, Jaipur, 2002.
4. Jain, Prabha Shasi and Singh Mamta. Violence Against Women, Radha, New Delhi, 2001.
5. Mishra, Girish and Pandey Brajkumar. White-Collar Crimes, Gyan, New Delhi, 1998.
6. Ahmad, Siddique. Criminology (5th ed.), Eastern Book Company, New Delhi, 2005.

7. Paranjape, N.P. Criminology (12th ed.), Central, Allahabad, 2005.
8. Attar, Chand. Poverty and Underdevelopment: New Challenges, Gyan, New Delhi.
9. Horton, Paul B and Leslie, Gerald R. The Sociology of Social Problems (Fifth ed.), Prentice-Hall, New Jersey, 1974.
10. Weinberg, M.S., Rubington Earl Sue Kiefer Hammersmith. The Solution of Social Problems-Five Perspectives, (2nd Edition), OUP, New York, 1981.

PAPER – IT4 (C)
SOCIOLOGY OF MINORITY GROUPS

	Lecture per Unit
1. Understanding the Minority Groups:	15
A. Definition, meaning and characteristics of minority community	
B. Approaches to minority communities: liberalism, pluralism, multiculturalism, and post-modernism	
2. Minorities Through Ages:	15
A. Pre-colonial, colonial and post colonial period	
B. Cultural and political rights of minorities	
C. Educational and economic rights of minorities	
3. State and Minority Communities in India:	15
A. Constitutional provisions	
B. Policies and programmes	
C. Politics of equality	
4. Minority Communities and Social Movements:	15
A. Regional reorganization and politics of political representation	
B. Exclusion and new social movements	
C. Inclusive policies for growth among minorities	

Suggested Readings:

1. Weiner, Myron. India's Minorities: Who are they? What do they want?, in Partha Chatterjee (ed.), *State and Politics in India*, OUP, 1997.
2. Kohli, Atul. (ed.), *India's Democracy: An Analysis of Changing State - Society Relationship*, Princeton University Press, 1998.
3. Brass, Paul R. *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*, Sage, New Delhi, 1991.
4. Hassan, Mushiral. *Islam, Communities and the Nation: Muslim Identities in Asia and Beyond*, Manohar, New Delhi, 1997.
5. Kakar, Sudhir. *The Colours of Violence*, Viking, 1997.
6. Ahmed, Imtiyaz & Ghosh, Partha & Reifeld, Helmut (eds.), *Pluralism and Equality (Values in Indian Society and Politics)*, Sage, New Delhi, 2000.
7. Schemerhorn, R.A. *Ethnic Plurality in India*, Arizona, 1978.
8. Harisson, Selig. *India: Most Dangerous Decades*, OUP, 1968.

SEMESTER II
CORE PAPERS
PAPER – 2TI
CLASSICAL THEORETICAL FOUNDATIONS

	Lecture per Unit
1. Karl Marx:	15
A. Class Formation and Class Struggle	
B. Dialectical Materialism and the Theory of Social Change	
C. Alienation, Surplus Value and Exploitation	
2. Max Weber:	15
A. Social Action: Theory and Types of Social action	
B. Protestant Ethic in the Emergence of Modern Capitalism	
C. Ideal Types of Authorities and Bureaucracy	
3. Vilfredo Pareto:	15
A. Logical and Non-Logical Actions	
B. Residues and Derivations	
C. Circulation of Elites	
4. Georg Simmel:	15
A. Concept of Individual and Society	
B. Social Interaction: Forms and Types	
C. Subjective and Objective Culture	

Suggested Readings:

1. George Ritzer, 1996, Sociological Theory, The McGRAW-HILL International Editions.
2. Parsons Talcott, The Structure of Social Action, Vol. I & II, McGraw Hill, New York.
3. Nisbet, 1966, The Sociological Tradition, Heinmann Educational Books Ltd, London.
4. Zetlin Irving, 1981, Ideology and the Development of Sociological Theory, Prentice Hall.
5. Dahrendorf Ralph, 1959, Class and Class Conflict in Industrial Society.
6. Bendiz Rinehard, 1960, Max Weber, An Intellectual Portrait.
7. Popper Karl, 1945, Open Society and its Enemies, Routledge, London.
8. Aron Raymond, Main Currents in Sociological Thought, Vol. I & II, Penguin.
9. Coser L.A., 1977, Masters of Sociological Thought, New York.
10. Giddens Anthony, 1997, Capitalism and Modern Social Theory.
11. Writings of Marx, Durkheim and Weber, Cambridge University Press.
12. R.N. Mukherjee and Arunansu Ghoshal, Social Thought, Vivek Prakashan, Delhi.
13. Francis Abraham and John Henry Morgan, Sociological Thought.
14. Michael Haralambos and Martin Holborn, 2000, Sociology: Themes and Perspectives, Harper Collins, London.
15. H.E. Barnes, Introduction to Sociology.
16. N.S. Vaidya, Samajik Vicharbant.

PAPER – 2T2
QUALITATIVE METHODS IN SOCIAL RESEARCH

	Lecture per Unit
1. Qualitative Research:	15
A. Difference between Quantitative and Qualitative Research	
B. Ethics in qualitative research	
C. Research questions: Types, sensitizing concept and concept map	
2. Research Designs in Qualitative Research:	15
A. Construction of Research Design: Components, Linear and Circular Process	
B. Case Studies, Comparative Studies, Retrospective Studies	
C. Snapshot and Longitudinal studies	
3. Sampling and Data Collection:	15
A. Theoretical sampling, Purposive sampling and Focus groups	
B. Interviews: Focused, Semi-Standardized, Problem-centered, Expert and Ethnographic	
C. Narratives: Narrative Interviews, Episodic Interviews	
4. Analysis and Interpretation:	15
A. Documentation: Transcription, coding-types and content analysis	
B. Data analysis: techniques and tools, Atalas-ti, NVivo	
C. Issues in presenting, analyzing and interpreting qualitative data	

Suggested Readings:

1. Wilkinson, T. S., and P. L. Bhandarkar., Methodology and Techniques of Social Research, Himalaya Publishing House, Mumbai, (Reprint, 2004)
2. Hughes, John., The Philosophy of Social Research, Longman, London, 1987.
3. D.A.de Vaus, Surveys in Social research, George Relen and Unwin, London, 1986.
4. Bose, Pradip Kumar, Research Methodology, ICSSR, New Delhi.
5. Madge, John., The Origins of Scientific Research, Tavistock, London, 1970.
6. Barnes, John A., Who Should Know What? Social Science, Privacy and Ethics, Harmondsworth, Penguin, 1979.
7. Mukherjee, P.N., Methodology in Social Research: Dilemma and Perspectives, Sage Publications, New Delhi, 2000.
8. Moser, C.A. and Kalton, G, Survey Methods in Social Investigation, Heinemann, 1971.
9. Bhandarkar, P.L., Samajik Sanshodhan Padhati (Marathi).

PAPER – 2T3

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

2T3 (A) SOCIAL MOVEMENTS IN INDIA

2T3 (B) SOCIOLOGY OF AGING

2T3 (C) MEDIA AND SOCIETY

PAPER –2T3 (A)

SOCIAL MOVEMENTS IN INDIA

	Lecture per Unit
1. Understanding Social Movements in India:	15
A. History and origin of social movements in India	
B. Causes and consequences of social movements	
C. Caste, class and social movements in India	
2. Traditional Social Movements:	15
A. Peasant and tribal Movements	
B. Women’s movement	
C. Trade union and nationalist movements	
3. New Social Movements:	15
A. Dalit and ethnic movements	
B. Students’ Movements	
C. Ecological and environmental movements	
4. Consequences of Social Movements:	15
A. Social movements, state and civil Society in India	
B. Social movements, social change and development	

Suggested Readings:

1. Banks, J.A., 1972, The Sociology of Social Movements, London, Macmillan.
2. Desai, A.R., (ed.) 1979, Peasant Struggles in India, Bombay, OxfordUniversity Press.
3. Dhanagare D.N., 1983, Peasant Movements in India 1920-1950, Delhi, OUP.
4. Gore M.S., 1993, The Social Context of an Ideology: Ambedkar’s Political and Social Thoughts, New Delhi, sage.
5. Oommen T.K., 1990, Protest and Change: Studies in Social movements, Delhi, Sage.
6. Rao M.S.A., 1979, Social Movements in India, New Delhi, Manohar.
7. Singh K.S., 1982, Tribal Movements in India, New Delhi, Manohar.
8. Selliot Eleanor, 1995, From Untouchable to Dalit: Essays on the Ambedkar Movement, New delhi, Manohar.
9. Gouldner A.W., 1950, (ed.) Studies in Leadership, New York, Harper and Brothers.
10. Oommen T.K., 1972, Charishma, Stability and Change: An Analysis of Bhoodan Gramdan Movement, New Delhi, Thomas Press.

11. Shah Ghanshyam, 1990, Social movements in India: A Review of the Literature, Delhi, Sage.
12. Shah Nandita, 1992, The Issues at Stake: Theory and Practice in the Contemporary Women's Movements in India.
13. Shiva Vandana, 1991, Ecology and the Politics Survival, New Delhi, Sage.

**PAPER –2T3 (B)
SOCIOLOGY OF AGING**

	Lecture per Unit
1. Understanding Sociology of Aging:	15
A. Meaning, definition, scope and significance of aging	
B. Trends of increasing aging population in different societies	
C. Factors responsible for increase in aging population	
D. Social, economic and political implications of aging population for developed and developing societies.	
2. Situations of Aged in Different Societies:	15
A. Aged in tribal, traditional and modern societies	
B. Status and role of the aged in traditional Hindu society	
C. Physical, social, economic and psychological problems of the aged	
D. Family care and support for the aged in urban and rural settings	
E. Urban society and the growth of institutional care for the aged	
3. Nature of the Aged and Problems of Coping with Aging:	15
A. Problems of coping with aging among retired salaried people	
B. Problems of coping with aging among the aged in unorganized daily wage earning sector	
C. Problems of coping with aging among the aged in farming/agriculture	
D. Successful aging: Its meaning, prerequisites and importance	
4. National Policy on Older People in India:	15
A. Strategies of accommodating aged people in society: Superannuation benefits/pensions/medical reimbursement	
B. Medical facilities including hospitalization and travel concessions	
C. Social pension and health insurance (medical claim policy)	
D. HelpAge India and the social policy on aged	

Suggested Readings:

1. Vinod Kumar, 1996, (ed.) *Aging Indian Perspective and Global Scenario*, New Delhi, All India Institute of Medical Sciences.
2. *Proceedings of the United Nations Round Table on the "Aging of Asian Populations*, Bangkok, 1994.
3. Alfred de Soza; Walter Fernandes, 1982, (eds.) *Aging in South Asia: Theoretical Issues and Policy Implications*, New Delhi, Indian Social Institute.
4. Indira Jai Prakash, 1991, (ed.) *Quality Aging: Collected Papers*, Varanasi, Association of Gerontology.
5. P.K. Dhillon, 1992, *Psycho-Social Aspects of Aging in India*, New Delhi, Concept Publishing Company.
6. *Added Years of Life in Asia*, 1996, *Current Situation and Future Challenges*, New York, United Nations.

7. P.C. Bhatia, 2000, (ed.) lecture-Series in Geriatrics, New Delhi, National Institute of Primary Health.
  8. R. Singh; G.S. Singhal, 1996, (eds.) Perspectives in Ageing Research New Delhi: Today and Tomorrow Printers and Publishers Proceedings of Indo-German Workshop on Education and Research in Gerontology, Max Muller Bhavan, New Delhi.
  9. S.K. Biswas, 1987, (ed.) Ageing in Contemporary India, Calcutta, Indian Anthropological Society (Occasional papers).
  10. E. Palmore, 1993, (ed.) Developments and Research on Aging, Westport, Greenwood Press.
  11. S.K. Choudhary, 1992, (ed.) Problems of the Aged and of Old Age Homes, Bombay, Akshar Prathi Roop Limited.
  12. Kumar S. Vijaya, 1991, Family Life and Socio-Economic Problems of the Aged, New Delhi, Ashish Publishing House.
  13. Muthayya B.C.; Annesuddin M., 1992, Rural Aged: Existing Conditions, Problems and Possible Interventions – A Study in Andhra Pradesh, Hyderabad, National Institute of Rural Development.
  14. Rao K.S., 1994, Aging, New Delhi, National Book Trust of India.
  15. Sati P.N., 1987, Needs and the Problems of the Aged, Udaipur, Himanshu Publishers.
  16. Sen K., 1994, Ageing: Debates on Demographic Transition and Social Policy, London, Zed Books.
  17. Soodan K.S., 1975, Ageing in India, Calcutta, T.K. Mukherjee Minerva Association (Pvt.) Ltd.
  18. Ishwar Modi. (ed.), Ageing and Human Development, Rawat Publications, Jaipur, 2001.
- Read the abstracts on “Age and Social Structure” in all Abstract Books of All India Sociological Conferences of Indian Sociological Society, for last 10 years.**

PAPER – 2T3 (C)
MEDIA AND SOCIETY

	Lecture per Unit
1. Understanding Media in Society:	15
A. Mass Media: the concept, definition and forms of mass media	
B. Theories of Mass Media: Pluralist, Marxist, Neo-Marxist	
2. Role and Influences of Media	15
A. Hypodermic, normative, interpretative and structured interpretative model	
B. Hyper reality, interpretative community, violence and media	
3. Images and Social Group in Media:	15
A. Representation of gender, caste, class & religion	
B. Children, Gender, Sexuality and Media Effect	
4. Media in Globalized World:	15
A. Media, Market and Popular Culture	
B. Capitalist and state ideology in Media	

Suggested Readings:

1. Asa Briggs and Peter Burke, A Social History of the Media, Polity Press, Cambridge, 2005.
2. Benjamin, W. The Work of Art in the age of Mechanical Reproduction, Illuminations, New York, Schocken Books, 1969.
3. Williams, R. Communications, Penguin: Harmondsworth, 1962.
4. Hall, S. „Cultural studies: two paradigms“, Media, Culture and Society, 1980.
5. Herman, Edward S. and Chomsky, Noam. Manufacturing Consent: The Political Economy of Mass Media, Pantheon Books, 1988.
6. John Corner. Dick Pels (eds.), Media and the Restyling of Politics: Consumerism, Celebrity, and Cynicism, London: Sage, 2000.
7. Desai, A.R. The Role of the Press in the Development of Indian Nationalism, in Social Background of Indian Nationalism, Bombay: Popular Prakashan, 1948.
8. Kohli, V. The Indian Media Business, London: Sage, 2003.
9. Jeffrey, Robbin. India’s Newspaper Revolution. Capitalism, Politics and the Indian language, New York: Martins Press, 2000.
10. Kumar, K.J. Mass Communication in India, Jaico Publishing House, 2010.
11. Gans, H.J. Deciding What’s News, Northwestern University Press, 2004.
12. Appadurai, Arjun. Modernity at Large: The Cultural Dimensions of Globalization, OUP, 1996.
13. Sohat, Ella and Robert Stam. Unthinking Eurocentrism: Multiculturalism and the Media, Routledge, 1994.
14. Uberoi, Patricia. Freedom and destiny: gender, family, and popular culture in India, OUP, 2006.
15. Hall, Stuart. “The Whites of their eyes: racist ideologies in the media.” In Gail Hymes and Jean M. Hume zeds Gender, race, and class in media: a text reader, Sage, 2003.

16. Said, Edward. *Covering Islam: How the Media and Experts Determine How We See the Rest of the World*, New York; Pantheon, 1981.
17. C. Berry and F. Martin. (eds.), *Mobile Cultures: New Media in Queer Asia*, DukeUniversity press, 2003.
18. Khan, R. and D. Keller. "New Media and Internet Activism: From the "Battle of Seattle to Blogging." *New Media and Society*, 2004.

PAPER – 2T4

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

2T4 (A) WOMEN IN INDIAN SOCIETY

2T4 (B) SOCIOLOGY OF SOCIAL STRATIFICATION

2T4 (C) INDUSTRY AND SOCIETY IN INDIA

PAPER –2T4 (A)

WOMEN IN INDIAN SOCIETY

Lecture per Unit

1. The Changing Profile of Women in India:	15
A. The changing status of women in pre-colonial, colonial and post-colonial India	
B. The demographic profile - the gender gap (Census, NSS)	
C. Gender in caste, class and religion	
2. Patriarchy and Women in India:	15
A. Women's role in decision making: family, health and reproductive behavior.	
B. Women's situation in India: Socio-cultural taboos, economic and political deprivation, sexual exploitation, etc.	
3. Women and Social Institutions:	15
A. Education: Gender based participation in educational institutions	
B. Economy: Sexual division of labour, unequal payments, and marginalization of women	
C. Polity: Gender based participation in politics; reservations for women and political empowerment	
4. Women and Social Issues:	15
A. Development	
B. Communalism	
C. Crime and violence	
D. Education, employment and empowerment	

Suggested Readings:

1. Altekar, A.S., 1983, The Position of Women in Hindu Civilization, Delhi, Motilal Banarasisdas, Second Edition, Fifth Reprint.
2. Chodrow, Nancy, 1978, The Reproduction of Mothering, BerkelyUniversity of California Press.
3. Desai Neera and M Krishnaraj, 1978, Women and Society in India, Delhi, Ajanta.
4. Dube Leela et al (eds.) 1986, Visibility and Power: Essays on Women in Society and Development, New Delhi, OUP.
5. Forbes G., 1998, Women in Modern India, New Delhi, CambridgeUniversity Press.

6. Maccoby, Eleanor and Carol Jackin, 1975, *The Psychology of Sex Differences*, Stanford, Stanford University Press.
7. Mc Cormack, C and M. Strathern (ed.) 1980, *Nature, Culture and Gender*, Cambridge, Cambridge University Press.
8. Myers, Kristen Anderson et al, (eds.) 1998, *Feminist Foundations: Towards Transforming Sociology*, New Delhi, Sage.
9. Oakely, Ann., 1972, *Sex, Gender and Society*, New York, Harper and Row.
10. Sharma, Ursula, 1983, *Women, Work and Property in North-West India*, London, Tavistock.
11. Shulamitz, Reinhartz and Lynn Davidman, 1991, *Feminist Research Methods*, New York, Oxford University Press.
12. Srinivas, M.N., *Caste Its Modern Avatar*, New Delhi, Penguin (Leela Dube's Article on Caste and Women)
13. Vaid, S and K Sangari, 1989, *Recasting Women Essays in Colonial History*, New Delhi.
14. Agarwal, B, 1994, *A Field of One's Own Gender and Land Rights in South Asia*, Cambridge University Press.
15. Channa Karuna, 1988, *Socialization, Women and Education: Explorations in Gender Identity*, New Delhi, Orient Longman.
16. Dube Leela, 1997, *Women and Kinship: Comparative Perspectives on Gender in South and South-East Asia*, Tokyo, United Nations University Press.
17. Gandhi, N and N. Shah, 1992, *The Issues at Stake: Theory and Practice in the Contemporary Women's Movement in India*, New Delhi.
18. Ghadially, Rehana, (ed.) 1988, *Women in Indian Society*, New Delhi, Sage.
19. Jaywardene, Kuman, 1991, *Feminism and Nationalism in the Third World*, New Delhi.
20. Miss Maria, 1980, *Indian Women and Patriarchy: Conflicts and Dilemmas of Students and Working Women*, New Delhi, Concept.
21. Omvedt Gali, 1975, *Caste, Class and Women's Liberation in India*, *Bulletin of Concerned Asian Scholars*.
22. Pardeshi, Pratima, 1988, *Dr. Ambedkar and the Question of Women's Liberation in India*, Pune, WSC, University of Pune.

PAPER – 2T4 (B)
SOCIOLOGY OF SOCIAL STRATIFICATION

	Lecture per Unit
1. Understanding Social Stratification:	15
A. Definition, characteristics and types of social stratification	
B. Social Differentiation and Social Stratification	
C. Social inequality vs. biological/natural inequality	
2. Theoretical Perspectives on Social Stratification:	15
A. Functional perspectives: Talcott Parsons, Kingsley Davis & Wilbert E. Moore	
B. Conflict perspectives: Karl Marx, Pierre Bourdieu	
3. Class Identity and Culture:	15
A. Class and Types of Capitals, Attitudes to class and identity,	
B. Class ambivalence, Culture and Class Conflict	
4. Social Mobility and Social Stratification:	15
A. Ascription and Achievement, types of mobility: Absolute, relative, intergenerational, intra-generational, upward, downward	
B. Caste, Gender and mobility; the death of class	

Suggested Readings:

1. Haralambos, Michael, Martin Holborn and Robin Heald. Sociology: Themes and Perspectives, Collins, 2000.
2. Gordon, L. „On „Difference“, Gender, 1991.
3. Gupte, D. „Hierarchy and Difference“, in Dipankar Gupta (ed.): Social Stratification (1-21), Delhi: OUP, 1991.
4. Dahrendorf, R. Essays in the Theory of Society, London: Routledge and Kegan Paul, 1968. (Chapter 1)
5. Beteille, A. „Introduction“, in Andre Beteille (ed.): Equality and Inequality: Theory and Practice (1-27), OUP, Delhi, 1983.
6. Beteille, A. Inequality among Men, Oxford: Basil Blackwell, 1977.
7. Mencher, J. „The Caste System Upside Down“, in Dipankar Gupta (ed.): Social Stratification (93-109), Delhi: OUP, 1991.
8. Vasanth and Kannabiran K. „Caste and Gender: Understanding Dynamics of Power and Violence“, in Anupama Rao (ed.) Gender and Caste (249-60), Delhi: Kali for Women.
9. Weber, M. 1978. Economy and Society, Berkeley: University of California Press, (Vol. 1, Part-1, Chapter 4; Vol. 2, Part-2, Chapter 9, Section 6).
10. Wesolowski, W. 1979. Classes, Strata and Power, London: Routledge and Kegan Paul. (Chapters 1 and 3)
11. Wright, Olin E. 1985. Classes, London: Verso (Chapter 3)
12. Marx, K. 1975. The Poverty of Philosophy, Moscow: Progress Publishers (Chapter 2, Section 5).
13. Miliband, R. 1983. Class, Power and State Power, London: Verso (Chapter 1).
14. Beteille, A. 1983. The Idea of Natural Inequality and other Essays, Delhi: OUP, pp. 7-32.

15. Sen, A. 1990. „Gender and Cooperative Conflicts“, in Irene Tinker (ed.): *Persistent Inequalities* (123-49), New York: OUP.
16. Palriwala, R. 2000. „Family: Power Relations and Power Structures“, in C. Kramarae and D. Spender (eds.): *International Encyclopedia of Women: Global Women's Issues and Knowledge*, vol.2: 669-74), London: Routledge.
17. Mazumdar, V and Sharma, K. 1990. „Sexual Division of Labour and the Subordination of Women: A Reappraisal from India“, in Irene Tinker (ed.): *Persistent Inequalities* (185-97), New York: OUP.
18. Chakravarti, U. 1995. „Gender, Caste, and Labour“, *EPW*, 30 (36): 2248-56.
19. Kapadia, K. 1996. *Sive and Her Sisters: Gender, Caste, and Class in Rural South India*, Delhi: OUP. (Part 3).
20. Chowdhry, P. 1997. „Enforcing Cultural Codes: Gender and Violence in Northern India“, *EPW*, 32(19): 10119-28.

PAPER – 2T4 (C)
INDUSTRY AND SOCIETY IN INDIA

	Lecture per Unit
1. The Concept of Industry as an Organization:	10
A. Formal and informal organization of industry	
B. Structure and functions of formal and informal organizations	
C. Industry and Society	
2. Industry as a Social System:	20
A. Industrial relations	
B. Industrial conflict	
C. Resolution of conflict: Conciliation, arbitration, adjudication and collective bargaining	
3. Work in Industry:	15
A. Work and technology: Impact of automation on labour	
B. Work culture and work ethics	
C. Human relations at work	
4. Industry and Society:	15
A. Impact of industry on family, religion and caste	
B. Impact of industry on occupational structure of society	
C. Industrialization, migration, urbanization and environmental problems	

Suggested Readings:

1. Watson K.Tony, 1995, Sociology, Work and Industry, Routledge and Kegan Paul.
2. Ramaswamy E.A., 1998, Industry and Labour, OUP.
3. Ramaswamy E.A., 1978, Industrial Relations in India, New Delhi.
4. Karnik V.B., 1970, Indian Trade Union, A Survey, Popular Prakashan, Mumbai.
5. Mamoria C.B. and Mamoria, 1992, Dynamics of Industrial Relation in India, Himalaya Publishing House, Mumbai.
6. Ramaswami E.A., 1977, The Worker and his Union, Allied, New Delhi.
7. Ramaswami E.A., The Worker and Trade Union, Allied, New Delhi.
8. Agarwal R.D., 1972, Dynamics of Labour Relations in India, A book readings, Tata McGraw Hill.
9. Laxmanna C et al, 1990, Workers Participation and Industrial Democracy, Global Perspective Ajantha Publications.
10. Seth, N.R. and Patel, P.J. Industrial Sociology in India, Rawat Publications, Jaipur.
11. Hyman R. Industrial Relations: A Marxist Introduction, London, MacMillan, 1975.
12. Seth, N.R. Social Framework of an Indian Factory, Hindustan Publishing Co. Delhi, 1982.
13. Swain, B.K. 1998, „Changing Occupational Structure in Vidarbha, India”, Himalaya Publishing House, Mumbai.
14. Philip Hancock, Melissa Taylor, 2001, Work, Post Modernism and Organization, Sage India.

15. Zeitlin Irving. M, 1969, Ideology and the Development of Sociological Theory, Vol. 1 & Vol. 2, Basic Books, New York.
16. Aziz Abdul, 1984, Labour Problems of Developing Economy, Ashish Publishing House.
17. Miller and Form, 1964, Industrial Sociology, Harper and Row, New York.
18. Parker S.R. Brown, Chield Jaud Smith, M.A., 1964, The Sociology of Industry, George Allen and Unwin Ltd, London.
19. Schneider Eugene V., 1971, Industrial Sociology, Mcgraw-Hill, London.
20. Gilbert S.J., 1985, Fundamentals of Industrial Sociology, Tata McGraw Hill Publishing house Co. Ltd, New Delhi.

SEMESTER: III**CORE PAPERS****PAPER – 3T1****ORIENTATIONS IN SOCIOLOGICAL THEORY**

	Lecture per Unit
1. Structuralism:	12
A. A.R. Radcliffe-Brown	
B. Levi-Strauss	
2. Functionalism:	16
A. Bronislaw Malinowski	
B. Robert K. Merton	
C. Talcott Parsons	
3. Conflict Theory:	12
A. Ralf Dahrendorf	
B. Lewis Coser	
4. Phenomenology and Ethnomethodology:	20
A. Phenomenology: Alfred Schutz and Peter Berger	
B. Ethnomethodology: Harold Garfinkel and Erving Goffman	

Suggested Readings:

1. Ritzer, George. Sociological Theory, Mac-Graw-Hill, 2000.
2. Ritzer, George. Encyclopedia of Social Theory. Vol.I&II. Sage Pub. 2005.
3. Giddens and Turner (eds.). Social Theory Today, Cambridge: Polity Press, 1987.
4. Abraham, M.F. Modern Sociological Theory, New Delhi: OUP. 1990.
5. Haralambos and Holborn. Sociology: Themes and Perspective. Fifth Edition, Collins, 2000.
6. Calhoun, Craig, Rojek, Chris & Bryan Turner. The Sage Handbook of Sociology, Sage Publications, 2005.
7. Ritzer, George and Barry Smart. Handbook of Social Theory, Sage Publications, 2001.
8. Ruth A. Wallace and Alison Wolf. Contemporary Sociological Theory, 6th Edition, Eastern Economy Edition, Prentice-Hall of India, New Delhi, 2008.
9. David Ashley and David, Michael Orenstein. Sociological Theory, Sixth Edition, Pearson Education, 2005.
10. Tim Delaney. Contemporary Social Theory, Pearson Education, 2008.
11. Jonathan, H. Turner. The Structure of Sociological Theory, Rawat Publications, Jaipur, 1987.
12. Anthony Elliott. Contemporary Social Theory, London: Routledge and Kegan Paul, 2009, Indian Reprint, 2010.

PAPER – 3T2
SOCIOLOGY OF CHANGE AND DEVELOPMENT

	Lecture per Unit
1. Understanding Social Change:	15
A. Related concepts of social change: evolution, progress, growth, development and transformation	
B. Theories of social change: socio-psychological and conflict theories	
C. Factors of social change: demographic, economic, religious, bio-tech, info-tech and media	
2. Processes of Social Change in Contemporary India:	15
A. Sanskritization and Westernization	
B. Modernization and Secularization	
C. Industrialization, Migration and Urbanization	
3. Approaches to Development:	15
A. Modernization approach	
B. Dependency approach	
C. Neo-liberal approach (MNCs, TNCs, WTO)	
4. Social Structure and Development:	15
A. Structure as a facilitator/inhibitor of development	
B. Culture as an aid or impediment to development	
C. Development and displacement, sustainable development	

Suggested Readings:

1. Bryce F. Ryan. Social and Cultural Change, The Ronald Press Company, New York, 1969.
2. Wood Charles, Roberts Bryan (ed), 2005, Rethinking Development in Latin America, Peen State Press.
3. Preston P.W., 1982, The Theories of Development, London Routledge, Kegan Paul.
4. Abraham, M.F., 1990, Modern Sociological Theory: An Introduction, New Delhi, OUP.
5. Agarwal, B., 1994, A Field of One's Own: Gender and Land Rights in South Asia, Cambridge, Cambridge University Press.
6. Appadurai, Arjun, 1997, Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization, New Delhi, OUP.
7. Dereze, Jean and Amartya Sen, 1996, India: Economic Development and Social Opportunity, New Delhi, OUP.
8. Desai A.R., 1985, India's Path of Development: A Marxist Approach, Bombay, Popular Prakashan (Chapter 2).
9. Desai A.R., 1971, Essays on Modernization of Underdeveloped Societies, Thacker and Co, Bombay.

10. Giddens Anthony, 1996, "Global Problems and Ecological Crisis", in Introduction to Sociology, IInd Edition, New York, W.W. Norton & Co.
11. Harrison, D., 1989, The Sociology of Modernization and Development, New Delhi, Sage.
12. Haq, Mahbub Ul, 1991, Reflections on Human Development, New Delhi, OUP.
13. Moore Wilbert E., and Robert Cook, 1967, Social Change, New Delhi, Prentice-Hall of India.
14. Sharma S.L., 1980, "Criteria of Social Development", Journal of Social Action, Jan-Mar.
15. Sharma S.L., 1986, Development: Socio-Cultural Dimensions, Jaipur, Rawat (Chapter !).
16. Sharma S.L., 1994, "Salience of Ethnicity in Modernization: Evidence from India", Sociological Bulletin, Vol.39, Nos. 1 & 2. pp. 33-51.
17. Srinivas M.N., 1966, Social Change in Modern India, Berkley, University of Berkley.
18. Symposium on Implications of Globalization, 1995, Sociological Bulletin, Vol.44. (Articles by Mathew, Panin and Pathy).
19. UNDP. Sustainable Development, New York, OUP.
20. World Bank. 1995, World Development Report, New York.
21. Amin, Samir, 1979, Unequal Development, New Delhi, OUP.
22. Giddens Anthony, 1990, The Consequences of Modernity, Cambridge, Polity Press.
23. Kiely, Ray and Phil Marfleet (eds.), 1998, Globalization and the Third World, London, Routledge.
24. Sharma, S.L., 1992, "Social Action Groups as Harbingers of Silent Revolution", Economic and Political weekly, Vol. 27, No. 47.
25. Sharma, S.L., 1994, "Perspectives on Sustainable Development in South Asia: The Case of India" in Samad (ed.), Perspectives on Sustainable Development in Asia, Kuala Lumpur, ADIPA.
26. Sharma, S.L., 2000, "Empowerment Without Antagonism: A Case for Reformulation of Women's Empowerment Approach", Sociological bulletin, Vol.49., No.1.
27. UNDP. 1997, Human Development Report, New York, Oxford University Press.
28. Wallerstein Immanuel, 1974, The Modern World System, New York, OUP.
29. Waters, Malcolm, 1995, Globalization, New York, Routledge and Kegan Paul.
30. World Commission on Environment and Development, 1987, Our Common Future, (Brundland Report), New Delhi, OUP.
31. Daniel Lerner. The Passing of Traditional Society, Glencoe: The Free Press, 1958.
32. Alan Peshkin and Ronald Cohen. The Values of Modernization, Journal of Developing Areas, Vol. 2, 1967.
33. Leslie A. White. The Evolution of Culture: The Development of Civilization to the Fall of Rome, New York: McGraw-Hill, 1959.
34. Julian Steward. Theory of Culture Change: The Methodology of Multilinear Evolution, University of Illinois Press, 1955.
35. Alex Inkeles, The Modernization of Man, in Rajendra Pandey (ed.), Modernization and Social Change, Criterion Publications, New Delhi, 1988.
36. Myron, Weiner. Modernization: The Dynamics of Growth (ed.), New York: Basic Books, 1966.
37. S.C. Dube. Modernization and its adaptive Demands on Indian Society, in Rajendra Pandey (ed.), Modernization and Social Change, Criterion Publications, New Delhi, 1988.
38. S.C. Dube, Understanding Change, Vikas Publishing House Pvt. Ltd., New Delhi, 1992.
39. Haralambos and Holborn. Sociology: Themes and Perspective. Fifth Edition, Collins, 2000.
40. Moor, Wilbert and Robert Cook, Social Change, New Delhi: Prentice-Hall of India, 1967.

PAPER – 3T3

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

3T3 (A) SOCIOLOGY OF EDUCATION
3T3 (B) SOCIOLOGY OF SOCIAL EXCLUSION
3T3 (C) GLOBALIZATION AND SOCIETY

**PAPER –3T3 (A)
SOCIOLOGY OF EDUCATION**

	Lecture per Unit
1. Understanding the Importance of Sociology of Education: A. Definition, meaning and scope of sociology of education B. Education: gender, caste and class C. Significance of sociology of education	15
2. Traditional Perspectives of Education: A. Functionalist perspectives: Emile Durkheim and Talcott Parsons B. Conflict perspectives: Bowles & Gintis, and Paul Willis	15
3. Sociology of Education and New Theoretical Perspectives: A. Social democratic perspective B. Postmodern perspective: Robin Usher and Richard Edwards C. Feminist Perspective	15
4. Education and Society: A. Education: socialization, social identities B. Education, social mobility, social change and development C. Education: market and employment	15

Suggested Readings:

1. Haralambos, Michael, Martin Holborn and Robin Heald, 2000, Sociology: Themes and Perspectives, Fifth Edition, Collins, London.
2. Acker, S, 1994, Gendered Education: Sociological Reflections on Women,, Buckingham: Open University Press.
3. Banks, Olive, 1971, Sociology of Education, (2nd Ed.), London: Batsford.
4. Banks, James A. and Lynch, James (eds.) 1986, Multicultural Education in Western Societies, London: Holt Saunders.
5. Blackledge, D. and Hunt, B., 1985, Sociological Interpretations of Education, London: Crom Helm.

6. Brint, Steven, 1998, *Schools and Societies*, Thousand Oaks, Calif: Pine Forge Press, A Division of Sage.
7. Uttam B. Bhoite, 2009, *Higher Education in India: A System on the Verge of Chaos*, *Sociological Bulletin*, Vol.58, No.2, May-August.
8. Channa, Karuna, 1988, *Socialization, Education and Women: Explorations in Gender Identity*, New Delhi: Orient Longman.
9. Chanana, Karuna, 1979, „Towards a Study of Education and Social Change“. In *Economic and Political Weekly*, 27, 14 (4): 157-64.
10. B.K. Swain, 1998, *Changing Occupational Structure in Vidarbha, India*, Himalaya Publishing House, Mumbai.
11. Chitnis, Suma and P.G. Albach, 1993, *Higher Education Reform in India, Experience and Perspectives*, New Delhi: Sage.
12. Craft, Maurice, (e.d), 1970, *Family, Class and Education: A Reader*, London: Longman.
13. Dreze, Jean and Amartya Sen, 1995, *Indian Economic Development and Social Opportunity*, Oxford: OxfordUniversity Press.
14. Gandhi, M.K., 1962, *Problems of Education* Ahmedabad: Navjeevan Prakashan.
15. Gore, M.S. et.al. (ed.), 1975, *Papers on the Sociology of Education in India*, New Delhi, NCERT.
16. Halsey, A.H., Hugh Lander, Phillips Brown and Amy S. Wells, 1997, *Education, Culture, Economy and Society*, Oxford, OxfordUniversity Press.
17. Jejeebhoy, Shireen, 1995, *Women’s Education, Autonomy and Reproductive Behaviour*, Oxford: Clarendon Press.
18. Meighan, Ronald and Iram Siraj- Blatchford, 1997, *Sociology of Educating*, London: Cassell, Third Edition.
19. Robinson, P., 1987, *Perspectives in the Sociology of Education: An Introduction*, London: Routledge and Kegan Paul.
20. Sen, Amartya, 1992, *Inequality re-examined*, Delhi: Oxford University Press.
21. Shatrugan, M., 1988, *Privatising Higher Education*, EPW. Pp. 2624.
22. Ahmad Karuna, 1984, *Social Context of Women’s Education 1921-81*, *New Frontiers in Higher Education*, No.3, pp.1-35.
23. Durkheim, Emile, 1956, *Education and Sociology*, New York, Free Press.
24. Friere, Paulo, 1972, *Pedagogy of the Oppressed*, Harmondsworth: Penguin Books.
25. Halsay, A.K. et.al., 1961, *Education, Economy, and Society: A reader in the Sociology of Education*, New York: Free Press.
26. Jayaram, N, 1990, *Sociology of Education in India*, Jaipur: Rawat Publication.
27. Jefferey, R. and Alaka M. Basu, 1996, *Girls’ Schooling, Women’s Autonomy and fertility Change in South Asia*, New Delhi: Sage.
28. Kamat, A.R., 1985, *Education and Social Change in India*, Bombay: Somaiya.
29. Karabel, J. and A.H. Halsey (eds.) 1977, *Powers and Ideology in Education*, New York: OxfordUniversity Press.
30. Naik, J.P., 1975, *Quality, Quantity and Equality in Education*, Naw Delhi: Allied Publishers, Whole Book.
31. Tyler, William, 1977, *The Sociology of Educational Inequality*, London: Methuen.

PAPER –3T3 (B)
SOCIOLOGY OF SOCIAL EXCLUSION

	Lecture per Unit
1. Understanding the Concept of Social Exclusion:	15
A. Meaning, definition and nature of social exclusion	
B. Western Theories: Marxist - Capitalism and social exclusion, Amartya Sen: Deprivation and social exclusion	
2. Social Categories and Social Exclusion:	15
A. Caste and social exclusion	
B. Gender, patriarchy and social exclusion	
C. Ethnicity and social exclusion, with reference to tribes	
3. Socio-Revolutionary Movements and Social Exclusion in India:	15
A. Mahatma Jyotibha Phule and Savitribai Phule	
B. Chhatrapati Sahu Maharaj and Dr. B.R. Ambedkar	
C. Periyar Ramasamy	
4. Social Exclusion and Inclusive Policies in India:	15
A. Education, natural/ecological resources and weaker sections	
B. Privatization and politics of inclusive policies	
C. Positive discriminations and social exclusion	
D. Empowerment and social exclusion	

Suggested Readings:

1. Ram, Ahuja. Society in India, Rawat Publications, 2004.
2. Rao, Shankar. Sociology of Indian Society, S. Chand and Company, New Delhi, 2004.
3. Ghurye, G.S. Caste and Race in India, Popular Prakashan, Bombay, 1969.
4. Guha, Ranjit. (ed.), Sabalarn Studies: Writings on South Asian History and Society, Oxford, Delhin 1982.
5. Michael, Haralambos. Sociology: Themes and Perspectives, 13th edition, OUP, Delhi, 1994.
6. Forbes, G. Women in Modern India, New Delhi: Cambridge University Press, 1998.
7. Oakley, Ann. Sex, Gender and Society, New York: Harper and Row, 1972.
8. Malcolm. Globalization, London: Routledge, 1996.
9. Beteille, Andre. The Backward Classes in Contemporary India, Delhi, OUP, 1992.
10. Zelliott, Eleanor. From Untouchable to Dalit: Essays on the Ambedkar Movement, New Delhi, Manohar, 1995.
11. Ambedkar, B.R. The Untouchables: Who were they and why they become untouchables, New Delhi, 1948.

PAPER – 3T3 (C)
GLOBALIZATION AND SOCIETY

	Lecture per Unit
1. Understanding Globalization:	15
A. Concept: definition and distinctive characteristics of globalization	
B. Processes of globalization: Westernization, Easternization, Amercanziation and Anti-Americanization	
2. Global Structure:	15
A. Neo-liberalism and Neo-Marxian alternatives, nation-state, imagined community	
B. Civil Society, cultural hybridization, cultural convergence	
1. Agencies of Globalization	15
A. Economic agencies, viz. Multinational Corporations (MNCs), WTO; Political agencies, viz. Government & Non-Governmental Organizations (NGOs)	
B. Cultural Agencies: Mass Media & ICT	
4. Challenges of Globalization:	15
A. Inequality, poverty, rural-urban &, majority-minority divide	
B. Religious fundamentalism, conflict over natural resources	

Suggested Readings:

1. Appadurai, Arjun, 1997, *Modernity at Large: Culture Dimensions of Globalization*, New Delhi, OxfordUniversity Press.
2. Applebaum R. and Robbison W., 2005, *Critical Global Studies* Routledge, New York.
3. Cohen Robin and Shirin M, (ed), *Global Social Movements*, The Athlone Press, London.
4. Dubhashi P.R., 2002, *Peoples Movement against Globalism Capitalism: EPW Feb. 9.*
5. Drezem Jean and Amartya Sen, 1996, *Indian Economic Development and Social Opportunity*, Delhi, OUP.
6. Giddens Anthony, 2000, *Runawat World: How globalization is reshaping our lives*, Routledge, New York.
7. Escobar, Arturo, 1995, *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*, Princeton, PrincetonUniversity Press.
8. Hoogvelt, Ankie, 1997, *Globalization and the Post-Colonial World - The New Political Economy of Development*, London, Macmillan.
9. Hoogvelt, Ankie, 1998, *The Sociology of Development*, London, Macmillan.
10. Jha Avinash, 2000, *Background to Globalization*, Centre for education and Documentation, Mumbai.
11. Kofman and Young, 2003, *Globalization, Theory and Practice*, Continuum, London.
12. Kiely, Ray and Phil Marfleet (eds.) 1998, *Globalization and the Third World*, London, Routledge.
13. Lechner F. and Boli J. (ed), 2000, *The globalization*, Blackwell Oxford.
14. Preston, P.W., 1996, *Development Theory - An Introduction*, Oxford, Blackwell.

15. Schuurman Frans J. (ed), 2002, Globalization and Development Studies, Sage Publications, New Delhi.
16. Waters, Malcolm, 1996, Globalization, London, Routledge.

PAPER – 3T4

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

3T4 (A) RURAL SOCIETY IN INDIA

3T4 (B) URBAN SOCIETY IN INDIA

3T4 (C) SOCIOLOGY OF ENVIRONMENT AND SOCIETY

3T4 (D) FOUNDATION PAPER (Sociology - I)

INTRODUCTORY SOCIOLOGY
(For Students from other Departments)

**PAPER – 3T4 (A)
RURAL SOCIETY IN INDIA**

	Lecture per Unit
1. Concept and Meaning	15
A. Meaning and Definition of Rural Society	
B. Characteristics of Rural Society	
C. Rural-Urban Contrast and Continuum	
2. Village Community	15
A. Agrarian Social Structure	
B. Caste and Class in Rural Society	
C. Rural Culture	
3. Village Institution	15
A. Family and Kinship: from joint family to nuclear family	
B. Village Religion : Beliefs, religious values and traditions	
C. Panchayati Raj : Structure, Functions and Problems	
4. Rural Development	15
A. Development Scheme/Programmes: MGNREGA, SHG, Indira Awas Yojana, Livelihood	
B. National Rural Health Mission	
C. Cooperative Movement	

Suggested Readings:

1. Beteille, Andre, Six Essays in Comparative Sociology, OUP, New Delhi, 1974.

2. Thorner, Daniel and Thorner, Alice, Land and Labour in India, Asia Publications, Bombay, 1962.
3. Berch, Berberogue, (ed.) Class, State and Development in India 1, 2, 3 and 4 Chapters, Sage Publications, New Delhi, 1992.
4. Desai A.R., Rural Sociology in India, Popular Prakashan, Bombay, 1977.
5. P. Radhakrishnan, Peasant Struggles: Land Reforms and Social Change in Malabar 1836 – 1982, Sage Publications, New Delhi, 1989.
6. Dhanagare D.N., Peasant Movements in India, OUP, New Delhi, 1988.
7. Ashish Nandy, Ambiguous Journey to the City, OUP, New Delhi, 1999.
8. B.K. Swain, 1998, „Changing Occupational Structure in Vidarbha, India”, Himalaya Publishing House, Mumbai.
9. Jena D.N., and Mohapatra U.K., Rural Sociology, Books and Books, Cuttack, 1994.
10. Sharma R.N., Indian Rural Sociology.
11. Twaniya, Gramin Samajshastra, College Book Depot, Jaipur.
12. Doshi S.L. & P.C. Jain (2002) Rural Sociology, Jaipur, Rawat
13. Dhanagare D.N. 1988 Peasant movements in India, New Delhi, Oxford
14. Gupta D.N. 2001. Rural development System New Delhi Books IndiaInternational.
15. Jain, Gopal Lal 1997 – Rural development Jaipur – Mangaldeep Publication
16. Joshi R P., and S. Narawam 2002 – Panchayat Raj in India .emerging Trendsacross the States. Jaipur. Rawat.
17. Singh, Katar (1991) Rural development: Principle policies and Management NewmDelhi. Sage
18. Singh, Hoshiar (1995 Administration of rural Development in India – New Delhi,Streling.
19. Kappor A.K. & Dharamist Singh 1997. Rural Development through NGO’s Jaipur,Rawat.
20. 10.Das Veena (ed) 2004 – Oxford Companion to Sociology & Social anthropologyNew Delhi. Oxford (2nd Volume)

PAPER – 3T4 (B)
URBAN SOCIETY IN INDIA

	Lecture per Unit
1. Understanding Urban Society:	15
A. Meaning and characteristics of urban society	
B. Urban locality – urban agglomeration and urbanism	
C. Urban way of Life	
2. Urban Institution:	15
A. Urban Family: Its type, characteristics and role towards individual	
B. Urban Religion: Impact of urbanization on religion and rise of secularism	
C. Caste, class and marriage in urban society	
3. Urban Society and Culture:	15
A. Culture of impersonality and anonymity	
B. Urbanism, multiculturalism and secularism	
C. Culture, identity, cooperation, assimilation, accommodation and integration	
4. Urban Society and Social Life:	15
A. Education, health and employment	
B. Leisure, recreation and entertainment.	
C. Urban environment: Its impact on quality of life	

Suggested Readings:

1. William. G. Flanagan – Urban sociology images and structure. Allyn and bacon Baston,
2. J.R. Mellor – Urban Sociology in an unurbanised society. Routledge & Kegan Paul – London.
3. N.JayaBalan – Urban Sociology, Atlantic publishers and distributors – Delhi
4. Odeyas. D. Heggade – Urban Development in India, Mohit publishers and distributors – Delhi
5. Ram Ahuja – Social problems in India, Rawat publications – N.Delhi
6. Urban Sociology – Rajendra K. Sharma Atlantic Publishers and Distributors, New Delhi

PAPER – 3T4 (C)
SOCIOLOGY OF ENVIRONMENT AND SOCIETY

	Lecture per Unit
1. Understanding Environment:	15
A. Meaning and definition of environment	
B. Types of environment: Physical or abiotic environment, biological or biotic environment	
C. Relationship between man and environment	
2. Changing Relationship of Man with his Environment (Pre-historic to modern times):	15
A. Hunting and food gathering	
B. Animal domestication and pastoralism	
C. Plant domestication and agriculture	
D. Science, technology and industrialization	
3. Environmental Issues and Concerns:	15
A. Pollution: Water, air and noise	
B. Deforestation: Causes and consequences	
C. Development, displacement and relocation, and environmental problems	
4. Environment and Development:	15
A. Environmental justice, policy and action: Sustainability of resources and development	
B. Policy and action to conserve various components of environment	
C. Strategy for pollution control	

Suggested Readings:

1. Gadgil, Madhav and Ramchandra Guha, 1996, Ecology and Equity: The Use and Abuse of Nature in Contemporary India, New Delhi, OUP.
2. Giddens, Anthony, 1996, "Global Problems and Ecological Crisis" in Introduction to Sociology, 2nd Edition, New York: W.W. Norton and Co.
3. Michale, Redclift, 1984, Development and the Environmental Crisis, Meheun Co. Ltd. New York.
4. Munshi, Indra, 2000, Environment in Sociological Theory, Sociological Bulletin, Vol. 49, No.2.
5. Schnaiberg Allan, 1980, The Environment, Oxford University Press, New York.
6. Sharma, S.L. 1984, Perspective on Sustainable Development in South Asia, in Samad (ed.) Perspectives on Sustainable Development in Asia, Kualalumpur: ADIPA.
7. Harvey, Brian and John D. Hailett, 1977, Environment and Society: An Introductory Analysis, McMillan, London.
8. Mukherjee, Radhakamal, 1968, Man and His Habitat, A Study in Social Ecology, Popular, New Delhi.

9. Botkin, D.B. and Keller E.A. 1982, *Environmental Studies: The Earth as a Living Planet*, Charles E. Merrill Publishing Co. Columbus.
10. Merchants, Carolyn. 1996, (ed) *Key Concepts in Critical Theory: Ecology*, Rawat, New Delhi.
11. Goudie, Andrew. 1981, *The Human Impact: Man's Role in Environmental Changes*, Basil Blackwell, Oxford.
12. Guha, Ramchandra, 1994, (ed) *Social Ecology*, OUP, New Delhi.

Paper – 3T4 (D)
FOUNDATION PAPER (Sociology - I)
INTRODUCTORY SOCIOLOGY
(For Students from other Departments)

1. Sociology as a Science:

- A. Characteristics of sociology as a science
- B. Relationship of sociology with other social sciences: Anthropology, History, Economics, Political Science and Psychology

2. Focus of Studies in Sociology:

- A. Group: Primary and secondary groups, their characteristics and importance in individual's life; In-groups, out-groups and reference groups
- B. Values, norms and institutions
- C. Individual and society.

3. Culture and Society:

- A. Definition and meaning and characteristics of culture
- B. Material and non-material culture, cultural-lag
- C. Elements of culture: Cognitive elements, beliefs, values and norms and signs

4. Socialization:

- A. Definition, meaning and processes of socialization
- B. Agents of Socialization: Family, peer group and school
- C. Stages of socialization

Suggested Readings

1. Bottomore, T.B., Sociology: A guide to problems and literature, George Allen and Unwin (India), Bombay, 1972.
2. Harlambos Michael, Martin Holborn and Robin Heald, 2000, Sociology: Themes and Perspectives, Collins.
3. Inkeles, Alex, What is Sociology? Prentice-Hall of India, New Delhi, 1987.
4. Jayaram, N., Introductory Sociology, Macmillan India, Madras, 1988.
5. Johnson, Harry M., Sociology: A Systematic Introduction, Allied Publishers, New Delhi, 1995.
6. Schaefer, Richard T. and Robert P. Lamm, Sociology, Tata-McGraw Hill, New Delhi, 1999.
7. Ghode R.N., and BhauDaydar, Sociology: Basic concepts, S. Spectrum Publication, Nagpur.
8. Melvin M. Tumin, Social Stratification, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
9. Vivek, P.S., Sociological Perspectives and Indian Sociology, Himalaya Publishing House, Mumbai, 2002.
10. Vaidya, N. S., Samajshastra, VidyaPrakashan, RuikarMarg, Nagpur.

SEMESTER: IV
CORE PAPER
PAPER – 4TI
RECENT TRENDS IN SOCIOLOGICAL THEORY

	Lecture per Unit
1. Critical Theory:	15
A. Georg Lukacs, Antonio Gramsci, Louis Althusser	
B. Max Horkheimer, Theodor Adorno, Herbert Marcuse	
2. Post Structuralism:	12
A. Jacques Derrida	
B. Michel Foucault	
3. Recent Trends in Sociological Theorizing I:	15
A. Structuration: Anthony Giddens	
B. Culture and agency: Margaret Archer	
4. Recent Trends in Sociological Theorizing II:	18
A. Habitus and Field: Pierre Bourdieu	
B. Colonization of the Life-World: Jurgen Habermas,	
C. Post-modernism: Jean Francois Lyotard	

Suggested Readings:

1. Alexander, Jeffrey C, 1987, Twenty Lectures: Sociological Theory since World War II, New York, Columbia University Press.
2. Craib, Ian, 1992, Modern Social Theory: From Parsons to Habermas (2nd edition), London, Harvester Press.
3. Collins Randall, 1997 (Indian edition), Sociological Theory, Jaipur and New Delhi, Rawat Publications.
4. Giddens Anthony, 1983, Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis, London, Macmillan.
5. Kuper Adam, 1975, Anthropologists and Anthropology: The British School, 1922-72, Harmondsworth, Middlesex, Penguin Books.
6. Kuper Adam and Jessica Kuper (ed.), The Social Science Encyclopedia, London and New York, Routledge.
7. Ritzer George, 1992, Sociological Theory, New York, McGraw-Hill.
8. Sturrock John, (ed.), 1979, Structuralism and since: From Levi-Strauss to Derida, Oxford, OUP.
9. John Rex, Key Problems of Sociological Theory, Routledge, London.
10. Turner, Jonathan H., 1995, The Structure of Sociological Theory, Jaipur and New Delhi, Rawat Publications.
11. Zeitlin, Irving M., 1998, Rethinking Sociology: A Critique of Contemporary Theory, Jaipur and New Delhi, Rawat Publications.

12. Francis Abraham, *Modern Sociological Theory*, Delhi, OUP.
13. Skidmore William, *Theoretical Thinking in Sociology*, CambridgeUniversity Press.
14. Wallace Walter, 1969, *Sociological Theory: An Introduction*, Chicago Aldine.
15. Narendra Kumar Sindhi, 1998, *Samajsashtriya Sidhanta: Vivechan abam Bakhya*, Rawat Publications (in Hindi).
16. S.L. Doshi, and M.S. Trivedi, 1996, *Uttar Samajsashtriya Sidhanta*, Rawat Publications.
17. Pradeep Aglwe, *Samajsakhatil Saidhantik Drustikon*, Sainath Prakashan, Nagpur.
18. Anthony Elliott. *Contemporary Social Theory*, London: Routledge and Kegan Paul, 2009, Indian Reprint, 2010.
19. James Williams. *Understanding Poststructuralism*, Rawat Publications, Jaipur, 2005.
20. Michael Grenfell. (ed.), *Pierre Bourdieu: Key Concepts*, Rawat Publications, Jaipur, 2008.

PAPER – 4T2
PERSPECTIVES ON INDIAN SOCIETY

	Lecture per Unit
1. Indological and Textual Perspective:	10
A. G.S. Ghurye: Racial theory of origin of caste and its characteristics	
B. Louis Dumont: Hierarchy within caste and its criticism	
C. R.K Mukherjee: Sociology of values, A General Theory of Society	
2. Structural-Functional Perspective:	10
A. M.N. Srinivas: Dominant caste and Sanskritization.	
B. S.C. Dube: Values in Modernity and Change in Indian Society, Indian village	
3. Marxist Perspective:	20
A. D.P. Mukherjee: Concept of Historical Dialecticism, Indian tradition and social change	
B. A.R. Desai: Feudalism and emergence of Indian Nationalism	
4. Subaltern Perspectives:	20
A. B.R. Ambedkar: Caste as an economic, political, and socio-cultural system and its criticism, annihilation of caste	
B. David Hardiman: Devi Movement and the Movement of Adivasi assertion	

Suggested Readings:

1. DeSouza, P.R. (ed), 2000, Contemporary India-Transitions, New Delhi, Sage.
2. Dhanagare, D.N. 1993, Themes and Perspectives in Indian Sociology, Jaipur, Rawat.
3. Dube, S.C. 1973, Social Sciences in a Changing Society, Lucknow University Press.
4. Dube, S.C. 1967, The Indian Village, London, Routledge, 1955.
5. Dumont, Louis. 1970, Homo Hierarchicus: The Caste System and its Implications, New Delhi, Vikas.
6. Karve, Irwati. 1961, Hindu Society: An Interpretation, Poona, Deccan College.
7. Momin, A.R. 1996, The Legacy of G.S. Ghurye: A Centennial Festschrift, Popular Prakashan, Bombay.
8. Mukherjee, D.P. 1958, Diversities, People's Publishing House, Delhi.
9. Oommen, T.K. and P.N. Mukherjee, (eds.), 1986, Indian Sociology: Reflections and Introspections, Popular Prakashan, Bombay.
10. Singh, K.S. 1992, The People of India: An Introduction, Seagull Books, Calcutta.
11. Singh, Y. 1986, Indian Sociology: Social Conditioning and Emerging Concerns, Delhi Vistaar.
12. Singh, Y. 1973, Modernization of Indian Tradition, Delhi, Thomson Press.
13. Srinivas, M.N. 1960, India's Villages, Asia Publishing House, Bombay.
14. Tylor, Stephen: India; An Anthropological Perspective.

15. Guha, Ranjit (ed), 1982, Subaltern Studies: Writings on South Asian History and Society, Oxford.
16. Desai, A.R. 1948, Social Background of Indian Nationalism, Popular, Bombay.
17. Ambedkar, B.R. Speeches and Letters, Bombay.
18. Sinha, Surajit. 1980, Tribes and Indian Civilization, in Manin India.
19. Bose, Nirmal Kumar, Problems of Indian Nationalism, Calcutta.
20. Singhi, N.K.1996, Theory and Ideology in Indian Sociology, Rawat, Jaipur.
Refer all concerned Articles from Man in India, Eastern Anthropologist and Social Change.

PAPER – 4T3

ELECTIVE PAPERS (Select any one)

4T3 (A) EDUCATION AND SOCIETY IN INDIA
 4T3 (B) SOCIOLOGY OF MARGINALIZED COMMUNITIES
 4T3 (C) FIELD STUDY REPORT

**PAPER – 4T3 (A)
 EDUCATION AND SOCIETY IN INDIA**

	Lecture per Unit
1. Socio-historical Context of Education in India:	15
A. Education in pre-colonial and colonial India	
B. Education in post-colonial and modern India	
C. Significance of education in India	
2. Equality of Educational Opportunity:	15
A. Educational diversities and disparities: region, tribe, caste, gender and rural urban community	
B. Equity and equality: positive discrimination and constitutional provisions	
C. Debate of equity, excellence and efficiency	
3. Issues in education:	15
A. Privatization of education	
B. Intervention of state in education	
C. Education, scientific attitudes and modernization	
4. State and Education in India:	15
A. Basic education and social development	
B. Education: skill development, globalized market and social mobility	
C. Crisis in higher education system, governance and finance	

Suggested Readings:

1. Haralambos, Michael, Martin Holborn and Robin Heald, 2000, Sociology: Themes and Perspectives, Fifth Edition, Collins, London.
2. Acker, S, 1994, Gendered Education: Sociological Reflections on Women,, Buckingham: Open University Press.
3. Banks, Olive, Sociology of Education, (2nd Ed.), London: Batsford, 1971.
4. Banks, James A. and Lynch, James (eds.) 1986, Multicultural Education in Western Societies, London: Holt Saunders.
5. Blackledge, D. and Hunt, B., 1985, Sociological Interpretations of Education, London: Crom Helm.

6. Brint, Steven, 1998, *Schools and Societies*, Thousand Oaks, Calif: Pine Forge Press, A Division of Sage.
7. Uttam B. Bhoite, 2009, *Higher Education in India: A System on the Verge of Chaos*, *Sociological Bulletin*, Vol.58, No.2, May-August.
8. Channa, Karuna, 1988, *Socialization, Education and Women: Explorations in Gender Identity*, New Delhi: Orient Longman.
9. Chanana, Karuna, 1979, „Towards a Study of Education and Social Change“. In *Economic and Political Weekly*, 27, 14 (4): 157-64.
10. B.K. Swain, 1998, *Changing Occupational Structure in Vidarbha, India*, Himalaya Publishing House, Mumbai.
11. Chitnis, Suma and P.G. Albach, 1993, *Higher Education Reform in India, Experience and Perspectives*, New Delhi: Sage.
12. Craft, Maurice, (e.d), 1970, *Family, Class and Education: A Reader*, London: Longman.
13. Dreze, Jean and Amartya Sen, 1995, *Indian Economic Development and Social Opportunity*, Oxford: OxfordUniversity Press.
14. Gandhi, M.K., 1962, *Problems of Education* Ahmedabad: Navjeevan Prakashan.
15. Gore, M.S. et.al. (ed.), 1975, *Papers on the Sociology of Education in India*, New Delhi, NCERT.
16. Halsey, A.H., Hugh Lander, Phillips Brown and Amy S. Wells, 1997, *Education, Culture, Economy and Society*, Oxford, OxfordUniversity Press.
17. Jejeebhoy, Shireen, 1995, *Women’s Education, Autonomy and Reproductive Behaviour*, Oxford: Clarendon Press.
18. Meighan, Ronald and Iram Siraj- Blatchford, 1997, *A Sociology of Educating*, London: Cassell, Third Edition.
19. Robinson, P., 1987, *Perspectives in the Sociology of Education: An Introduction*, London: Routledge and Kegan Paul.
20. Sen, Amartya, 1992, *Inequality re-examined*, Delhi: Oxford University Press.
21. Shatrugan, M., 1988, *Privatising Higher Education*, EPW. Pp. 2624.
22. Ahmad Karuna, 1984, *Social Context of Women’s Education 1921-81*, *New Frontiers in Higher Education*, No.3, pp.1-35.
23. Durkheim, Emile, 1956, *Education and Sociology*, New York, Free Press.
24. Friere, Paulo, 1972, *Pedagogy of the Oppressed*, Harmondsworth: Penguin Books.
25. Halsay, A.K. et.al., 1961, *Education, Economy, and Society: A reader in the Sociology of Education*, New York: Free Press.
26. Jayaram, N, 1990, *Sociology of Education in India*, Jaipur: Rawat Publication.
27. Jefferey, R. and Alaka M. Basu, 1996, *Girls’ Schooling, Women’s Autonomy and fertility Change in South Asia*, New Delhi: Sage.
28. Kamat, A.R., 1985, *Education and Social Change in India*, Bombay: Somaiya.
29. Karabel, J. and A.H. Halsey (eds.) 1977, *Powers and Ideology in Education*, New York: OxfordUniversity Press.
30. Naik, J.P., 1975, *Quality, Quantity and Equality in Education*, Naw Delhi: Allied Publishers, Whole Book.
31. Tyler, William, 1977, *The Sociology of Educational Inequality*, London: Methuen.

PAPER – 4T3 (B)
SOCIOLOGY OF MARGINALIZED COMMUNITIES

	Lecture per Unit
1. Understanding Marginalized Communities and the Bases of Marginalization:	15
A. The meaning and definition of marginalized communities	
B. Bases of marginalization: socio-economic and political, discrimination, deprivation, exploitation, segregation and poverty	
2. Theories of Marginalization:	15
A. Caste theory of marginalization	
B. Racial theory of marginalization	
C. Religious and cultural theory of marginalization	
D. Economic (Marxist) theory of marginalization	
3. Marginalized Communities in India:	15
A. SCs, STs, OBCs, women and minorities	
B. Socio-economic status, mobility and problems among the marginalized communities	
4. Means of Eradicating the Situation of Marginality:	15
A. Education, employment and political participation	
B. Access to health and civic amenities	
C. Socio-cultural assimilation and absorption	

Suggested Readings:

1. Ahuja, Ram. Indian Social System, Rawat Publications, Jaipur, 1993/2002.
2. Beteille, Andre. Backward Classes and the New Social Order, OUP, Delhi, 1981.
3. Beteille, Andre. The Backward Classes in Contemporary India, OUP, Delhi, 1992. Charsley, S.R. and G.K. Karanth (Eds.), Challenging Untouchability, Sage Publications, Delhi, 1998.
4. Chaudhuri, S.N. Changing status of depressed castes in contemporary India, Daya Publishing House, Delhi, 1988.
5. Gore, M.S. The Social Context of an Ideology: The Social and Political Thoughts of Babasaheb Ambedkar, Sage, New Delhi, 1993.
6. Gupta, Dipankar. Social Stratification, OUP, New Delhi, 1991.
7. Jogdand, P.G. New Economic Policy and Dalits (Jaipur: Rawat)2000.
8. Jogdand, P.G. Dalit Movement in Maharashtra, Kanak Publications, New Delhi, 1991.
9. Mane Suresh. Glimpses of Socio-Cultural Revolts in India, Samrudh Bharat, Mumbai, 2006.
10. Omvedt, Gail. Dalit Visions: The anti-caste movement and the construction of an Indian identity, Orient longman, New Delhi, 1995.
11. Omvedt, Gail. Dalits and the Democratic Revolution, Sage, New Delhi, 1999.

12. Oommen, T.K. *Protest and Change: Studies in Social Movements*, Sage, Delhi, 1990.
13. Shah, Ghansham. *Social Movements in India: A Review of Literature*, Sage, Delhi, 1990.
14. Singh, K.S. *The Scheduled Castes*, Anthropological Survey of India, Delhi, 1998.
15. Singh, K.S. *The Scheduled Tribes*, OUP, Delhi, 1995.
16. Thorat, Sukhadeo. *New Economic Policy and its Impact on Employment and Poverty of the Scheduled Castes*, 1997, (Pune University).
17. Zelliott, Eleanor. *From Untouchable to Dalit: Essays on the Ambedkar Movement*, Manohar, New Delhi, 1995.
18. Venugopal, C.N. *Ideology and Society in India: Sociological Essays*, Criterion Publications, New Delhi, 1988.

PAPER – 4T3 (C)
FIELD STUDY REPORT

(The students securing above Grade „B“ in 3rd Semester examination shall be entitled to opt for field study report)

Following format to be followed in preparing Field Study Report

1. Topic/Theme of the Dissertation
  - Selection of the topic/theme
  - Logic/rationale in selecting the topic/theme
2. Introduction
  - Origin of the research problem
  - Operational definition of the problem
  - Statement of the problem
  - Interdisciplinary relevance
3. Review of research and development in the subject:
  - a. Regional level/context
  - a. National level/context
  - b. International level/context
  - c. Significance of the study
  - d. Research gap
4. Objectives
5. Research Problems or Hypotheses
6. Methodology
  - Sample, design of research, techniques of data collection (field work)
  - Data processing, analysis and interpretation
  - Report writing

Suggested Readings:

The students shall have to refer to the selected reading materials suggested for the papers on Quantitative and Qualitative Methods in Social Research in Semester- I and II

PAPER – 4T4

ELECTIVE PAPERS

4T4 (A) RURAL SOCIETY IN INDIA: ISSUES AND PROBLEMS

4T4 (B) URBANIZATION IN INDIA

4T4 (C) CONTEMPORARY SOCIOLOGY

4T4 (D) FOUNDATION PAPER (Sociology – II)

SOCIAL PSYCHOLOGY

(For Students from other Departments)

PAPER –4T4 (A)

RURAL SOCIETY IN INDIA: ISSUES AND PROBLEMS

	Lecture per Unit
1. Rural Society and Agrarian Problems:	15
A. Nature and Characteristics of rural society	
B. Problems of irrigation, low production, loss of crops and low prices	
C. Problems of landless labourers/bonded labourers	
2. Problems of Poverty and Unemployment:	15
A. Concepts of disguise unemployment and under unemployment	
B. Indebtedness and farmer's suicides	
C. migration of agricultural labourers	
3. Government Policies and Rural Problems:	15
A. SEZ and loss of agriculture land	
B. Projects and Displacement	
C. Rehabilitation and Livelihood problems	
4. Changing Market Conditions and Rural Crisis:	15
A. Removal of subsidies and agrarian crisis	
B. Organic farming Vs. inorganic farming	
C. Liberalization of market and global competition	

Suggested Readings:

1. Beteille, Andre, Six Essays in Comparative Sociology, OUP, New Delhi, 1974.
2. Thorner, Daniel and Thorner, Alice, Land and Labour in India, Asia Publications, Bombay, 1962.
3. Berch, Berberogue, (ed.) Class, State and Development in India 1, 2, 3 and 4 Chapters, Sage Publications, New Delhi, 1992.

4. Desai A.R., Rural Sociology in India, Popular Prakashan, Bombay, 1977.
5. P. Radhakrishnan, Peasant Struggles: Land Reforms and Social Change in Malabar 1836 – 1982, Sage Publications, New Delhi, 1989.
6. Thorner, Daniel and Thorner Alice, Land and Labour in India, Asia Publications, Bombay, 1962.
7. Dhanagare D.N., Peasant Movements in India, OUP, New Delhi, 1988.
8. Ashish Nandy, Ambiguous Journey to the City, OUP, New Delhi, 1999.
9. Karalay, G.N., Integrated Approach to Rural Development, Concept Publishing Company, New Delhi, 2005.
10. B.K. Swain, 1998, „Changing Occupational Structure in Vidarbha, India”, Himalaya Publishing House, Mumbai.
11. Jena D.N., and Mohapatra U.K., Rural Sociology, Books and Books, Cuttack, 1994.
12. Sharma R.N., Indian Rural Sociology.
13. Twaniya, Gramin Samajshastra, College, College Book Depot, Jaipur.
14. Desai A.R., Bharatiya Gramin Samajshastra, Rawat Publication.

PAPER – 4T4 (B)
URBANIZATION IN INDIA

	Lecture per Unit
1. Understanding Urbanization:	15
A. Concept, definition, meaning and characteristics of urbanization	
B. Urbanization, Industrialization and Migration	
C. Emerging trends in urbanization	
2. Urbanization and the Concomitant Changes:	15
A. Causes and consequences of urbanization	
B. Social, economic and cultural changes	
C. Changes in occupational structure	
3. Urbanization and Social Exclusion:	15
A. Class, caste, gender and ethnic exclusions	
B. Gendered segregation of space, elite and popular culture	
C. Urban planning and social exclusion	
4. Urban Problems:	15
A. Problems of housing, alcoholism, drug addiction	
B. Problems of slums and environmental pollution	
C. Loss of morality, crime and delinquency	

Suggested Readings:

1. Bergel, E.E., 1955, „Urban Sociology“, Mc-Graw Hil Book Company, New York.
2. Quinn J.A., 1955, Urban Sociology, S. Chand & Co, New Delhi.
3. Pickwance C.G. (ed.) 1976, Urban Sociology, Critical Essays, Methuen.
4. Saunders Peter, 1981, Social Theory and Urban Question, Hutchionson.
5. Bose Ashish, 1978, Studies in Indian Urbanization 1901-1971, Tata McGraw
6. Abrahamson M. 1976, Urban Sociology, Englewood, Prentice-Hall.
7. Ronnan, Paddison, 2001, Handbook of Urban Studies, Sage India.
8. Bharadwaj, R.K., 1974, Urban Development in India, National Pub.House.
9. Gold Harry, 1982, Sociology of Urban Life, Prentice Hall, Englewood, Cliffe.
10. Colling Worth, J.B., 1972, Problems of Urban Society, Vol. 2, George Allen & Unwin Ltd.
11. Alfred de Souza, 1979, The Indian City : Poverty, Ecology and Urban Development, Manohar, Delhi.
12. Desai A.R., and Pillai S.D., (ed.) 1970, Slums and Urbanization, Popular Prakashan, Bombay.
13. Castells M. 1977, The Urban Question, Edward Arnold, London.
14. Ramachandran R, 1991, Urbanization and Urban Systems in India, OUP, Delhi.
15. B.K. Swain, 1998, „Changing Occupational Structure in Vidarbha, India“, Himalaya Publishing House, Mumbai.
16. Ellin Nan, 1996, Post Modern Urbanism, Oxford, UK.
17. Edward W. Soja, 2000, Post Metropolis: Critical Studies of Cities and Regions, Oxford, Blackwell.

18. Fawa F. Sylvia, 1968: *New Urbanism in World Perspectives - A Reader*, T.Y.Crowell, New York.
19. Sujata Patel and Kushal Deb (ed) 2006, *Urban Studies*, OUP.
20. Setha Low, 2000, *Theorizing the City*, Rutgers University Press.
21. Sharon Zukin, 1995, *The Cultures of Cities*, Blackwell.
22. Kopardekar, H.D., 1986, *Social Aspects of Urban Development*, Popular Prakashan, Mumbai.
23. Bhattacharya, B., 1979, *Urban Development in India*, Shree Publishing House, Delhi.
24. De" Souza, Alfred, (ed) 1983, *Urban Growth and Urban Planning*, Indian Social Institute, New Delhi.

PAPER – 4T4 (C)
CONTEMPORARY SOCIOLOGY

	Lecture per Unit
1. Social Institutions I:	15
A. Family: Types, characteristics, functions and changes in the functions	
B. Marriage: Types, functions and the emerging changes in the marriage; Live in relationship and gay marriage	
C. Economy: Types of Economy - Capitalism, Socialism, Corporate Capitalism and Mixed Economy	
2. Social Institutions II:	15
A. Education: Functions of education - socialization, cultural transmission, innovation, development, social integration, critical thinking and social change	
B. Equity and inequality in education	
C. Religion: Types – animism, naturism and totemism; Functions of religion; religion, secularism and fundamentalism	
3. Social Inequalities:	15
A. Gender, caste and class inequality	
B. Inequality and social mobility, types of social mobility - horizontal, vertical, downward and upward mobility	
C. Factors promoting and reducing inequality in society	
4. Social Change:	15
A. Social change: Meaning and Definition	
B. Sources of social change: Internal and external sources; diffusion, cultural contact, technology, values and social change	
C. Processes of social Change: Migration, urbanization, industrialization and modernization	

Suggested Readings

1. Bottomore, T.B., Sociology: A guide to problems and literature, George Allen and Unwin (India), Bombay, 1972.
2. Harlambos Michael, Martin Holborn and Robin Heald, 2000, Sociology: Themes and Perspectives, Collins.
3. Inkeles, Alex, What is Sociology? Prentice-Hall of India, New Delhi, 1987.
4. Jayaram, N., Introductory Sociology, Macmillan India, Madras, 1988.
5. Johnson, Harry M., Sociology: A Systematic Introduction, Allied Publishers, New Delhi, 1995.
6. Schaefer, Richard T. and Robert P. Lamm, Sociology, Tata-McGraw Hill, New Delhi, 1999.
7. Ghode R.N., and BhauDaydar, Sociology: Basic concepts, S. Spectrum Publication, Nagpur.
8. Melvin M. Tumin, Social Stratification, Prentice-Hall, Inc., Englewood Cliffs, New Jersey.
9. Vivek, P.S., Sociological Perspectives and Indian Sociology, Himalaya Publishing House, Mumbai, 2002.
10. Vaidya, N. S., Samajshastra, VidyaPrakashan, RuikarMarg, Nagpur.

PAPER – 4T4 (D)
FOUNDATION PAPER (Sociology - II)
SOCIAL PSYCHOLOGY
(For Students from other Departments)

Unit 1. Understanding Social Psychology:

- A. Meaning, definition and scope of social psychology
- B. Social situation and social behavior
- C. Social and non-social situations
- D. Social psychology and sociology

Unit 2. The Concept of Self:

- A. Self as an integrating concept
- B. Formation of the self in society
- C. Stages in the growth of an individual
- D. Self perception, modification of self and the image of the self

Unit 3. Social Attitudes and Prejudices:

- A. Meaning and importance of attitudes, Attitude formation and change
- B. Culture, norms, values and social attitudes
- C. Social attitudes, social behavior and social change
- D. Meaning and definition of prejudice, Growth and decline of prejudice in society

Unit 4. Propaganda, Crowd and Public Opinion:

- A. Meaning, definition, techniques and importance of propaganda
- B. Crowd behavior: Mobs and audience, definition of crowd, properties of mobs, types of audience
- C. Meaning of public opinion, steps in the formation of public opinion,
- D. Need for the public opinion in society

Suggested Readings

1. Krech and Crutchfield: Theory and Problems of Social Psychology, Mc-Graw Hill Book Company, New York, 1969.
2. B. Kuppaswamy: An Introduction to Social Psychology, Asia Publishing House, Bombay, 1965.
3. David Krech, R.S. Crutchfield and E.L. Ballachey: Individual in Society: A Text Book of Social Psychology, Mc-Graw Hill Book Company, New York, 1965.
4. L.P. Thorpe and A. M. Schmuller: Personality: An Interdisciplinary Approach, East-West Press Pvt. Ltd., New Delhi, 1965.
5. Theodore M. New Comb: Social psychology, Tavistock Publications Ltd., London, 1963.

6. Robert A. Baron and Donn Byrne: Social Psychology: Understanding Human Interaction, Prentice-Hall of India Pvt. Ltd, New Delhi, 1995.
7. Eastwood Atwater: Psychology for Living: Adjustment, Growth and Behaviour Today, PHI Pvt. Ltd., New Delhi, 1994.

**REVISED SYLLABUS PRESCRIBED FOR
M.A. MARATHI (Semester pattern with CBCS)**

**Semester Pattern Scheme of Examination for M.A. in
MARATHI with Choice Based Credit System (To be
implemented from the session 2017-18 onwards)**

The Course of Study and the Scheme of Examination

Year / Sem	Subject	Paper	Title of the Paper	Ins. Hrs / Week	Credit	Maximum Marks		
						CIA	Uni. Exa.	Total
I Year I Sem	Core	1T1	भध्ममसु ीन भयाठी वाहशत्माचा इततशाव	4	4	20	80	100
	Core	1T2	वाहशत्मळास्त	4	4	20	80	100
	Core	1T3(A)	कादोफयी	4	4	20	80	100
		1T3(B)	नाटक	4	4	20	80	100
		1T3(C)	कथा	4	4	20	80	100
	Core	1T4(A)	वतो सानेश्लय	4	4	20	80	100
		1T4(B)	ल. ला. ळयलाडकय	4	4	20	80	100
		1T4(C)	नाभदेल ढवार	4	4	20	80	100
				32	32			400
I Year II Sem	Core	2T1	आधुतनक भयाठी वाहशत्माचा इततशाव	4	4	20	80	100
	Core	2T2	आधुतनक क लता	4	4	20	80	100
	Core	2T3(A)	तनफधलाड्भम	4	4	20	80	100
		2T3(B)	र रतगदमफकाय	4	4	20	80	100
		2T3(C)	लचारयक वाहशत्म	4	4	20	80	100
	Core	2T4(A)	वाहशत्मवभीषा	4	4	20	80	100
		2T4(B)	वळोधनळास्त	4	4	20	80	100
		2T4(C)	नाश्रत्म वाहशत्म वद्धोत	4	4	20	80	100
				32	32			400
II Year III Sem	Core	3T1	भध्ममसु ीन क लता	4	4	20	80	100
	Core	3T2	भयाठीचा बा ळक अभ्माव	4	4	20	80	100
	Elective	3T3(A)	ग्राभीण वाहशत्म	4	4	20	80	100
		3T3(B)	आहदलावी वाहशत्म	4	4	20	80	100
		3T3(C)	लदबातीर वाहशत्माचा अभ्माव	4	4	20	80	100
		3T3(D)	नमालयण आ ण वाहशत्म	4	4	20	80	100
	Foundation I	3T4(A)	बा ळक ळमलशाय आ ण	4	4	20	80	100

			कौळले					
		3T4(B)	वाहशत्म-चरलरी	4	4	20	80	100
		3T4(C)	द रत-आफो ेडकयलादी वाहशत्म	4	4	20	80	100
		3T4(D)	अनलु ाहदत लश्लवाहशत्माचा अभ्माव	4	4	20	80	100
				40	40			400
II Year IVSem	Core	4T1	भध्ममसु ीन-आधुतनक गद्य	4	4	20	80	100
	Core	4T2	बाळा लसान	4	4	20	80	100
	Elective	4T3(A)	रोकवाहशत्म	4	4	20	80	100
		4T3(B)	तौरतनक वाहशत्माभ्माव	4	4	20	80	100
		4T3(C)	वाहशत्माचा वाभाजक, वाोसकृ ततक अभ्माव	4	4	20	80	100
		4T3(D)	वो लधानभ्लू मे आ ण वाहशत्म	4	4	20	80	100
	Foundation II	4T4(A)	एव्वायभाध्मभे आ ण वाहशत्मवलशाय	4	4	20	80	100
		4T4(B)	चरनट आ ण वाहशत्म	4	4	20	80	100
		4T4(C)	स्त्रीलादी वाहशत्म	4	4	20	80	100
		4T4(D)	अनलु ाहदत बायतीम वाहशत्माचा अभ्माव	4	4	20	80	100
				40	40			400

Sem	Subject	Papers	Credit	Total Credit	Marks	Total Marks
I, II, III, IV Sem	Core	12	04	48	100	1200
III, IV Sem	Elective	02	04	08	100	200
III, IV Sem	Foundation	02	04	08	100	200
Total		16	--	64	--	1600

याष्ट्रवत तकडोजी भशायज लद्दानीठ
नागनय

एभ. ए. भयाठी अभ्मावक्रभ

श्रेमोक ल श्रेणी नद्धतीलय य चत अभ्मावक्रभ
आधारयत नन

M. A. MARATHI SYLLABUS (C.B.C.S. PATTERN)

एभ. ए. (भयाठी) बाग 1

वर I

Core 1T1 : भध्ममगीन भयाठी वाहशत्माचा इततशाव

Core 1T2 : वाहशत्मळास्त्र

Core 1T3(A) : कादोफयी (लाड्भमप्रकाय)
लळळ

को ला

1T3(B) : नाटक (लाड्भमप्रकाय)
लळळ

को ला

1T3(C) : कथा (लळळे लाड्भमप्रकाय)

Core 1T4(A) : सानेश्लय (ग्रथकाय)
वतो लळळ

को ला

1T4(B) : ल. ला. लयलाडकय (ग्रथकाय)
लळळको ला

1T4(C) : नाभदे ल ढवार (लळळ) ग्रथकाय

वर II

Core 2T1 : आधुतनक भयाठी वाहशत्माचा इततशाव

Core 2T2 : आधुतनक क लता

Core 2T3(A) : तनफधलाङ्भम
को ला

2T3(B) : र रतगद्मफ्काय

- को ला
2T3(C) : लचारयक वाहशत्म
Core 2T4(A) : वाहशत्मवभीषा
को ला
2T4(B) : वळोधनळास्त
को ला
2T4(C) : नाश्चात्म वाहशत्म वद्धोत

एभ. ए. (भयाठी) बाग 2

वर III

- Core 3T1 : भधमगीन क लता
Core 3T2 : भयाठीचा बा ळक अभ्माव
Elective 3T3(A) : ग्राभीण वाहशत्म
को ला
3T3(B) : आहदलावी वाहशत्म
को ला
3T3(C) : लदबातीर वाहशत्माचा अभ्माव
को ला
3T3(D) : नमालयण आ ण वाहशत्म
Foundation I 3T4(A) : बा ळक व्मलशाय आ णकौळ्मे
को ला
3T4(B) : वाहशत्म-चरलरी
को ला
3T4(C) : द रत-आफेडकयलादी वाहशत्म
को ला
3T4(D) : अनलाहदत लशलवाहशत्माचा अभ्माव

वर IV

- Core 4T1 : ीन-आधुतनक गद्य
भध्ममग
- Core 4T2 : बाळा लसान
- Elective 4T3(A) : रोकवाहशत्म
कोला
- 4T3(B) : तौरतनक वाहशत्माभ्माव
कोला
- 4T3(C) : वाहशत्माचा वाभाजक, वाोत्कृ ततक अभ्माव
को ला
- 4T3(D) : वो लधानभल्लमे आ ण वाहशत्म्
- Foundation II 4T4(A) : एव्वायभाध्मभे आ ण वाहशत्म्मलशाय
कोला
- 4T4(B) : चरनट आ ण वाहशत्म
कोला
- 4T4(C) : स्त्रीलादीवाहशत्म
को ला
- 4T4(D) : अनलाहदत बायतीम वाहशत्माचा अभ्माव

एभ. ए. (भयाठी) बाग 1

वर I

- 1T1 : ीन भयाठी वाहशत्माचा इततशाव
भध्ममग

घटक -1

वाहशत्मेतशव : वकलनल स्लरुन

भयाठी बाळा, वाहशतम् ल भशायाएर वक्कृती : प्रायबकारीनो जडणघडण

भध्म ीन भयाठी वाहशतम्ाची वाभाजजक ल वाोक्कृ ततक नाश्लबभी

मग ीन भयाठी वाहशतम् : प्रेयणा ल अतयोग

भध्म

मग

घटक – 2

भध्म ीन भयाठी नद्य : तन भती ल स्लरून

मग ीन भयाठी गद्य : तन भती ल स्लरून

भध्म

मग

भध्म ीन ल लध - वप्र दाम आ ण त्मोचे लाङ्भमीन काम

मग नथ

ल लध धभीमोनी के रेरी ीन कारातीर लाङ्भमतन भती

भध्ममग

घटक – 3

भयाठी वतवाहशतम् – स्लरून ल अतयोग

भध्ममीन वतवाहशतमाची जडणघडण

भयाठी नो डती वाहशतम् – स्लरून ल अतयोग

भध्म ीन नो डती वाहशतमाची जडणघडण

मग ीन भयाठी वाहशतम्ाची ल लध प्रायभाध्मभे

भध्म

मग

घटक – 4

भयाठी काहशी लाङ्भम : स्लरून ल

अतयोग भयाठी काहशी लाङ्भमाची

जडणघडण

भयाठी फखय लाङ्भम : स्लरून ल अतयोग

भयाठी फखय लाङ्भमाचा ल फखयीोचा नरयचम

प्रभख

स्थ

वदबा ग्रथ :

१. भशायार वायस्तत (खोड १ ल खोड २) ल. र. बाले, लो. गो. तरनर
२. प्राचीन भयाठी लाडभमाचा इततशाव : खोड १ ते ७ अ. ना. देळनोडे
३. प्राचीन लाडभमकोळ : प्राचीन खोड भयाठी लबाग, नागनय लद्मान्नीठ, नागनय
४. भयाठी लाडभमाचा इततशाव : खोड १, २, ३ भशायार वाहशतम् नरयळद, नण
५. भशायारातीर नाच वषदाम लो. या. जोळी
६. प्राचीन भयाठी गद्य : प्रेयणा आ ण नयोनया श्री. यो. कु रकणी
७. प्राचीन भयाठी लाडभमाचे स्लरून श. श्री. लणोरिकय
८. भशा ाल वळोधन ल. ब. कोरत
- नबु दाम भ. या. जोळी
९. नाथवप्र

- १ ाल आ ण त्माचे लाडभम ळो. गो. तरनर
०. भशानब नथ
११. भयाठी बाळचे भर लशलनाथ खैये
१२. मादलकारीन भशायारु भ. ग. नानवे
१३. वतलाडभमाची वाभाजत परशुती गो. फा. वयदाय
१४. भयाठी वाहशत्माचे आहदफध उळा देळभख
१५. लायकयीनथ- उदम आ ण लकाव बा. नो. फहशयट, अ. सा. बारियाल
१६. नाच बजततवादांम य. या. गोवाली
१७. मगलतक वत : तकायाभ-याभदाव वना. लयमू तामलाडे आ ण इतय
१८. भशायारु कृतीची जडणघडण श. श्री. ारीकय, देळनोड
वस्तू लण
१९. वत कलतमरी इदो भती ललड
२०. णाचीन भयाठी जैन वाहशत्मा वबाळचोद्र अतकोड
२१. भयाठी वाहशत्मा वधाकय भोगरेलाय
लीयळल
२२. नागे दाम म. भ. नठाण
ळ वण
२३. भवरभानोची जुनी भयाठी क लता अ. का. प्रमोरकय
२४. भवरभान भयाठी वतकली या. चो ढेये
२५. भयाठी लाडभमाबरुचीचे लशोगभालरोकन या. श्री. जोग
२६. लाडभमेततशाव लनना वना. द. हद. नड
ाची वक
२७. भयाठी रातीर भनटोची वची ल. फा. ेवाई
वळोधन भड वण णबद
२८. वतवाहशत्मा आ ण रोकवाहशत्मा : काशी अनफध या. चो ढेये
२९. वातीग्रथ : स्लरून आ ण वभीषा कृ. नो. देळनोड
३०. नोडत कली के. ना. लाटले
३१. फखय लाडभम : उदगभ आ ण लकाव ी वकनार
फा
- नज
३२. वत, नत ल तत श्री. भ. भाटे
३३. णाचीन भयाठी क लनचक द. वी. नग
३४. भयाठी फखय गदा वना. गो. फ. ग्राभोनाधे
३५. भशाटी रालणी भ. ला. धोंड

३६. िस्ती भयाठी लाड्भम गगाधय भोयजे
३७. प्राचीन भयायार : वातलाशननला श्री. व्मो. के तकय
३८. भयाठी लाड्भमाचा इततशाव : खोड१, २, ३ र. या. नोगायकय
३९. भयाठी लाड्भमाचा ललेचक इततशाव : प्राचीन प्र. न. जोळी
४०. प्राचीन भयाठी लाड्भमाचा इततशाव र. या. न वयाफादकय

४१. दत्त वोफ़दामाचा इततशाव	या. चो ढेये
४२. नाथ दामाचा इततशाव	या. चो ढेये
वा ाल वाहशत्म कोधवचाय	अ लनाळ आलरगालकय
४३. भशा नुबु	
४४. भयाठी काहशयी नोलोडा	लशलनाथ कदो े
४५. भयाठी फखयलाड्भम	य. ल. शेयलाडकय
४६. भयाठीरालणीलाड्भम	गगाधय भोयजे
४७. प्राचीन वाहशत्माचे अतयोग	ल. ब. कोरत
४८. वत वाहशत्म् दळन	उळा देळभख
४९. वद्ध नयोनया आ ण भशायाप्रातीर वत डॉ. भ. या. जोळी	
५०. वतवाहशत्माचे फीजप्रलाश	वतीळ फडले
५१. वतवगभ	अरका इोदानलाय
५२. ालाोची अषयरणी भशानब	वना. याजेद्रे लाटाणे, येखा जगनारे

1T2 : वाहशत्मळास्त

घटक - 1

वाहशत्मळास्त : वकल्लना ल स्लरून
 ल्थ र रत ल र रततय वाहशत्म
 वाहशत्माचे घटक
 वाहशत्माचे प्रमोजन
 वाहशत्माची तन भततप्र क्रमा

घटक - 2

बायतीम वाहशत्मळास्त : बायतीम ल भयाठी वाहशत्मभीभाोवकोच्मा वदबात उगभ ल
 जडणघडणीचा ल्थ लळदळतती : प्रकाय ल स्लरून
 अरकाय लचाय : स्लरून ल अतयोग
 यव लचाय : ल लध उननती, स्लरून ल अतयोग

लचायः स्लरून्न ल अतयोगयीती

नयाभळ

लचायः स्लरून्न ल अतयोग

लक्रोतती लचाय : स्लरून ल अतयोग

औ चतम लचाय : स्लरून ल अतयोग

घटक – 4

फा. वी. भढेकय मओचा वाहशतम लचाय ल तमओचे वाहशतम वद्धोत

ळयचोद्रे भु ततफोध मओचा भानळता वद्धोत

या. बा. नाटणकय मओचा ातभ ा वद्धोत

द लधरल. ग. गोडवे मओचा नोत कतच

लचाय

बारचोद्रे नेभाडे मओचा देळीमतचा लचाय

वदबा ग्रथी

१. बायतीम वाहशतमळास्त ग. देळनोड
मओ

२. यवबाल लचाय य. नो. को
गरे

३. यवचचा नद्दाकय दादे गालकय

४. वौदमभीभोवा या. बा. नाटणकय

५. नोत द. ग. गोडवे

६. वृ टी, वौंदमा आ ण वाहशतमभलम लयचोद्रे भु ततफोध

७. वौंदमा आ ण वाहशतम फा. वी. भढेकय

८. लाङ्भमीन भशातभता फा. वी. भढेकय

९. टीका ललेक श्री. के षीयवागय

१०. वौंदमा लचाय वना. ई भयाठी वाहशतम वघ
भफ

११. आधुतनक भयाठी वाहशतम वभीषा ल यव वद्धोत रक्षभणळास्री जोळी

१२. कावळास्तप्रदीन व. या. गाडगीर

१३. यववर नयशय कुरोदकय

१४. प्राचीन कावळास्त य. नो. कोगरे

१५. यवबाल लचाय य. नो. कोगरे

१६. बायतीम वाहशतमवास्त याभ कानवे

१७. बायतीम कावळास्राची उत्क्रोती ला. के. रेरे

१८.नलेवाहशत्मळास्त

१९.वाहशत्म लचाय

२०.टीकास्तमलय

मळलत भनोशय

हद. के. फेडकय

बाराचोद्र नेभाड

२१.वाहशत्मळास्त्र : स्लरून्न आ ण वभीषा लवत नाटणकय
२२.फ़द धलादी वौंदमळास्त्र मळलत भनोशय

1T3(A) : कादोफयी (लाड्भमप्रकाय)
लळ्ळ

घटक – 1

कादोफयी लाड्भमप्रकाय : वकल्लना ल
स्लरून्न कादोफयीचे घटक
कादोफयी : आळमतले ल अ बव्मजततरुन्न
भयाठी कादोफयीची ऐततशा वक जडणघडण

घटक -2

मभनान न – फाफा नदभनजी
मट
भी – श. ना. आनटे

घटक – 3

यणोगण – लश्राभ फेडकय
कोवरा - बारचोद्र नेभाडे

घटक – 4

बभी – आळा फगे
नोढय – यलीद्र लोबणे

वदबा ग्रथो

१.वाहशत्म : अध्मानन आ ण प्रकाय वना.श्री.न बागलत आ ण इतय
२.कादोफयी र. ग. जोग
३.कादोफयी आ ण भयाठी कादोफयी उळा शस्तक
४.गेल्मा अधळतकातीर भयाठी कादोफयी वना. लराव खोरे

६. कादोफयी वभीषा श्री. भा. कुरकणी
७. भयाठी कादोफयी : नहशरे लतक कु वभालती देळनाड
८. भयाठी कादोफयी : तर आ ण लकाव प्र. ला. फानट, ना. ला. गोडफोरे
९. कादोफयी : एक वाहशतम्पकाय शरयश्चोद्र थोयात
१०. धाय आ ण काठ नयशय कुरोदकय
११. भयाठी कादोफयी : आस्लादमारा वना. लजमा याजाधमष
१२. टीकास्लमलय बारचोद्र नेभाड
१३. कादोफयी लळमी शरयश्चोद्र थोयात
१४. भयाठी नलकादोफयी लराव वायोग
१५. भयाठी कादोफयी तीर नततकता कळोय वानन
१६. भयाठी कादोफयी ची वभाजळास्लीम वभीषा यलीद्र ठाकू य
१७. कादोफयी वलाद नो डत टानये
१८. भयाठी कादोफयी : आस्लादमारा वना. लजमा याजाधमष
१९. भयाठी कादोफयी चा इततशाव चोद्रकोत फोहदलडकय
२०. कादोफयी : स्लरून आ ण वभीषा द. ब. कुरकणी
२१. वाहशत्माचे भानदोड गगाधय गाडगीर
२२. आजची कादोफयी : नोंदी आ ण तनयीषणे योगनाथ नठाये
२३. कादोफयी : लास्तल आ ण कजलत (अषयमारा २००९- ०१. दादा गोये १०) वे
२४. तलसानातभक भयाठी कादोफयी न्द्राकय ताभगाडगे

को ला

1T3(B) : नाटक (लाडभमप्रकाय)

लळषटक -1

नाटक लाडभमप्रकाय : वकलना ल स्लरून

नाटक : वही

शताभ्नाटकाचे

घटक

म ल प्रमोगभलम
भयाठीनाटकोचीऐततशावकजडणघडण
घटक -2

ततीम यत्न - जोतीयाल पुरे

वगीत व्वायदा - गो फलशार देलर
लदो

घटक -3

घयाफाशेय - प्र. के. अर

इथे ओळाररा भृ मू - कानेटकय
लवत

घटक - 4

लाडा चयेफदी - भशेळ एरको चलाय

कयलत - गज्जी
फेभा
नद

वदबा ग्रथो

१. वाहशतम् : अध्मानन आ ण फकाय वना. श्री. न. बागलत आ ण इतय

२. आजचे नाटककाय वना. नड, स्नेशर तालये
दतारम

३. द रत योगबभी बारचोद्र पडक

४. नाटक : एक चतन लवत कानेटकय

५. कारचे नाटककाय भ. श्री. कानड

६. नाट्म लभळा के. नायामण कारे

७. भयाठी योगबभी : घटना आ ण नयनयो के. नायामण कारे

८. नाट्म स्लगत : स्लगत आ ण वभीषा लको तरा खोत

९. फ्रमोगषभ भयाठी नाटके वना. श्री. कानड
भ

१०. भयाठी नाटक आ ण योगबभी : नहशरे लतक (१८४३-१९४३) ल. बा. दळनाडे

११. भयाठी नाट्म रेखनतराची लाटचार अय लद लाभन कुरकणी

१२. भयाठी नाट्म वभीषेचा लकाव चोद्रकोत धोड

१३. भयाठीचे नाट्मतर भो. द. ब्रम्शे

१४. लोकनाट्माचे वाहशतम्रून वदा क-शाड

१५. लोकोततके चा उदम लराव खोरे

१६. वखाणतभके चे स्लरून गोकककय ल दोड

गेकय

१७. भयाठी नाटमन्नद : स्लरून्न आ णवभीषा अ. द. लरणकय

१ॢ. आगरीलेगरी नाटमरून्ने या. ग. जाधल

१ॣ. योग लभळा नयशय कुरुदकय

२०. वभकारीन भयाठी योगबभ	ी	वना. याजेद्र नाईकलाड,	याजन जामस्तार
२१. वगीत वौबद्र : घटना आ ण स्लरून		वना. ल. हद. कुरकणी	
२२. ततीम यत्न		वना. भदन कु रकणी	
२३. भशात्मापुरे : लोधाचमानव्मालाटा		वना. शयी नयक	
२४. तजालयचे याजे बोवरे : वाहशत्म आ ण वभीषा ईशलय वोभनाथे			
२५. भयाठी नाटमकोळ		वना. ल. बा. देळनाड	
२६. भयाठी नाटक आ ण योगबभी (स्लातो मोतय कार)		ल. बा. देळनाड	
२७. अश्रचीझारीपुरे - आकरन आ ण आस्लाद		डॉ. कल्लना फोयकय आ ण इतय	
२८. लदबातीर योगकभी		प्रततबा कुरकणी	
२९. लदबातीर नाटककाय		प्रततबा कु	

रकणी कोला

1T3(C) : कथा (लळळ लाड्भमप्रकाय)

घटक -1

कथा लाड्भमप्रकाय : वकल्लना ल स्लरून

कथेचे घटक

कथेचे आळमतल्ल ल अ बव्मप्रततस्लरून

भयाठी कथेची ऐततशा वक जडणघडण

घटक -2

तरालातीर चोदणे : गगाधय गाडगीर

काजरभामा : जी. ए. कुरकणी

घटक -3

जेव्शा भी जात चोयरी शोती : फाफयाल फागर

काळ्मा ााखारच्मा गोष्टी (तनलडक कभर ा. वजम आलीकय
वम देवाई) : वन

घटक - 4

याखेतन

पतनतवच्मा

उठरा भोय : जमत

नलाय

आरोक

: आवायाभ रोभटे

वदबा ग्रथो

१. वाहशतम् : अध्मानन आ ण प्रकाय वना. श्री. न. बागलत आ ण इतय
२. भयाठी कथावाहशतम् भ. ना. अदलतो
३. भयाठीतीर काशी कथाकाय भ. ना. अदलतो
४. भयाठी कथा : स्लरून ल आल्लाद दा. ल. कु रकणी
५. भयाठीकथा : उद्भ आ ण लकाव इदभती ललड
६. भयाठीतीर कथारूने या. ग. जाधल
७. भयाठीतीर कथनरूने लवत आफाजी डशाक
८. कथा : वकल्लना आ ण वभीषा वधा जोळी
९. भयाठी दरत कथा अ लनाळ डोरव
१०. दरत कथा : उद्भ आ ण लकाव प्रकाळ खयात
११. दरत कथा : तन भती आ ण वभीषा छामा तनकभ
१२. ग्राभीण कथा : स्लरून आ ण लकाव ेल ाटे
ला भर

वद

१३. जी. ए. कुरकणींच्मा कथा : एक अन्लमाथा धीं. ल. देळनोड
१४. जी. ए. च्मा भशाकथा द. ब. कुरकणी
१५. जी. ए. जीलनट्टी आ ण प्रततभावाट्टी व. म. कु लरी
१६. रघकथा लो. श. देळनोड
१७. रघकथा न : भर आ ण तर ना. वी. पडक
रख
१८. वशाकथाकाय वना. बारचोद्र पडक
१९. प्रमोची नलकथा : लाटा आ ण लरणे भगरा लयखेड
२०. प्रमोचे कथारेखन वना. अरुणा ढेये

1T4(A) : वत सानेश्लय (ग्रथकाय)
लळळ

घटक -1

लळळ ग्रथकायाचा अभाव : वकल्लना ल स्लरून
रेखकाचे वप्रततभत्त ल वाहशतम्तन भती : नयल्लनयवफध

वत सानेश्लय माओचे जीलनचरयर ल व्मत्ततत्लाची जडणघडण

घटक -2

सानेश्लयी – अध्माम नहशरा (ळावकीम
याजलाडे प्रत) सानेश्लयी – अध्माम अठयाला (
ळावकीम याजलाडे प्रत)

घटक -3

चोगदेल नावष्टी
अभतानबल

घटक -4

शरयनाठ
सानेश्लयाओचे अबग

वदबा ग्रथो

१. श्रीसानदे ल : चरयरात्भक तनफधो भा. दा. आरतकय
२. सानेश्लयी : अतयोग अन. कृ. ले.
गजेन्द्रगडकय
३. श्रीसानदे ल : चरयर ग्रथ ल तत्तसान लो. ला. दाोडकय
४. सानदे ल आण नाभदे ल लो. दा. नेंडवे
५. सानदे ल आण सानदे ली वना. या. चो ढेये
६. भयाठी क लता : जुनी आ ण नली ला. र. कुरकणी
७. सानेश्लयाओचे तत्तसान लो. दा. नेंडवे
८. सानेश्लय चरयर आ ण वळोधन या. ग शळे
९. श्रीसानदे लदळन वना. फ. व. मयके ो टलाय
१०. सानेश्लयी-प्रफोध वना. लकय अभ्मकय
११. सानेश्लयी : स्तरून, तत्तसान आ ण काव्म भ. ला. धोंड
- १ : बाग १ ल बाग २ वना. न. फा. देळभख
२. श्रीसानेश्लयदळन
१३. सानदे लोचे व्मजततभत्त वळीरा नाटीर

१४. सानेश्लयीतीर ळकलण

१५. सानेश्लयाचे श्रोतवलाद

१६. सानदेलोचे ढजततभल्ल

श्री. भा. कु रकणी

द. ब. कु रकणी

वळीरा नाटीर

१७. सानेश्लयीतीर लकलण श्री. भा. कु रकणी
 १८. सानेश्लयाचे श्रोतवलाद द. ब. कु रकणी
 १९. सानेश्लयाची जीलनतनष्टा गो. फा. वयदाय
 २०. आठल सानदे लोचा, सानदे लीचा म. भ. नठाण

कोला

1T4(B) : ल. ला. लयलाडकय (ग्रथकाय)
 लळळ

घटक – 1

लळळ ग्रथकायाचा अभ्माव : वकल्लना ल स्लरून्न
 रेखकाचे व्मत्ततभत्ल ल वाहशत्मत्तन भती : नयल्लनयवफध
 स्लात्तो मकारीन ल स्लात्तो मोत्तय कारातीर भशायाष्टीम
 वाभाजजक, वल्ल. ला. लयलाडकय माोचे जीलनचरयर ल
 व्मत्ततत्लाची जडणघडण

कृ ततक ल धा नमालयण
 भक

घटक – 2

लळाखा (क लतावग्रश)
 परलावी नषी (क
 लतावश)

घटक -3

नटवम्राट (नाटक)
 जान्शली (कादोफयी)

घटक – 4

कु वभाग्रजोच्मा फायाकथा (कु ाग्रज) वना. फा. ला. दाताय
 व्म
 लयाभ चन्शे (र रततनफध)

वदबा श्थ व
 श. कु ाग्रजाच भ
 उ

ी नाटके

ळोबना देळभख

२. क लता कु ाग्र ी
वभ जाच

अषमकु भाय कारे

३. कु ाग्रज : वाहशतम् वभीषा वना. ग. ल. अकोरकय, फा. ला. दाताय
वभ

४. गजाा जमजमकाय : एक जागयण वना. उळा देळभख

५. नटवम्राट वभीषा	वना. गो. नाटीर त
६. कु. ाग्रज : वभ वाहशत्मदळन	उळा देळभख
७. ल. ला. ळयलाडकयाोची नाट्मवू	टीलळाखा वजम कोफरे
८. कु. वभाग्रजाोच्मा क लतचा उगभ आ ण लकाव द. हद. नड	
९. कु. वभाग्रज ळयलाडकय : एक ळोध	द. हद. नड
१०. कु. वभाग्रज गौयल	भाधल गडकयी
११. तो फ़लाव वदय शोता	के. यो. ळयलाडकय
१२. लाटेलयच्मा वालल्मा	ल. ला. ळयलाडकय
१३. फ़द षणा खोड १, २	वना. अतनरुद्ध कु. रकणी, कॉजन्टनटरें
१४. फ़काळ वाहशत्मवस्त	कृ तीच्मा फ़काळलाटा मळलत भनोशय
१६. अलाचीन भयाठी काव्मदळन	अषमकु भाय कारे
१७. भयाठी नाटक : नव्मा हदळा नली लरणे	ताया बलारकय
१८. रघतु ते तगद्म नफ़ध भत	वना. ल. ळो चौगर

को ला

1T4(C) : लळळ ग्रथकाय : नाभदेल ढवार

घटक – 1

लळळ ग्रथकायाचा अभ्माव : वकल्नना ल स्लरून्न

रेखकाचे व्मन्नततभत्ल ल वाहशत्मतन भती : नयन्नयवफ़ध

वाठोत्तयी कारखोडातीर भशाया्रीम कृ ततक ल धा नमालयण
वाभाग्रजक, वास्त भक

नाभदे ल ढवार माेचे जीलनचरयर ल व्मन्नततत्लाची जडणघडण

घटक – 2

गोर नठा (क लतावग्रश)

भी भायरें वम

ााच्मा यथाचे वात घोडे (क लतावग्रश)

घटक -3

शाडकी शाडलरा (कादोफयी)

तनगेहटव्वा स्लेव (कादोफयी)

घटक – 4

आधरे लतक (लचारयक)

वला काशी वभष्टीवाठी (लचारयक)

वदबा ग्रथो

१. भी बमकयाच्मा दयलाज्मात उबा आशे (नाभदे ल ढवार ा – प्रसा नलाय
मोची क लता) वन

२. च्धमोची देली आ ण इतय क लता (नाभदे ल ढवार मोची ा. प्रबा गणोयकय
क लता) वन

३. दरत क लता ल दरत क लतचे वौदमळास्त भ. व नाटीर

४. कलतायती लजमा याजाधमष

५. काव्मफ्तीती लवत आफाजी डशाक

६. रघनारके तीर क लता कळोय वानन

७. दरत क लता : नले प्रलाश भशेंद्र बलये

८. भयाठी क लता : नली लरणे प्रकाळ केजकय देळनोडे

९. नाभदे ल ढवारोची क लता : स्लरून आ ण आकरन लराव तामड

१०. अनु ठु ब – नाभदे ल ाोक (जु रै ऑगस्ट ा. वतीळ कारवकय, प्रसा रोखोड
ढवार लळ १९९७) वन

११. मगलाणी – नाभदे ल ाोक २०१४) वना. अजम देळनोड
ढवार लळ (जाने ज

१२. दरत वाहशत्म : लेदना आ ण लद्रोश बारचोद्र पडक

१३. तनरीनशाट या. ग. जाधल

१४. आफेडकयलादी भयाठी वाहशत्म मळलत भनोशय

१५. दरत कादोफयीची अ बनल लाटचार ीरा ढगे
वळ

९

१६. दरतकादोफयी नदा भेश्राभ ा. लराव खोरे

१७. गेल्मा अधळतकातीर भयाठी कादोफयी
वन

एभ. ए. बाग 1

वर II

2T1 : आधुनिक भयाठी वाहशत्माचा

इततशाव घटक - 1

आधुनिक भयाठी वाहशत्माची वास्तुकृतीतक नशास्त्राबधी

अल्लर इोग्रजी कारखोडातीर याजकीम- वाभाजक-वास्तुकृतीतक स्थित्युत्तयांचा भयाठी

वाहशत्मालयीर फ़बाल अल्लर इोग्रजी कारखोडातीर आधुनिक भयाठी वाहशत्माची तन

भततप्र क्रमा

अल्लर इोग्रजी कारखोडातीर भयाठी वाहशत्म : स्लरून ल आळमवर

अल्लर इोग्रजी कारखोडातीर भयायीरिम फ़फ़ोधननला आ ण आधुनिक भयाठी वाहशत्माची जडणघडण

घटक -2

भयाठी तनमतका रके ल त्मातीर लाड्भमाचे स्लरून

भयाठी तनफ़धलाड्भम : स्लतातो मनला ल स्लतातो मोत्तय भयाठी तनफ़धलाड्भमाचा ल लध टप्पुमातीर
इततशाव

भयाठी तनफ़धलाड्भमाचे प्रकाय ल त्माची जडणघडण

भयाठी क लता : ा ल स्लतातो मोत्तय भयाठी क इततशाव
स्लतातो मनल लतचा स्थ

भयाठी क लततीर ल लध ि ल प्रलाशाची जडणघडण
प्रलत्त

घटक -3

भयाठी कादोफ़यी : ा ल स्लतातो मोत्तय भयाठी इततशाव
स्लतातो मनल कादोफ़यीचा स्थ

भयाठी कादोफ़यीतीर ल लध प्रलती ल प्रलाशाची जडणघडण

भयाठी नाटक : ा ल स्लतातो मोत्तय भयाठी इततशाव
स्लतातो मनल नाटकोचा स्थ

भयाठी नाटकातीर ल लध प्रलती ल प्रलाशाची जडणघडण

भयाठी कथा : ा ल स्लतातो मोत्तय भयाठी इततशाव
स्लतातो मनल कथेचा स्थ

भयाठी क लततीर ल लध ि ल प्रलाशाची जडणघडण
प्रलत्त

घटक -4

गोधीलादी भयाठी वाहशतम् : स्तथ इततशाव

भात ादी भयाठी वाहशतम् इततशाव
वल : स्तथ

आफेडकयलादी भयाठी वाहशतम् : स्तथ इततशाव

स्त्रीलादी भयाठी वाहशतम् इततशाव

: स्तथशाभीण भयाठी इततशाव

वाहशतम् : स्तथरू

आहदलावी भयाठी वाहशतम् : स्तथ इततशाव

वदबा ग्रथो

१. आधुतनक भयाठी वाहशत्माची वानोत्कृतक नाश्लबभी वी गो. भ. कु रकणी
२. भयाठी गदाची नलनीहठका गो. फा. वयदाय
३. आधुतनक भयाठी लाड्भमाचा इततशाव : खोड १, २ अ. ना. देळनाोडे
४. आधुतनक भयाठी लाड्भमाचा इततशाव : खोड ४, ५ ६ भशायार् वाहशत्म नरयळद, नण
५. पद षणा : खोड १, २ काँज्न्टनेंटर परकाळन, नण
६. भयाठी वाहशत्म : प्रेयणा ल स्लरून वना. गो. भा. नलाय, भ. द. शातकणोगरेकय
७. भयाठी कथा : उद्भ आ ण लकाव इोदभती ललड
८. भयाठी लाड्भमाचा ललेचक इततशाव : अलाचीन कार प्र. न. जोळी
९. भयाठी कादोफयी : नहशरे लतक कु वभालती देळनाोडे
१०. भयाठी क लता : स्लरून आ ण ललचन तन लकोत ठकाय
११. अलाचीन भयाठी काव्मदळन अषमकु भाय कारे
१२. भातवलाद आ ण भयाठी वाहशत्म ल. व. जोग
१३. भयाठी लतनराोचा इततशाव या. के. रेरे
१४. भयाठी लाड्भमाचा अ बनल इततशाव वना. गो. दे. खानोरकय
१५. स्लात्तो मोत्तय भयाठी क लता वना. भा कयोगर वळ
१६. लाड्भमेततशावाची कल्लना वना. द. हद. नड
१७. अलाचीन भयाठी लाड्भमवेलक : बाग १ ते ७ वना. गो. दे. खानोरकय
१८. अलाचीन भयाठी वाहशत्माची वानोत्कृतक नाश्लबभी वदा कर्शाड
१९. भयाठी बाळा आ ण वाहशत्म ल. बा. देळनाोडे, स्नेशर तालये
२०. भयाठी प्रादेळक कादोफयी : तर आ ण स्लरून भदन कु रकणी
२१. आफेडकयलादी भयाठी वाहशत्म मळलत भनोशय
२२. भातवलाद आ ण भयाठी वाहशत्म ल. व. जोग
२३. गोधीलाद आ ण भयाठी वाहशत्म गो. भ. कु रकणी
२४. स्लीलाद आ ण भयाठी वाहशत्म लदना भशाजन
२५. द रत वाहशत्म : लेदना आ ण लद्रेश बारचोड पडके
२६. द रत वाहशत्म : वद्धोत आ ण स्लरून मळलत भनोशय
२७. आजचे भयाठी वाहशत्म वना. आळा वालदकये आ ण इतय
२८. भयाठी टीका वना. लवत

दालतय

२९. नलवभीषा : काशी लचायप्रलाश

वन्ना. गो. भ. कुरकणी

३०. भयाठी वाहशतम् : इततशाव आ कृती लवत आफाजी डशाक
ण वत्त
३१. वभीषेतीर नव्मा वकल्नना वना. भनोशय जाधल
३२. वभकारीन भयाठी वाहशतम् : ी आ ण एलाश ा. भदन धनकय आ ण इतय
प्रलत्त वन
३३. भयाठी लाइभम : स्लात्तो मोत्तय वदबा या. ग. जाधल
३४. नललाइभमीन प्रलतील प्रभेमे या. ग. जाधल
३५. भयाठी वाहशतम् चाची वाोत्कृ ततक नाश्लबभी वदा क्शाड
३६. तनलडक मगलाणी : बाग १, बाग २ वना. लाभन तरग
३७. जागततकीकयण, वभाज आण भयाठी वाहशतम् वना. यलीद्र लोबणे
३८. नल्लदोत्तय भयाठी वाहशतम् चतन न्द्राकय ताभगाडगे

2T2 : आधुतनक क

लता घटक -1

- आधुतनक भयाठी क लता : तन भती ल स्लरून
- आधुतनक भयाठी क लततीर एभख आळमवर
- आधुतनक भयाठी क लतचे अ बव्मजततरून
- आधुतनक भयाठी क लतचे ा टप्पे ल आधु नक क लतची ऐततशा वक जडणघडण

भशासनघटक -2

- शयनरे श्रेम (के ाोचीतनलडकक ादक – या. श्री. जोग
ळलवत लता): बा
- पुरयाणी (फारकलीची क लता) : ादक – ाग्रज, या. लो. ला रोफे
वन्नो कु वभ

घटक -3

- भढेकयोचीक लता : फा. वी.
भढेकय
- ग्राभगीता (अध्माम १०, ३९, ४०) : तकडोजी भशायाज
याष्टवत

घटक – 4

स्लात्तो मोत्तय भयाठी क लता (१९६१-८०) ादक- लो. कु रकणी
: क्त त

उत्था ा : भनोशय
नगप मळलत

वदबा ग्रथो

१. क लता : वकल्लना, तन भती आ ण वभीषा लवत नाटणकय

२. काशी अलाचीन कली : जा णला आ ण ीय यवार
ळरी

वध

३

३. क लता आ ण य वकता या. ग. जाधल

४. क लतची यवतीथे तन ळकोत भयजकय

५. अलाचीन भयाठी काव्मदळना अषमकु भाय

६. द रत क लता भ. व. कारे नाटीर

७. भयाठी क लता आ ण आधु नकता मळलत भनोशय

८. भयाठी क लता : स्लरून आ ण ललचन तन ळकोत ठकाय

९. वाठोत्पी भयाठी क लता ल कली या. ग. जाधल

१०. फारकलीची क लता : एक यवास्लाद ला. न. गड

११. स्लातो मोत्तय भयाठी क लता वना. भा कयोगर
वळ

१२. क लता आ ण प्रततभा वधीय यवार

१३. यवग्रशण : करा आ ण स्लरून गो. भ. कु रकणी

१४. भयाठी काव्माचे भानदोड : बाग १ ल २ व. या. गाडगीर

१५. गीतकाव्म लवत दालतय

१६. दोननयोनया द. ब. कु रकणी

१७. क लते लळमी वना. आफाजी डशाक
लवत

१८. के वभीषा वना. नाडकणी आ ण इतय
ळलवत

१९. गो लदाग्रज वभीषा अषमकु भाय कारे

२०. फारकलीचे काव्म लल भ. व. नाटीर

२१. फारकलीची क लता : तीन वदबा यभेळ तेंडु रकय

२२. भडे क ी क लता : एक अभ्माव धों. ल. देळनोडे

याच ी क लता : आकरन, आस्लाद आ ण च कत्वा अषमकु भाय कारे

२३. भडे क ी क लता : स्लरून आ ण वदबा -खोड १ ल २ लजमा याजाध्मष
याच

२४. भडे क

याच

२५. तयीशी मेलो लाव पुरोना भ. ला. धोंड

२६. उत्थानगपा : आकरनाचे अरेख वीना. अरुणा दे लभख
२७. अलाचीन भयाठी काव्मभीभावा वना. याजेन्द्र नाईकलाडे आ ण इतय
२८. याष्ट्रवत तकडोजी भशायज : व्मतती आ ण ा. अषमकु भाय कारे
लाड्भम वन
२९. भयाठी क लता : नयोनया आ ण दळन वना. यलीद्र लोबणे
-

2T3(A) : तनफधलाड्भम

घटक - 1

तनफध : वकल्लना, स्तलरून्न ल घटकतत्त्वे

र रत तनफध ल लचारयक : लगीकयणाची ताले

र रत तनफध तनफध

ाची लाटचार

लचारयक तनफधाची लाटचार

घटक -2

रोकहशतलादीची ादक- ग. वशस्तरफद्धे

ळतनरे : वन

न

रोकभान्म हटरक रेखव्श ादक - तका तीथा रक्षभणळास्ती जोळी

: वन

घटक -3

स्तरमाचे

रेखन (तनफधक्रभोक २६ ते ५०) : ादक

बागलत

भयाठीतीर तनफध

वन

लदमत

दीनभार : ालती देळनाड

कु वभ

घटक -4

भगजराचे फोधकाभ : प्रेव

छामाफन : केळल भेश्राभ

वदबा रथ

१ : ळास्तलकरा

प्र. न. जोळी

.तनफधो

२.भयाठी

-रघु

: स्तलरून्न ललेचन

ल. ना. देऊरगालकय, चोद्रकोत देऊरगालकय

तनफध

नफध

३.भयाठी तनफधाची लाटचार

ळो. गो. तरन्नर

४.अलाचीन भयाठी गद्याची नलनीहठका

गो. फा. वयदाय

५.लाड्भमीन तनफधरेखन

या. ग. जाधल

६.भयाठी तनफध : स्तलरून्न

गयीळ भोये

११. रघु आ ण रघु काय
नफध नफध

बलाजी नयफ

१२. आजचेतनफध

भ. ल. पाटक, ज. के. यानड

को ला

2T3(B) : र रतगद्मप्रकाय

घटक -1

र रतगद्म : वकल्लना ल स्तलरून्न र

र रतगद्मप्रकायाचीे, लनोदनय लाङ्भम, व्मप्रतत चरे ल आठलणी ल अनब ल, रघु नफध,
(प्रलावलणना ळब्द चर,

र रततनफध) अतयगो

र रतगद्मरेखनाची आळमगत ल अ बळ्मजततनय लै लध्मनणता

प्रलावल नय रेखन, लनोदनय लाङ्भम, ळब्द चरे -व्मप्रतत चरे मा र ररगद्मप्रकायाची ऐततशा वक
णन जडणघडण

घटक - 2

धुतम रार तारमाकडे काणेकय
ातन : अनत

लाटचार : या. ब. जोळी

घटक -3

एयोडाचे गुरुशाड : च. ल. जोळी

शवलणक : न. र. देळनोड
ू

घटक -4

नोढयेकेव, हशयली भने : ल. द. घाटे

आठलणीतरें ण : अरुणा ढेये
आग

वदबा ग्रथो

१. र रत गद्माचे तापत्तक स्तरून आ ण भयाठी ाचा इतशाव मादल
रघतु नफध आनद
२. र रत वाहशत्मातीर आकृ ततफधाची जडणघडण भधु कु रकणी
३. भयाठी े लवत वालत
परलावलणन
४. लनोद : तल आ ण स्तरून गो. भा. नलाय

५. भयाठी लनोद	उळा कुरकणी	
६. लनोद तालसान	फार गडगीर	
७. शात्म लनोदभीभोवा	न. चो के रकय	
८. लनोद : एक आखमान	अ. ला. लटी	
९. नरयशाव	ळाभयाल ओक	
१०. प्रदषणा : खोड १, २	वना. अतनरुद्ध कुरकणी	
११. गदमप्रावाद	वना. भ. ना. , बीभयाल कुरकणी अदलत	
१२. भयाठीतीर र रत गद्य : वन	लचाय आ ण लसाय (अषयमारा २०११-१२)	ा. उज्जलरा भेशेदरे
१३. आधुनक भयाठी लाड्भमाचा इतशाव : खोड २ अ. ना. देळनाडे		
१४. यभेळ भरती मोंची फलावलणने	फेभा चीनडे रके युलारे	

को ला

2T3(C) : लचारयक वाहशत्म

घटक – 1

लचारयक वाहशत्म : वकल्लना ल स्लरून

लचारयक वाहशत्माभागीर तापल्लक बू भका

भयाठी लचारयक वाहशत्माचा उगभ : कायणभीभोवा

लचारयक वाहशत्मतन भतीची उदहदादमे

एको णवाव्मा लतकातीर प्रफोधननला आ ण भयाठी लचारयक वाहशत्म

घटक – 2

लवाव्मा लतकातीर वाभाजक-वाोत्कृतक चरलरी आ ण भयाठी लचारयक वाहशत्म : अनफध

भयातीरातीर वाभाजक-वाोत्कृतक नरयलतनाभध्मे भयाठी लचारयक वाहशत्माचे स्थान

भयाठी लचारयक वाहशत्मातीर आळमवर

भयाठी लघयाठी लच

ारयक
वाहशत्माचे अ
बव्मततरून

ारयक
वाहशत्माची
ऐततशा वक
जडणघडण

घटक - 3

परफोधना का योग (भशात्भा पु ादक - र. या. न वयाफादकय
चा नल रे) - ब

नव्मा ाची स्तनदने (गो. फा. ादक - प्र. च.ो लजलरकय
ममु वयदाय) : वन

घटक -4

डॉ. ेडकय माोचे फहशक्ृ त बायतातीर अग्ररेख (रेख १ ादक यत्नाकय गणलीय
फाफावाशेफ ते १६)- वन
आफ

धभ, जात, लगा आ ण ाचमा हदळा - नानवये
नरयलतन गो लद

वदबा ग्रथो

१. या. के. रेरे भयाठी लृत्तराचा इततशाव
२. नयोनया आ ण आधुतनकता वना याजेद्र व्शोया
३. तनफधवृष (गोनार शयी माोचे) वना. अ. का. फमोरकय
देळभख तनफध
४. आधुतनक भयाठी गदमाचा अभमाव वना. ेल ाटे आ ण इतय
नामाबत लावद भर
५. रोकहशतलादी : कार आ ण कतता ल तनभरकु भाय पडकु रे
६. भशायाार नरयचम जालडकय ल अन्म
७. भशात्भा पुरे : लोधाच्मा नव्मा हदळा वना. शयी नयक
८. भशात्भा पुरे : वमतती आ ण लचाय गो. फा. वयदाय
९. पु रे -आफेडकय : लोध आ ण फोध बारचोद्र पडक
१०. आधुतनकता आ ण नयोनया वना. याजेद्र व्शोया
११. आधुतनक बायत लो. द. जालडकय
१२. भशायाारचा लकाव न रनी नो डत
१३. अनणाक्रोती या. बा. नाटणकय
१४. गाोधीलाद आ ण आधुतनक भयाठी वाहशत्म द. हद. नड
१५. भातवलाद आ ण भयाठी वाहशत्म ल. व. जोग
१६. आफेडकयलादी भयाठी वाहशत्म मळलत भनोशय
१७. स्तीलाद आ ण भयाठी वाहशत्म लदना भशाजन

१८. लवालेळतक आ ण बायतातीर वभता लचाय बा. र. बोरे
१९. लवाव्माळतकातीर भशायाष्ट्र खोड १ ते ८ म. हद. पडके
२०. भशात्मापुरे बा. र. बोरे
२१. भल्लमलधे गगाधय नानतालणे
२२. लचायवघळा मळलत भनोशय

२३. द रतलचारयक लाङ्भम गगाधय नानतालणे
२४. डॉ. फाफावाशेफ आफेडकय आ ण द रत लचारयक लाङ्भम नीरको ठ लये
२५. आधुतनक भयाठी लाङ्भमाची वाोक्तृ ततक नाश्लबभी गो. भ. कु रकणी
२६. आधुतनकता आ ण नयोनया वना. याजेेद्र वशोया
२७. नरकायडॉ. फाफावाशेफ आफेडकय गगाधय नानतालणे
२८. तनफधकाय डॉ. डेडकय मळलत भनोशय
फाफावाशेफ आफे
२९. डॉ. डेडकयांची नरकारयता वखयाभ हशलयारे
आफे
३०. भयाठी वाहशत्मातीर ललकलाद करेेद्र रडेे
३१. नलयार अळोक चौवारकय
३२. आफेडकयी लचारयक रेखन आ ण याज भानकय
जागततकीकयण मल

2T4(A) : वाहशत्मवभीषा

घटक – 1

वभीषा : वकल्लना ल स्लरून

वभीषेचे प्रमोजन ल उद्दहदष्टमे

वभीषेचे कामा

वाहशत्मवभीषा वमलशाय ल प्र क्रमा : लाचन, आकरन,
आस्तलादन ल भल

मभानन मांेचे स्थान

वभीषा, वीरता ल वळोधन : नयत्तयवफध
वजन

घटक – 2

वभीषेच्मा नद्धती ल त्मांची

वक वभीषानद्धती

लै लध्मनष्ठास्तलादक

घटक -3

वभीषानद्धती

वौदमळास्त्रीम वभीषानद्धती

भानवळास्त्रीम वभीषानद्धती

चरयरात्भक वभीषानद्धती ऐततशा

ता :

लचायपरणारीच्मा द्वाट्तीतन वभीषेच्मा नद्धती :
वभाजळास्त्रीम वभीषानद्धती

भातवलादी वभीषानद्धती
स्त्रीलादी वभीषानद्धती
आफेडकयलादी वभीषानद्धती
देळीलादी वभीषानद्धती

घटक - 4

उत्तभ वभीषेचे गण लळ
वभीषेभध्मे नारालमाची नथ्मे
भयाठी वभीषेची स्लातको मनला कारखोडातीर लाटचार
भयाठी वभीषेची स्लातको मोतय कारखोडातीर लाटचार

वदबा ग्रथो

१. आधुतनक वभीषा वद्धोत भ रद भारळ्णे अळोक जोळी
२. वभीषेची नली रुने गगाधय नाटीर
३. लवाव्माळतकातीर भयाठी वभीषा वना. लराव खोरे
४. ळरीलसातनक वभीषा यभेळ धोंगडे
५. यवास्लाद : लाडभम आ ण करा भाधल आचलर
६. यवग्रशण : करा आ ण स्लरून गो. भ. कुरकणी
७. नलवभीषा : काशी लचायप्रलाश वना. गो. भ. कुरकणी
८. लाडभमीन यवास्लाद बीभयाल कु रकणी
९. वाहशत्माचे तालसान ल. ना. ढलरे
१०. वहशतावभीषा आ ण नारयबा ळक वसा लवत दालतय
११. भयाठी टीका वना. दालतय लवत
१२. आत्भरुमी वभीषा यभेळ धोंगडे
१३. टीका ललेक श्री. के. षीयवागय
१४. वाठोतयी भयाठी वभीषा के ळल वदरे
१५. देळीमताते जागततकीकयण भदन कुरकणी
१६. वभीषेतीर नव्मा वकल्चना भनोशय जाधल

2T4(B) : वळोधनळास्त

घटक – 1

वळोधन: वकल्लना लस्तलरून

वळोधनाचे शेतू ल प्रमोजन

वळोधनाची आलशमकता

उतभ वळोधकाचे लळळ

गळळोधनाची प्र क्रमा

घटक – 2

वळोधनाचे फकाय ल व्माप्ती –

ोधन, वाभाजजक वळोधन, बाळक वळोधन, वाहशत्म लकरा वळोधन

लसान वळळो घेरातीर वळोधनाचे

स्तलरून

लाड्भम घेरातीर वळोधनाचे स्तलरून

लाड्भम वळोधनाच्मा ल लध नद्धती

लाड्भम वळोधनाची

तके ,तनमतका रके , कोळलाड्भम, वू चलड्भम, शात्त र

, ताम्रनट

वाधने -नड्त्माहद

खते, ळरारख

घटक -3

लाड्भम वळोधनाची अभ्मावघेरे :

वाहशत्मकृ तीतनठ वळोधन

वाहशत्मफकायतनठ वळोधन

रेखकतनठ वळोधन

कारखोडतनठ वळोधन

बा ळक वळोधन

रोकवाहशत्म लळमक वळोधन

तौरतनक वाहशत्माभ्माव

घटक – 4

वळोधन आयाखड्माचे रेखन ल फारुनाची भाोडणी :

वळोधन वभस्त्मा ल वभस्तेची भाोडणी

वळोधनाची उदहदष्ट्मे

वळोधन वाभग्री ल वाधने
वळोधनाची अभ्मावन्नद्धती
वदबा वची, नरय लळष्टे

वदबा ग्रथो

- १.ळोध लसानकोळ दु का.
वतो ा. आफाजी डशाके ल इतय
- २.लाड्भमीन वसा-वकल्लना कोळ वन्नलवत
- ३.वाभाजजक वळोधन नद्धती न. र. बोडायकय
- ४.भयाठी वाहशत्म् वळोधन : ल्तरून आ ण हदळा ल. या. याणे
- ५.ळोधतनफधाचीरेखननद्धती व. गो. भारळे
- ६.प्रफध कवा रशाला ? जमत लेरणकय
- ७.वाभाजजक लस्त्रोची वळोधन प्रणारी लजम जयाये
- ८.वळोधन नद्धती : प्र क्रमा आ ण अतयोग दु का. वत
- ९.लाड्भमीन लदलता दु का. वतो
- १०.बाळा ल वाहशत्म् वळोधन : खोड १,२,३ ा. जोळी आ ण इतय
वन्नलवत
- ११.भयाठी वळोधन लदमा उळा देळभख
- १२.वाहशत्म्ळोधणी उळा देळभख
- १३.वळोधन : वद्धोत आ ण नद्धती वना. या. चुनेकय
व
- १४.भयाठीप्रफधवची ल. ल. कु रकणी
- १५.वळोधन : वद्धोत आण नद्धती वदा क-शाडे
- १६.वळोधनाची षेरे आ ण नद्धती जमश्री नाटणकय

को ला

2T4(C) नाश्वात्म वाहशत्म् वद्धोत

घटक -1

नशात्म वाहशत्मळास्तचे स्थ स्तरून
प्रेटोचा काव्मावफधीचा लचाय

ऐरयसुटाटरची काव्म लळमक बू भका
अनकृ तीचा वद्धोत
कॅ था चा वद्धोत
ववा

घटक -2

क्रोचे मोचा वाहशत्म लचाय
कोररयज मोचा वाहशत्म लचाय
कोटचा वाहशत्म लचाय
ल रमभ लडास्तथा मोचा वाहशत्म लचाय
आम. ए. रयचडाव मोचा वाहशत्म लचाय
टी. एव .इ रमट मोचा वाहशत्म लचाय

घटक -3

अ बजातलाद : वाहशत्म वद्धोत
वौदमलाद : वाहशत्म वद्धोत
अजस्तललाद : वाहशत्म वद्धोत
लास्तललाद : वाहशत्म वद्धोत

घटक - 4

भात ादी ल उतय- ादी नाश्चात्म वाहशत्म वद्धोत
वल भातवल
आधुतनकतालादी ल उतय- आधुतनकतालादी नाश्चात्म्
वाहशत्म वद्धोत वोयचनालादी ल उतय-वयचनालादी
नाश्चात्म् वाहशत्म वद्धोत

वदबा ग्रथो

१. आधुतनक वाहशत्म वद्धोत भ रद भारळे, अळोक जोळी
२. वाहशत्म - वद्धोत (अनलाद) व. गो. भारळ
३. भात ाद - उतय ाद अळोक चौवारकय
वल भातवल
४. नाश्चात्म् वाहशत्मलास्त्र : वद्धोत आ ण वकल्लना वयु ेळ धामगड
५. ऐरयसुटाटरचे काव्मलास्त गो. ल. कयोदीकय

६. क्रोचेचे वौदमळास्त : एक बाष्टम

७. कोटची वौदमभीभोवा

८. करेची ताले
भर

या. बा. नाटणकय

या. बा. नाटणकय

अन. व. गो. भारळे, भारळ
भ रद

९. वभीषेतीर नव्मा वकल्लना वना. भनोशय जाधल
 १०. वयचनालाद, उत्तय –वयचनालाद ल प्राचम काव्मळास्त गोनीचोद नायोग
 ११. नाश्चात्म काव्मळास्त लजमनार वशो
 १२. नाश्चात्म काव्मळास्त तनभरा जैन
 १३. नश्चभी वाहशत्म चतन की नयोनया तनभरा जैन
-

एभ. ए. बाग 2

वर III

3T1 : िन क लता

भध्ममघटक

- 1

भध्म िन भयाठी क लतचे स्लरून

मग िन भयाठी क लतचे आळमतल

भध्म िन भयाठी क लतचे अ बव्मत्ततरून

मग िन भयाठी क लतची जडणघडण

भध्म िन भयाठी क लततीर प्रलाश

मग

भध्म

मग

भध्म

मग

घटक – 2

सानेश्लयी : अध्माम

नहशरा भशादलायाच्मा ादक – इनाभदाय

नामयीळी : वन शेभत

घटक – 3

तकायाभ : वनादक – गो. फा. वयदाय
दळन

भनाचे श्रोक : वत याभदाव

घटक - 4

दभमती य – यघनाथनो डत ादक – अ. का. प्रमोरकय
स्तलमल : का

नजण : वनादक – भ. ना. अदलत

वदबा ग्रथो

१. भशायार वायस्तत : खोड १, २ ल. र. बाले, ळो. गो. तडु नर
२. प्राचीन भयाठी लाड्भमाचा इततशाव : खोड १ ते ७ अ. ना. देळनोड
३. प्राचीन लाड्भमकोळ : प्राचीन खोड स्तनातकोतय भयाठी लबाग, नागनय लद्मानीठ
४. भशायारातीर नाच व्दाम नो. या. भोकाळी
५. प्राचीन भयाठी लाड्भमाचे स्लरून श. श्री. ळणोरीकय
६. सानदेल आण सानदेली वना. या. चो ढेये
७. भयाठीक लता : जुनी आण नली ला. र. कुरकणी
८. वत कलतमरी ती ळलड
इो
दभ
९. ओली ते रालणी श्री. यो. कु रकणी
१०. वत, नत आण तत श्री. भ. भाटे
११. वतकाव्म वभारोचन गो. फ. ग्राभोनाधे
१२. भयाठी आख्मान क लता गो. फ. ग्राभोनाधे
१३. न्नाशा ायाभ वना. हद. न. चर
तक
१४. प्राचीन भयाठीच्मानलधायया या. चो ढेये
१५. वतकली ायाभ : एक चतन तनभरकु भाय पडकु रे
तक
१६. प्राचीन भयाठी क लनचक द. वी. नग
१७. एकनाथदळन वना. शे. ल. इनाभदाय
१. ीन भयाठी वाहशत्म् : लचाय श्री. यो. कु रकणी
८. भध्ममग एक न्न
१९. प्राचीन भयाठीचीनलधायया या. चो ढेये
२०. भयाठी आख्मान क लता गो. फ. ग्राभोनाधे
२१. भशाकाव्म : स्लरून आण वभीषा द. ब. कुरकणी
२२. भयाठी वाहशत्म्ाचे आहदफध उळा देळभख
२३. नाच बजततव्दाम य. या. गोवाली
२४. बागलतोतभ वत एकनाथ ळो. दा. नडवेें
२५. एकनाथोची बारुडे वना. भदन कुरकणी
२६. भशदोफेचे धलरुे वना. भदन कु रकणी

3T2 : भयाठीचा बा ळक अभ्माव

घटक - 1

भयाठी नीहठका
बाळची नल

भयाठी बाळची उलती

बाळकु र वकल्लना ल भयाठी बाळा

भयाठी मा का रक अलस्था : प्राचीन भयाठी, भध्मकारीन भयाठी, अलाचीन भयाठी
बाळ

घटक - 2

प्रभाण बाळा ल फोरी : वशवध

भयाठीचे बाळक प्रदेळ ल फोरी बगोर

भयाठी प्रभाण बाळा

भयाठीच्मा प्रभख फोरीचे बाळक स्लरून

लदबातीर भयाठी फोरीचे बाळक : लशाडी, ल झाडीनट्टी फोरी
ळक लळक नागनय

घटक -3

बाळक प्रबालाची वकल्लना ल बाळक आदानप्रदान

भयाठी बाळलयीर इंग्रजी बाळचा प्रबाल

भयाठी यीर पावी ली बाळचा प्रबाल
बाळल हशद

भयाठीलयीर लडी बाळोचा प्रबाल

भयाठीतीर नारयबाळक लळद

घटक - 4

भयाठीची व्माकयणव्मलस्था

ळदोच्मा जाती

लबतती लचाय

प्रमोग लचाय

कार ल रग लचाय

भयाठीची प्रभाण रेखननद्धती

वदबा ग्रथो

१. भयाठी बाळचा ववाय
आ थक

अळोक केरकय

२. भयाठी प्रभाणबाळचे स्लरून

वशा वनी रद्द

३. भयाठी बाळक अभ्माव : ऐतशा वक आ ण ात्भक श्री. कानड
लणन भ
४. बाळा आ ण वक्कृ ती ना. गो. कारेरकय
५. झाडीफोरी शरयश्चोद्र फोयकय
६. नाग ि फोरी लवत ल-शाडनोड
नय
७. वाहशत्माची बाळा बारचोद्र नेभाड
८. बाळा : इततशावल बगोर ना. गो. कारेरकय
९. भयाठीबाळा : उद्रभ आ ण लकाव कृ. ना. कुरकणी
१०. मादलकारीन भयाठी बाळा लो. गो. तरनर
११. बाळा : स्लरून ल वौदमा ला. के. रेरे
१२. बाळा ललेक भगेळ लठ्ठर याजाध्मष
१३. भयाठीचाळरी लचाय अळोक केरकय, यभेळ धोंगड
१४. बमकय वदय भयाठी बाळा द. हद. नड
१५. भयाठी व्माकयण नरयचम याजळखय हशयेभठ
१६. भयाठी धरखनप्रदीन भो. या. ला रोफे
ळद
१७. लखयी : बाळाव्मलशाय अळोक केरकय
१८. वभार भयाठी व्माकयण वधा नेळकय
१९. भयाठी व्माकयण आ ण रेखन फलशाद य, भरक
ररक गोलधन
२०. अतनलामा भयाठी : व्माकयण, रेखन ल आकरन प्रल्शाद ररेकय, के दाय कारलणे

3T3(A) : ग्राभीण वाहशत्म

घटक - 1

ग्राभीण वाहशत्म : वकल्नना ल स्लरून

ग्राभीण वाहशत्मावफधी ल लध बू भका

ग्राभीण वाहशत्माचमा धीची कायणभीभोवा

तन भतीव्माभीण वाहशत्माचे

प्रयणारुन

ग्राभजीलन, ग्राभलात्तल, गालगाडा ल ग्राभीण वाहशत्म

:अनफघटक - 2

ग्राभीण वाहशत्सु आ ण वाभाजक, वाोत्कृतक चरलरी : नयत्नयवध

ग्राभीण वाहशत्मातीर प्रभख आळमवर

ग्राभीण वाहशत्माचे बाळक रुत

ग्राभीण वाहशत्मातीर ल लध वाहशत्मप्रकायोची ऐततशा वक जडणघडण

घटक - 3

फायोभाव (कादोफयी) : वदानद देळभख

तणकट (कादोफयी) : याजन गलव

घटक - 4

जजराफ (क लताव्श) : वना. लकु भाय
बय

ळरान अ धक आठ कथा (कथावग्रश) : उद्धल ळरक

वदबा ग्रथो

१. ग्राभीण वाहशत्म : स्लरून आ ण वभस्मा आनद मादल

२. ग्राभीण वाहशत्म : स्लरून आ ण लोध नागनाथ कोतानले

३. ग्राभीणवाहशत्म : एक चतन द. ता. बोवरे

४. ग्राभीण कथा ले ाटे
ला भर

वद

५. भयाठी प्रादेळक कादोफयी : तर ल स्लरून भदन कुरकणी

६. वाहशत्म : ग्राभीण आ ण द रत वना ईशलय नमु े आ ण इतय
नद

७. ग्राभीण लाड्भमाचा इततशाव चोद्रकु भाय नरगे

८. भयाठी ग्राभीण क लतचा इततशाव कै राव वालके य

९. नलकथाकाय ळकय नाटीर मोचमा वाहशत्माचा च कत्वक अभमाव नागनाथ कोतानले

१०. ग्राभीणवाहशत्म : एक चतन द. ता. बोवरे

११. ग्राभीण लाड्भमाचा इततशाव वना. चोद्रकु भाय नरगे

१२. ग्राभीणता : वाहशत्म आ ण लास्तल आनद मादल

१३. ग्राभीण-द रत वाहशत्माचा भ. व. नगाये
अनफध

१४. भयाठी ग्राभीण वाहशत्म : नरयवय आ ण प्रलाश गो. भ. कुरकणी

१५. ग्राभीण वाहशत्म आ ण वक्कृ ती भोशन नाटीर

१६. भयाठी ग्राभीण कादोफयी यलीद्र ठाकू य

१७. बभी आ ण बू भका बास्तकय चोदन ळल

१८. वाहशत्म : रोक, ग्राभीण आ ण दरत खोड २ भ. व. नगाये
१९. ग्राभीण – दरत वाहशत्म चरलर आ ण वभीषा भधकय भोकाळी
२०. ग्राभीण कादोफयी : आकरन आ ण लश्रेकणयाभचोद्र कारोुखे

को ला

3T3(B) : आहदलावी वाहशत्म

घटक – 1

आहदलावी वाहशत्म : वकल्लना ल स्ल्लरून

आहदलावी वाहशत्माची ताण्णलक

बू भका

आहदलावी वाहशत्माच्या तन भतीवफधीची कायणभीभोवा

आहदलावी वाहशत्माची प्रेयणा ल प्रबालषेर

आहदलावी वभाज, कृती ल आहदलावी वाहशत्म : नयल्लनयवफध

आहदलावी वल्ल

घटक – 2

स्लीलादी घडणाये वभाज कृतीतदळन

वाहशत्मातन ल वल्ल

आहदलावी वाहशत्माची आहदलावी ल आहदलावीएतय वाहशत्माकळोडून झाररेरी तन भती

आहदलावी वाहशत्मातीर प्रभख आळमवर

आहदलावी वाहशत्माचे बाळक रुन

आहदलावी वाहशत्मातीर ल लध वाहशत्माप्रकायांची ऐततशा वक जडणघडण

घटक – 3

झेरझनाट (कादोफयी) : भधुकय लाकोडे

लाडा (कादोफयी) : भाधल वयकोडे

घटक – 4

ळतकातीर आहदलावी क लता ाहदत क लतावल्श) : वनादक – याभ

(वन लनामक तभ

आकोत (कथावग्रश) : फाफायाल भडाली

वदबा ग्रथो

१. आहदलावी वाहशत्म : स्ल्लरून आ ण
वभीषा

लना

२.आहदलावी भयाठी वाहशत्म् : एक अभ्माव सानेशलय लालशेकय

३.आहदलावी वाहशत्म् : हदळा आ ण लनामक याभ
दळन तभ

- ४.आहदलावीवाहशत्म : ळोध आ णवभीषा फाफायल भडाली
- ५.आहदलावीवाहशत्म : चतन आ ण च कत्वा तकायाभ योंगटे
- ६.आहदलावी वाहशत्म आ ण अजस्तभतालध वनना. एरपु लर ळरदेाय
- ७.आहदलावीउत्थानाचा शाकाया ग. वा. नोडत
- ८.आहदलावी भयाठी वाहशत्म : स्लरून ल वभस्तमा घाटे
एरभोद भन
- ९.आहदलावी कादोफयी आ ण इतय प्रभोद भनघाटे
- १ कृतक इततशाव ळळयाल भडाली
- ०.गोंडलानाचा
वास्त
- ११.आहदलावी फोरू रागरा फडो रू भाधल भोये
- १२.भशायारातीर आहदलावी जभाती गो लद गाये
- १३.आहदलावी वाहशत्म वभेरन : अधमषीम बाळणे गो लद गाये
- १४.आहदलावी वभस्तमा आ ण फदरते वदबा गो लद गाये
- १५.आहदलावी प्रश्न आ ण गो लद गाये
नरयलतन
- १६.आहदलावी चरलर : स्लरून आ ण हदळा दीनक गामकलाड
- १७.आहदलावीचे वाभाजक जीलन लराव वगले
- १८.आहदलावी रोकगीतातीर स्त्रीजीलन अरका हशलारुे
- १९.बायतीम आहदलावी गरुनाथ नारगोंड
- २०.लदबीम आहदलावी जीलन आ ण कृती ळरजा देलगालकय
वस्त
- २१.आहदलावी : वभाज, कृती आ ण ा. नाथ लाड
वस्त वाहशत्म वन लज अनभर
- २२.आहदलावी रोकवाहशत्म : ळोध आ ण फोध वजम रोककये
- २३.आहदलावी वाहशत्म : ल लधोगी आमाभ भाशेश्लयी गालीत

को ला

3T3(C) : लदबातीर वाहशत्माचा अभ्माव

घटक - 1

लदबा : बौगो रक षेर ल वाभाजक-वाोस्तकृतक इततशाव

लदबा : प्राचीन, भधमगीन ल अलाचीन लाड्भमीन नयनयो

लदबा : रोकवहशतम् ल रोकवक्कृ तीची नयनयो

लदबा : लशाडी, नागनयी ल झाडीनट्टी फोरीबाळा ल त्माचे स्लरून

लदबा: भयाठी वाहशत्मवभीषा लवळोधनाची नयोनया
लदबातीर वाहशत्माची आधुनिक कारातीर
जडणघडण

घटक - 2

चयेफद (कादोफयी) : यलीद्र लोबणे
अकवदीचे दाने (कथावग्रश) : प्रततभा झोगोरे

घटक - 3

क लता लदबाची (वनाहदत काव्मव्श) : वनादक - आळा वालदेकय
लशाडी भानवो (नाटक) : लोतभ दायळोकय
नरु

घटक - 4

तायकाचे गाणे (र) : याभ ारकय
रततनफध लल
व्ग्राभ (आत्मचरयर) : वीभाताई वाखये

वदबा ग्रथो

१. लदबातीर नाटककाय प्रततबा कुरकणी
२. लदबातीर योगकभी प्रततभा कुरकणी
३. लदबीम भयाठी कादोफयी वना. जनादना काटकय, बायत कडफे
४. लदबीम कथेतीर स्त्री- व्मत्तयेखा नजा आकोटकय
५. लदबा : ल लध हदळाल दळन श्रीकोत ततडक
६. लदबीम आ धलावी जीलन आ ण कृती लरजा देलगालकय
व्स्त
७. लदबाचा इततशाव लो. गो. कोरायकय
८. नागनय जजल्शा गझॅ टअय भशायाष्ट् ल्वावन
९. तनलडक मगलाणी बाग १, बाग २ वना. लाभन तरग
१०. भयाठी नाट्मकोळ वना. ल. बा. देळनोड
११. झाडीनट्टीची दोडाय शरयश्चोद्र फोयकय
१२. झाडीनट्टीची खडी गभत शरयश्चोद्र फोयकय

१३.बोवरेकारीन नागन्नय

बा. या. अधाये

१ नगयी ररळताब्दी

वना. बा. या. अधाये, लोता कोठे कय

३.नागन्नय इततशावण्थ

१४.नागन्नय प्रोताचा इततशाव

भा. ज. कानेटकय

१५. भशायारची रोकनतृ म नाटमधाया हशयाभन राजे
 १६. लदबातीर द रत चरलरीचा इततशाव एच. एर. कोवाये
 १७. लदबातीर फौद्ध धम्भाचा इततशाव प्रदीन लारीकयाभ भेश्राभ
 १८. डॉ. डेडकयोचम्मा चरलरीत लशयाचे मोगदान कृष्णकांत डोंगये
 फाफावाशेफ आफ नागनय
 १९. भयाठी वाहशत्म् : इततशाव आ कृती लवत आफाजी डशाक
 ण वस्त
 २०. लदबातीर वत्मळोधकी वाहशत्माचा इततशाव अळोक चोन्नड
 २१. लदबीम काव्मधाया वना. याजेंद्र लाटाणे

को ला

3T3(D): नमालयण आण वाहशत्म्

घटक – 1

वाहशत्म् आ ण नमालयण : नयस्तनयवफध

वाहशत्म् आ ण बौगो रक नमालयण, फाकृ ततक नमालयण, तनवगा नमालयण

वाहशत्म् आतन बौगो रक, फाकृ ततक ल तनवगा नमालयणाचे घडणाये दळन

वाहशत्माची नमालयणलादी ल अ धलावळास्त्रीम वभीषा

घटक – 2

वाहशत्म् आ ण वाभाजक-वास्तृ ततक नमालयण

वाहशत्म् वाभाजक-वास्तृ ततक नमालयणालय के रे

ातन गेररे बाष्मवाभाजक-वास्तृ ततक

वाहशत्म् नमालयणाचे घडणाये दळना

ातन

वाहशत्माचा नमालयणलादी अभ्माव : ल लध नर

दृष्टीतनू

घटक -3

कय

नाग झया : व्मोकटेळ

भाडगार

तनवगलाचन : भारुती चतभनली

घटक – 4

प्रश्न आणि प्रश्न : अतनर अलचट

तत भयातनी तजाकडे : नयदेः दाबोरकय

वदबा ग्रथो

१. नमालयण अभमाव लाघ आ ण इतय
ळरळ
२. नमालयण आणवभाज ळल्ला कुरकणी
३. नमालयण : आकरन आ ण आचयण नलली चापेकय
४. अदुबत वदय तनवगा वधमा फोडव-काणे
५. नमालयण ल प्रदळण ळा. प्र. दी षत
६. नमालयण या. ग. जाधल भयाठी लशलकोळ खोड ९
७. नमालयणीम प्रफोधन आ ण भयाठी क लता या. ग. जाधल
८. आनदाचाडोश या. ग. जाधल
९. भयाठी डेडकयलादी क लतचे लतभान ळरेंड
आफ
१०. फदरते वाभाजजक नमालयण आ ण आफेडकयी लचाय भोतीयाभ कटाये
११. भयाठी वभीषेची वदुमःःथती. लवत आफाजी डशाक
१२. रघु ते तगदुम ल. ळो. चौगर
नफध भत
१३. १९६० नतयची वाभाजजक नरयजुथती आ ण भयाठी मादल
वाहशतुम आनद
१४. बायतीम तनवगा नमालयण नरकारयता वतोळ ळरे
१५. जीलवृ टी आ ण नमालयण बाग १ वना. लजमा लाड
१६. नमालयण लसान लजमकु भाय ततलायी

3T4(A) : बा ळक व्मलशाय आ ण कौळल्मे

घटक – 1

व्मालशायक भयाठी : स्लरून ल व्माप्ती

व्मलशायतातीर बा ळक कौळल्म : श्रलण, लाचन, ाद, आकरन
रेखन, वल

दैनहदन व्मलशायतातीर भयाठी बा ळचा लानय ल ततव्मजरेखन
नररेखन

ो धत कौळल्मे

ल्ल-नरयचमनराची तन भती

घटक - 2

तनभरणनारका ल कामभननारका रेखन

भाहशतीनरक रेखन

अशलार रेखन ललत ाोत रेखन

वायोळ रेखन

जाहशयात रेखन

घटक - 3

लतततृ ल करा

वरवचारन

भराखत - स्लरून, तर ल कौळल्मे

भहु द्रतळोधन

भयाठीचे प्रभाण रेखन

घटक -4

बा ळक वलशायाची ल लध षेरे : नर, आकाळलाणी, चरलाणी मा भाधमभोवाठी बाळावलशाया
लत दय

याजबाळा मा नात्माने भयाठीचा प्रळावकीम लानय

कामारमीन बाळावलशायाचे स्लरून

वगणकालय भयाठीचे उन्नमोजन ल त्माची लै लधमनणता

वदबा ग्रथो

१. व्मालशारयक भयाठी वनना. स्तेशर तालये

२. व्मालशारयक भयाठी र. या. न वयाफादकय

३. ओरख भाहशती तरसानाची एभ. एव. वी. आम. टी. भशायाएर याज्म

४. वगणकमग अचमत गोडफोरे

५. लत लदमा व. श. देळनाोड

६. आधुतनक सानाचमा लशलात दीनक , उज्जलर भयाठ
भाहशती तर ळकायनय

७. व्मालशारयक भयाठी वनना. कल्माण कारे, द. हद. नड

८. व्मालशारयक भयाठी े लदमान्नीठ
नण

९

९. व्मालशारयक भयाठी रीरा गो लरकय

१०. वमालशारयक भयाठी

वमजीयाजे भोकाळी, योजना नेभाड

११. भयाठी

ाद कौळल्मे

मळलतयाल चवशाण

त लद्दानीठ, ना ळक

बाळची वल

भशायाएर भत

१२. वननादन : स्लरून ल कौळल्मे
भशायाएर भत

मळलतयाल चवशाण

त लद्दानीठ, ना ळक

१३. प्रळावतनक भयाठी बाळचा लकाव गीता बागलत याज्म भयाठी था, प्रळावन, भफई लकाव वस्त
१४. बाळा: स्लरून, वाभथ्मालवौदमा ला. के. रेरे त लद्धानीठ, ना लक
१५. प्रवायभाध्मभाोवाठी रेखनकौळल्मे मळलतयाल चव्शाण भशायाएर भत
१६. वलाद ाद ल. लो. चौगर वल
१७. वमत्ततभत्ल लकाव मळलतयाल चव्शाण भशायाएर भतत लद्धानीठ, ना लक
१८. बाळा: भातबाळा आ णनयबाळा या. वो. वयाप
१९. वलाद वना. अरुण ललत
२०. भयाठी तनमतका रकोचा लाइभमीन अभ्माव उळा दे लभख

को ला

3T4(B) : वाहशत्म-चरलरी

घटक - 1

भयाठीतीर नले वाहशत्मप्रलाश ल वाहशत्मचरलरीची
 एकरुनता चरलरीचे वाहशत्मळास्त : वकल्लना ल स्लरून
 वाहशत्मचरलरीोच्मा तन भतीची आधुतनक कारातीर कृ ततक
 वाभाजक ल वस्तो वाहशत्मचरलरीोचा वाभाजक, नाश्लबभी धो
 वाोस्कृ ततक चरलरीोळी अवरैरा अनफनव्मा
 वाहशत्मचरलरीचे प्रेयणास्तरोत

वाहशत्मचरलरी आ ण

वभाजनरयलतना घटक - 2

काभगाय वाहशत्मचरलर : स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
 रघु नमतका रकाची वाहशत्मचरलर : स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
 दरत-आफेडकयलादी वाहशत्मचरलर : स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
 ग्राभीण वाहशत्मचरलर : स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण

घटक -3

जनवाहशत्माची चरलर : स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण

स्त्रीलादीवाहशत्मचरलरः स्लरून्, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण

आहदलावी वाहशत्मचरलरः स्लरून्, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण

बटतमा त ि वाहशत्मचरलरः स्लरून्, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
लभत ाच

घटक - 4

लद्रोशी वाहशतमचरलरः स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
वतमळोधकी वाहशतमचरलरः स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
भुः सरभ भयाठी वाहशतमचरलरः स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण
स्ती भयाठी वाहशतमचरलरः स्लरून, आळम ल ऐततशा वक जडणघडण

वदबा ग्रथो

१. वाहशत्माचा अन्लमाथा नागनाथ कोत्तानले
२. वाहशत्माचा अलकाळ नागनाथ कोत्तानले
३. वाहशतमा आ ण लतभान परलशाद ेकय
चे लतन रर
४. वाहशतम आ ण वभाज ा. नागनाथ कोत्तानले
ो वन भनोशय
५. नले वाहशतमळास्त मळलत
६. चरलर आ ण वाहशतम वना. नोनट े आ ण इतय
वातनत
७. लाडभमीन ी : तलळोध वना. के लल भेश्राभ आ ण इतय
प्रलत
८. वाठोतयी वाहशतमपरलाश बाग, १ ल २ परलशाद ररकय
९. जीलन म आ ण म मळलत भनोशय
भल वाहशतमभल
१०. वाहशतम आ ण वभाज अ लनाळ वशत्तर्फद्धे
११. वाभाजजक आ ण वाहशतम वना. य. यकय
नरयलतन फा. भच
१२. वाहशतम आ ण लद्रोश नथलीयाज तौय
१३. वाभाजजक : च कत्वा आ ण ब लतवम ा. लयद जालडकय
नरयलतन वन
१४. भातवलाद आ ण भयाठी वाहशतम ल. व. जोग
१५. आफेडकयलादी भयाठी वाहशतम मळलत भनोशय
१६. भयाठी लाडभम : स्लाततो मोत्तय वदबा या. ग. जाधल
१७. नललाडभमीन प्रलतील प्रभेमे या. ग. जाधल
१८. वाभाजजक चरलरीचा इततशाव लकय्याल खयात

१९. आहदलावी वाहशत्म् हदळा आ ण लनामक याभ
दळन तभ

२०. आहदलावी, भृत्तरभ, श्चन वाहशत्म्भीभावा श्नीनार वफनीव

२१. स्तीलाद आ ण भयाठी वाहशत्म् लदना भशाजन

२२. ग्राभीणवाहशत्म्: स्त्लरून्न आ णळोध नागनाथ कोत्तानले

२३. जनवाहशत्म् मा. ला. लडत्कय

२४. भयाठी वाहशत्मः प्रलाश आ ण वभीषा प्रकाळ खयात
 २५. वतम्लोधकी वाहशत्माचा इततशाव या श्रीयाभ ेक्य
 : खोड दव गद
 २५. लदबातीर वतम्लोधकी वाहशत्माचा इततशाव अळोक चोन्नड
 २६. फजाया वभाज : वाहशत्मा आ ण वक्कृ ती परकाळ याठोड
 २७. भु सुभ भयाठी वाहशत्मा अक्रभ नठाण

को ला

3T4 : (C) द रत-आफेडकयलादी वाहशत्म

घटक – 1

द रत वाहशत्मः वकल्नना ल स्लरून

द रत वाहशत्माच्मा नाभोतयण – ेडकयलादी वाहशत्मा : धीची अभ्मावकोची लचायदृष्टी
 आफ्णे त्मावफ

द रत-आफेडकयलादी धीची ताण्णलक बू भका
 वाहशत्मावफ

द रत-आफेडकयलादी वाहशत्माच्मा धीची कायणभीभोवा
 तन भतीवफ

द रत-आफेडकयलादी वाहशत्माची फ़ेयणा ल फ़बालषेर

घटक – 2

डॉ. ेडकय माोची द तीची चरलर ल द रत- ेडकयलादी वाहशत्मा : नयस्नयवफध
 फाफावाशेफ रतभत आफ

द रत-आफेडकयी वाहशत्मातीर द रत ेडकयलादी जाणील
 जाणील ल आफ

द रत-आफेडकयी आळमवर
 वाहशत्मातीर फ़भख

द रत-आफेडकयलादी वाहशत्माचे अ बव्मजततरून

द रत-आफेडकयलादी वाहशत्मातीर ल लध वाहशत्माफ़कायाोची ऐततशा वक जडणघडण

घटक – 3

भयाठी द रत क लता (क लता) : वनादक - फी. यगयालो

वदबा ग्रथो

- १.द रत वाहशत्म: लेदना आ ण लद्रोश बारचोद्र पडक
२.द रत वाहशत्म: वद्धोत आ ण स्लरून मळलत भनोशय
३.द रत वाहशत्म: आजचे क्रोतत लसान बारचोद्र पडक
४.द रत क लता भ. नाटीर
वु ेल ाटे
५.द रत आत्भकथने भु
ला

वद

- ६.द रत ी वना. बारचोद्र पडक
योगबभ
७.द रत कथा: उद्रभ आ ण लकाव प्रकाळ खयात
८.तनरी नशाट या. ग. जाधल
९.आफेडकयलादी भयाठी वाहशत्म मळलत भनोशय
१०.द रत वाहशत्म: चचा आ ण चतन गगाधय नानतालणे
११.द रत वाहशत्म: हदळा आ ण हदळोतय दत्ता बगत
१२.द रत चरलर आ ण वाहशत्म कृणा कयलरे
१३.द रत लाड्भम: प्रेयणा ल प्रलती लकययाल खयात
१४.द रत वाहशत्म लाभन तनफारकय
१५.द रत वाहशत्माचा इततशाव भ. व. नगाये
१६. लद्रोशी भ. व. नगाये
१७.ग्राभीण – द रत वाहशत्माचा भ. व. नगाये
अनफध
१८.द रत कथा उद्रभ आ ण लकाव प्रकाळ खयात
१९.द रत वाहशत्म एक अभ्माव अजुन डोगरे
२०.द रत रसरमोची आत्भकथने स्लरून आ ण च कत्वा भनोशय जाधल
२१.ळतकातीर द रत लचाय वना. लयणकु ारे
भाय रफ
२२.द रत कथा तन भती आ ण वभीषा छामा तनकभ
२३.भयाठी ेडकयलादी क लतचे लतभान करेन्द्ररेड
आफ
२४.अलाचीन भयाठी वाहशत्म: अन्लमाथा करेन्द्र रेडे
२५.द रत वाहशत्माचे ासर लयणकु भाय ारे
वौंदमळ रफ

२६. याशु र लानखेडे मोंची क लता : ळाचा जाशीयनाभा इोद्रजजत ओयक
लचायवघ

२७. नाच लदबीम कली

वना. जनादना

काटकय, धनयाज भाने

२८. लेदनाोचा परदेळ

परलशाद ररेकय

को ला

3T4(D) : अनलाहदत लशलवाहशत्माचा अभ्माव

घटक – 1

लशलवाहशत्मा : वकल्लना ल स्लरून्न

लशलवाहशत्माचे एको दय

वाहशत्माषेरातीर स्थानलशलवाहशत्माची

आळमगत लै ळष्ट्रमे

ो धत वभस्त्मा

लशलवाहशत्माची अ बव्मणततनय लै ळष्ट्रमे ल
बाळोतयणातीर तत्वफ

लशलवाहशत्माचे भयाठीतीर नयाभळ
बाळोतयण : स्थ

घटक – 2

द भदय (कादोफयी) – भँतवभ गोक्री : अनलाद -प्रबाकय उध्लया ेळ

द अरके भस्ट (कादोफयी) - नाउरो कोएरो : ाद नीततन कोतानले
अनल

घटक – 3

हशयो ळभाच्मा क लता (क लता) - तोयोवतनची : अनलाद – तनयजनो उजगयो

भामा एँजेरोच्मा क लता (क लता) – भामा ाद – लजम तानव
एँजेरो : अनल

घटक – 4

याजा ओमाहदनीव (नाटक) – वॉपजतरझ ाद र. देळनोड
: अनल न

नायीगाथा (कथा) : ाद - ा जोळी
अनल लवध

वदबा ग्रथो

१. बाळोतयभीभाोवा कल्माण कारे री वोभण
, अज

२. बाळोतय वना. यभेळ लयखेड

३. बाळोतय च कत्वा भधुकय भोकाळी

४. बाळोतय वदाक-शाडे
५. अनलादभीभाोवा के ळल तन
६. तौरतनक वाहशत्माभ्माव : तले आ ण हदळा वना. चोदरळखय जशागीपदाय
७. तौरतनक वाहशत्माभ्माव लवत फानट
८. तौरतनक वाहशत्माभ्माव नले वद्धोत आ ण उन्नमोजन आनद नाटीर
९. अनलाद करा एन. ई. लशलनाथ अय्यय

१०.अनलाद लसान	नगदेें
११.अनलाद लसान : वद्धोत एलो अम्र	मोग नगेेंद्र
१२.अनलाद : वद्धोत औय वभस्माएॉ	यलीोद्रेनाथ श्रीलास्तल
१३.अनलाद : वद्धोत औयप्रमोग	जी. गोनीनाथन
१४.Translation Studies	Susan Bassnatt, Mc Guire
१५.Stylistics of Literary Translation	Vilas Sarang

एभ. ए. (भयाठी) बाग 2

वर IV

4T1 : ीन ल आधुतनक गद्द
भध्ममग

घटक – 1

गद्द : वकल्नना ल स्लरून

भध्म ीन गद्दाची उगभभीभोवा

मग ीन भयाठीचे गद्दमाचे आ लष्काय : ाल गद्द, फखयगद्द ल ऐततशा वक नर-गद्द
भध्म भशानब

मग

आधुतनक भयाठी गद्दमाची उगभभीभोवा

आधुतनक भयाठी गद्दमाचे ल लधोगी आ लष्काय : र रतगद्दम, लचारयक गद्दम, वकीणा गद्दमरेखन

घटक – 2

रीशचरयर – एकाक : चक्रधयल्लाभी

कृष्णाजी वबावद लय चत श्री ळलछरनतीोचे चरयर ादक – य. ल. शेयलाडकय
अनत : वन

घटक -3

आगयकय रेखवग्रश : वनादक – ग. प्र. प्रधान

एको णवाव्मा लतकातीर भयाठी गदा ादक – बा. र. बोरे
: वन

घटक – 4

वपुतस्तातो म : दादा धभाा धकायी

भन्लतय

: वयु ेळ दलदळीलाय

वदबा ग्रथो

१. प्राचीन भयाठी गद्य : फ़ेयणा आ ण नयोनयाश्री. पो. कु रकणी

२. भशा ाल आ ण त्मांचे लाड्भम ळो. गो. तरनर
नब नथ

३. भशानबालीम भयाठी लाड्भम म. खु. देळनोड

४. भशा ाल : उळा देळभख
नब वाहशत्म-दळन

५. भशानबाल वाहशत्म : लोधवचाय अ लनाळ आलरगालकय

६. भयाठी फखय लाड्भम य. ल. शेयलाडकय

७. प्राचीन भयाठी चरयररेखन लवत फोयगालकय

८. वो षप्त भयाठी लाड्भमकोळ वना. आफाजी डशाक
लवत

९. फखय लाड्भम : उद्भ आ ण लकाव फानजी वकनार

१०. भयाठी फखय गद्य वना. गो. फ. ग्राभोनाधे

११ िन भयाठी वाहशत्म : लचाय श्री. पो. कु रकणी
. भध्ममग एक नन

१२. भयाठी वाहशत्म : इततशाव आ ण कृ ती आफाजी डशाक
वत्त लवत

१३. आधुतनक भयाठी गद्माची उत्क्रोती कृ. ब. कु रकणी

१४. एद षणा खोड १, २ वना. अतनरुद्ध कु रकणी, कॉन्टनटरें फ़काळन, नण

१५. आधुतनक भयाठी गद्माचा अभ्माव ा. ेल ाटे
नामबत वन लावद भर

१६. आगयकयाोचा वाभाजक त्तल लचाय गो. फ़ा. वयदाय

१७. भयाठी गद्माचा इंग्रजी अलताय द. ला. नोतदाय

१८. अलाचीन भयाठी गद्याची नलनीहठका गो. फ़ा. वयदाय

4T2 : बाळा लसान

घटक - 1

बाळा : स्लरून ल कामा

बाळची रषणे

बाळा लसान : वकल्लना ल

सलरून्न बाळा लसानाच्मा

अभ्मावनद्धती

बाळा लसानाचा अन्म अभ्मावषेरोळी वशवफध

घटक – 2

लगनात्भक बाळा लसानाचे स्लरून

पेहदाना द माोचा बा ळक व्मलस्था ल बा ळक वद्धोत
वोस्मय लतन

बुमभ पल्ड माोचा वयचनालादी वद्धोत

नोभ चॉम्स्की माोचा यचनोतयणाचा वद्धोत

वनीय ल फोपा माोचा बा ळक वानेषतालादाचा वद्धोत

झॉक देरयदा माोचा लयचनालादाचा वद्धोत

घटक -3

स्लतनभ लन्माव : स्लन, स्लतनभ, स्लनाोतयाचे स्लरून ; स्लतनभे ; स्लतनभाोचे फकाय
लशरेळणाची तर

नहदभ लन्माव : रू नका, रू नभ, रू नकोतयाचे स्लरून ; रू नभ लशरेळणाची तरे ; रू नभाोचे फकाय

लातम लन्माव : लातम- स्लरून; ल लातम – ; फथभोजस्थत वघ टक नद्धती
रूनफध नयत्नयवफध

अथा लन्माव : अथा – स्लरून ; अथषेर आ ण घटक काय
लशरेळण ; अघ्न

घटक – 4

वाभाजक बाळा लसान : स्लरून ल लै ळष्टमे

बाळा, फोरी ल वभाज :

नयत्नयवफषाळा आ ण ल लध

व्मलवामषेरे

बाळा आ ण आ थक लगव्मलस्था

बाळा आ ण रगबेदव्मलस्था : ज्तरमाोची बाळा ळ ि बाळा

आ ण न्नाळा आ ण बौगो रक षेरव्मलस्था : ल लध ाच

फोरीरुने वदबा फ्रथो

१. आधुतनक बाळा लसान : वद्धोत आ ण उन्नमोजन भारळ
भ रद

२. बाळा आ ण बाळाळात्तरे श्री. न.
गजेन्द्रगडकय

३. बाळा लसान नरयचम

व. गो. भारळे आ ण इतय

४. आधुतनक

बाळा लसान (वयो चनालादी, वाभान्म आ ण वाभाजक) कल्माण
कारे, अज

री वोभण

५ बाळा लसान : ात्भक आ ण ऐततशा वक वना. भारळे, इनाभदाय, वोभण
लगन

६.अबनलबाळा लसान गो. ना. जोगरेकय

७.वरब बाळा लसान द. हद. नड

८.भयाठीचे लगनात्भक बाळा लसान भशद्रे कदभ

९. वसन्त लक्ष्मी आण रत करी यभेळ लयखेडे
१०. आधुनिक बाळा लसान आण भयाठी बाळा दादा गोये
११. वभाजबाळा लसान यभळ लयखेड
१२. वभाजबाळा लसान : वकल्लना यभळ लयखेड
प्रभख
१३. बाळा लसान आण भयाठी बाळा अतनर गलरी
१४. वभाजक बाळा लसान यभेळ धोंगडे
१५. वभाजक बाळा लसान : कषा आण अभ्माव वना. जमश्री नाटणकय
-

4T3(A) : रोकवाहशत्म

घटक - 1

रोकवाहशत्म : वकल्लना ल स्लरून
 रोकवाहशत्म : प्रेयणा ल प्रमोजन
 रोकवाहशत्माचा वभाजक, वास्तूकृ जीलनाळी अवरेरा
 ततक ल धा भक्क रोकवाहशत्माचा अन्म वफधो
 सानळाखोळी अवरेरा अनफोकवाहशत्माचे
 भशत्त ल आलश्मकता

घटक - 2

रोकवाहशत्माचमा अभ्मावाचे व्दांम
 रोकवाहशत्माच्या अभ्मावाची षेरे
 रोकवाहशत्माच्या अभ्मावाच्या नद्धती
 रोकवाहशत्माच्या अभ्मावाची बायतीम नयोनया
 रोकवाहशत्माचमा अभ्मावाची भशायात्रीम नयोनया

घटक -3

रोकवाहशत्म, रोकजीलन ल रोकनयोनया : अनफध
 रोकवाहशत्म ल ग्रां थक वाहशत्म : अनफध
 भयाठी रोकगीते : स्लरून ल आळम
 भयाठी रोकगीतोचे ल लध प्रकाय ल अ बव्मतती

भयाठी रोकनाट्माचे ल लध प्रकाय ल अ बव्मतती

घटक – 4

भयाठी रोककथा : स्लरून ल आळम

भयाठी रोककथाचे प्रकाय ल अ बव्मतती

भयाठी रोककरा : स्लरून ल आळम

भयाठी रोककरोचे प्रकाय ल अ बव्मतती

भयाठी कृ तीच्मा उनावकोची नयोनया

रोकवत्त कृ तीच्मा उनावकोचे आ लष्टकायप्रकाय

भयाठी

रोकवत्त

वदबा ग्रथो

१. रोकवाहशत्माची रुनयेळा

दगाा बागलत

२. रोकवाहशत्माचे स्लरून

एबाकय भाोडे

३. रोकप्रततबा आ ण रोकतले

भधुकय लाकोड

४. रोकवाहशत्मः लोध आ ण वभीषा

या. चो ढेये

५. भयाठी रोकवत्त कृ तीचे उनावक

या. चो ढेये

६. रोकवाहशत्म आ ण रोकवत्त कृ ती

वयोजजनी फाफय

७. रोकवाहशत्मः बाळा आ ण कृ ती वत्त

वना. वयोजजनी फाफय

८. रोकवाहशत्मः फदरते वदब, फदरतीरूने

गगाधय भोयजे

९. रोकवाहशत्मः एक स्लतर अभावषेर

गगाधय भोयजे

१०. रोकवाहशत्म वळोधन नद्धती

अतनर वशत्त रफद्धे

११. रोकयोगबभी

एबाकय भाोडे

१२. रोकयोजनाची नायोनरयक भाधभे

ळयद वलशाये

१३. भयाठी रोककथा

भधुकय लाकोडे

१४. भयाठी रोककथा : स्लरूनभीभाोवा

लदेशी कोरेकय

१५. भौ खकता आ ण रोकवाहशत्म

ा. भधुकय

भा कयोगर

ो

वना लाकोड, वद

१६. रोकप्रततबा आ ण रोकतले

लाकोडे

भधक

ॐ

१७. भयाठी रोकवकृतीचे उन्नावक या. चो. ढेये
१८. रोकनाटमाची नयोनया ल. कृ. जोळी
१९. रमणेचे खेर आण गाणी वयोजनी फाय
२०. रोकनागययोगबही ताया बलारकय
२१. रोकवाहशतमातीर स्रीप्रततभा ताया बलारकय

२२. भयाठीचे रोकनाटम : तभाळा, करा आ ण वाहशत्म नाभदेल व्शटकय

२३. झाडीनट्टीची योगबभी शरयश्चोद्र फोयकय

२४. खडी गभत : लदबााचे रोकरेणे शरयश्चोद्र फोयकय

२५. दोढायीची रोकवनदा शरयश्चोद्र फोयकय

२६. रोकवाहशत्म : स्लरून आ ण ललचन ळोतभ
न कारबल्लोतभ

रु कारबतू
२७. रोकनाटम : उद्गभ आ ण लकाव नरु

उ

२८. ळरमाोची गाथा न. श.
खोडे

२९. गगावागय न. श. खोडे

को ला

4T3(B) : तौरतनक वाहशत्माभ्माव

घटक - 1

तौरतनक वाहशत्माभ्माव : वकल्लना आ णस्लरून

तौरतनक वाहशत्माभ्मावाची तल्ले

तौरतनक वाहशत्माभ्मावाची आलश्मकता

जागततक वदबाात तौरतनक वाहशत्माभ्माव

बायतीम वदबाात तौरतनक वाहशत्माभ्माव

घटक - 2

तौरतनक वाहशत्माभ्मावातीर ळबालाची वकल्लना

ळबाल आ ण ळबल : नयल्लनयवफध

लाड्भमीन ळबालाची कायणभीभाोवा

लाड्भमीन ळबालाभधीर आदानळदानाचे स्थान

लाड्भमीन ळबालाची

लै लध्मनण

घटक - 3

ता ल त्माचे स्लरून

भयाठी वाहशत्मालयीर न्नाश्चात्म

वाहशत्माचा फ़बाल भयाठी

वाहशत्मालयीर बायतीम वाहशत्माचा

फ़बाल

तौरतनक वाहशत्माभ्माव आ ण भयाठी वाहशत्म

तौरतनक वाहशत्माभ्माव आ ण अनलाद

घटक – 4

तौरतनक वाहशत्माभ्मावात लशल वाहशत्म, याष्ट्रीम वाहशत्म ल बायतीम

वाहशत्माचे स्थान लशल वाहशत्म – वकल्लना ल स्लरून

याष्ट्रीम वाहशत्म – वकल्लना ल स्लरून

बायतीम वाहशत्म – वकल्लना ल स्लरून

वदबा ग्रथो

१. तौरतनक वाहशत्माभ्माव : तले आ ण ा. चोद्रळखय जशागीयदाय
हदळा वन

२. तौरतनक वाहशत्माभ्माव लवत फानट

३. तौरतनक वाहशत्म : नले वद्धोत आ ण उन्नमोजन चाटीर
आनदो

४. वाहशत्म : योग आ ण तयोग तन लकोत भयजकय

५. तौरतनक वाहशत्म आ ण िन भयाठी ा. य. फा. भयजकय
भध्ममग लाड्भम वन

६. प्राचीन-अलाचीन वाहशत्मानफध वना. या. गो. नाईकलाडे आ ण इतय

७. बायतीम वाहशत्माची वकल्लना वोना. द. हद. नड

को ला

4T3(C) : वाहशत्माचा वाभाजक, वाोत्कृ

ततक अभ्माव घटक – 1

वाहशत्म आ ण वभाज : अनफध

वाहशत्मातीर अनबल लशल आ ण वभाजलास्तल : नयल्लनयवफध

वाहशत्मातन फकट शोणाये वभाजबाएम

वाहशत्माच्मा वाभाजक अभ्मावाची लचायदृष्टी

वाहशत्माचे वभाजळास्त्र

वाहशत्माच्मा वभाजळास्त्राची

वाहशत्म् आ ण वक्कृ ती : अनफध

वाहशत्म् आती ल लश्ल आ ण कृ ततरुन : नयत्तनयवफध
र अनब वत्त

वाहशत्म् परकट शोणाये कृ ततबाम्
ातन वत्त

वाहशत्म् आच्मा वाोत्कृ ततक अभ्मावाची लचायट्ट्टी

वाहशत्म् आचे वक्कृ ततकायण

वाहशत्म् आचे वाोत्कृ ततक अध्ममन

घटक -3

खारीर वाहशत्म् कृ तीचा वाभाजजक दृष्टीने अभ्माव :

प कया (कादोफयी) – अण्णाबाऊ वाठे

जेव्शा भी जात चोयरी शोती (कथाव्ण) ाल फागर
– फाफय

घटक – 4

खारीर ाोचा कृ ततक दृष्टीने अभ्माव :

ग्रथ वत्त

गराभ गयी (लचारयक) – भशात्भा पुरे

जाततवत्त थेचे उच्चाटन (लचारयक) – डॉ. डेडकय
फाफावाशेफ आफ

वदबा ग्रथो

१. वाहशत्म् आ ण वभाज अ लनाळ वशत्त्रफद्धे

२. वभाज आ ण वाहशत्म् वदा कन्शाडे

३. वाहशत्म् आ ण वाभाजजक वदबा या. ग. जाधल

४. वाोत्कृ मलध या. ग. जाधल
ततक भल्

५. कर, वाहशत्म् ल वक्कृ ती या. ग. जाधल

६. वाहशत्म् आ ण वाभाजजक वदबा अजरी वोभण

७. वाहशत्म् आचे कृ ततक भ. व. नाटीर
वाभाजजक ल वत्त अनफध

८. बाळा, वाहशत्म् करा आ ण वक्कृ ती वदा कश्शाड

९. वाहशत्माचे वदबा शरयश्चोद्र थोयात

१०. वाभाजक च कत्वा आ ण ब लतम् वना. लयद जालडकय
नरयलतन

११. वाभाजक आ ण भयाठी वाहशत्म् वना. य. फा. भचयकय
नरयलतन

१२. वाहशत्म्, कृती आ ण वभाजफोधन वना. मोगेन्द्र भेश्राभ आ ण इतय
वत्त

१३. वाहशत्म् आ ण वभाज वना. नागनाथ कोतानलरे

१४.आधुनिक भयाठी वाहशत्म आ ण	वा. वा रनी लशा, लदुमागौयी हटरक
वाभाजकता	वन्नभण
१५.वभाजफोधन	पर. फा. गजेन्द्रगडकय
१६.तयला	आनद नाटीर
१७.तरल	आनद नाटीर
१८.तौरतनक वाहशत्माभ्माव : नले वद्धोत आ ण उन्नमोजन आनद नाटीर	
१९.वाहशत्म आ ण वभाज	वन्ना. नागनाथ कोत्तानले
२०.वाहशत्मचा अन्लमाथा	नागनाथ कोत्तानले
२१.वाहशत्मचा अलकाळ	नागनाथ कोत्तानले
२२.वाहशत्मचे वास्तुकृतक वी चत	परलशाद ररेकय, के लल तन

को ला

4T3(D) : वी मे आ ण वाहशत्म

लधानभ्रटक - 1

बायताचे वी लधान : तले ल तलसान
भूर

बायतीम वी लधानाची फास्ता लका : म वा वभ्रचम
वी लधानभ्रल वाच वायबत

वाय वी मे : वालबौभ, वभाजलादी, धभतनयनेष, रोकळाशी, गणयाज्म ;
बत लधानभ्रल वाभाजक, आ थक
ल

याजनतक न्माम ; लचाय, अ बवमतती, लश्लाव, श्रद्धा ल उन्नावना माचे स्लातो म ; दजाची ल वधीची
वभानता ;

वमततीची परततठा ल याष्टाची एकता ल एकात्भता माचे आश्लावन देणायी फधुता.

वी लधानभ्रमे ल वाहशत्म : अनफध

वी म वा भयाठी झारेरा आ लष्टकाय : आकरन
लधानभ्रल वाच वाहशत्मातन

घटक - 2

बायतीम वी लधान : बायतीम वभाजजीलनाचा ल वमततजीलनाचा कामदेळीय भ्रमादळ

बायतीम वी मे : बायतीम कृ ती ल वाहशत्मवलशायाची लचायचौकट
लधानभ्रल वभाज, वस्त

वो मेल ाफाफतच्मा तात्लक वभस्त्मा
लधानभ्ल वाहशत्माच्मा
अनफध

भध्म िन भयाठी वाहशत्म ल वो मे : नयाभळ
मग लधानभ्ल स्थ

आधुतनक भयाठी वाहशत्म ल वो मे : नयाभळ
लधानभ्ल स्थ

वो मोच्मा धात वाहशत्माकडून अवरेल्मा अनषा
लधानभ्ल मोच्मा धात आश्लावक ठयणाये वाहशत्मरुन ल वाहशत्मप्राश
वो वफ
लधानभ्ल

घटक – 3

जोतीनला (लचारयक) : नागनाथ कोतानलरे
डॉ. आफेडकयोचा लचारयक लायवा (लचारयक) : बा. र. बोरे

घटक – 4

जीलनामन (कल्लाग्र श) : मळलत भनोशय
अस्तस्य नामक (कादोफयी) : उत्तभ कोफरे

आधायबत ग्रथ :

बायताचे वो लधान : बायत वयकाय ; ल ध, न्माम ल को ननी कामा भरारम

[भशायाार याज्माचमा बाळा ाहदत आ ण वचारक, ण ल रेखनवाभग्री,
वचारनारमादलाये अनल ळावन भद्र भशायाार

याज्म, माोचमादलाये बायत वयकायचमा लतीने परका ळत परतीफय शु कू भ भहु द्रत प्रत]

वदबा ग्रथो

१. बायतीम वो लधान अनत याऊत
२. बायतीम स्लातो म : नन्नाव लळाांचा भागोला बा. र. बोरे
३. आफेडकयलाद : तल आ ण व्मलशाय यालवाशफे कवफे
४. वभाजनरयलतनाचमा हदळा जनादन्ना लाघभाये
५. आधुतनकता आ ण नयोन्नया वना. याजेद्र
६. ललेक आ ण न्माम भे. ळोया येगे
७. स्लातो म, वभता आ ण न्माम भे. न. येगे
८. ललेकाच्मा गोठी भ. गो. नातू
९. ललेकलाद, लसान आ ण शरद्धा भे. न. येगे
१०. भयाठी वाहशत्मातीर ललकलाद ळरेंद्र रडें
११. भानल आ ण धभा चतन यालवाशेफ कवफे
१२. धभ, वभाज आ ण याजकायण अळोक चौवारकय
१३. फफोधनातीर नाऊरखुणा (गो. ा. कु भाय पडकु रे
फा. वयदाय) वनतनभर
१४. लवालेळतक आ ण बायतातीर वभता लचाय बा. र. बोरे
१५. याजकीम बायत बा. र. बोरे

१६. वभाजप्रफोधन

ो

१७. बायतीम प्रफोधन

ा. प्र. फा. गजेन्द्रगडकय

वन
ा. हद. के. फेडकय, बा. लो. बणगे

वन

4T4(A) : प्रवायभाध्मभे आ ण वाहशत्मव्मलशाय

घटक – 1

प्रवायभाध्मभे म्शणजे काम ?

नायोन्नरयक प्रवायभाध्मभाोचे स्तरून

आधुतनक प्रवायभाध्मभे ल वलादकौळ्म

आधुतनक प्रवायभाध्मभाोचे प्रकारय : भहु द्रत प्रवायाभाध्मभे, दक-श्राव

प्रवायभाध्मभे प्रवायभाध्मभाोचा वभाजालय शोणाया नरयणाभ ल

प्रवायभाध्मभाोची प्रबालळीरता

घटक – 2

प्रवायभाध्मभे आ ण वाहशत्मव्मलशाय : वशवफध

भहु द्रत प्रवायभाध्मभे नर, तनमतका रके, भा वक

: लत

भहु द्रत प्रवायभाध्मभाोकरयता आलशमक अवरेरे बा ळक रेखनकौळ्म ल ादकौळ्म

वाहशत्मक वञ्चु द्रत भाध्मभाोवाठी रेखनाचे स्तरून

ल नरीम रेखन-अग्ररेख, वदये, ाखती, ग्रथनयीषणे, रन, रयनोटाज इत्मादी
फातभी, भर लतवक

भहु द्रत भाध्मभाोवाठी प्रभाग रेखन लळमक तनमभ आ ण भहु द्रतळोधन

घटक – 3

दक-श्राव प्रवायभाध्मभे : चरलाणी,), (भाहशतीचे भशाजार)
नबोलाणी, दय वगणक, भोफाईर (भ्रभणमर इोटयनट

दक-श्राव प्रवायभाध्मभाोकरयता आलशमक अवरेरे बा ळक ल वाहशत्मक वलादकौळ्म

श्राव प्रवायभाध्मभाोकरयता रेखन ल लाचन – फातम्मा, ाखती, ारन इत्मादी
लाताारान, , शरुततका, भर वरवच

दक-श्राव प्रवायभाध्मभाोकरयता रेखन ल वादयीकयण - फातम्मा, ाखती, ारन इत्मादी
नटकथा, भर वरवच

दक-श्राव प्रवायभाध्मभाोवाठी कु ळर ल
अत्माधु नक जनवल

घटक – 4

ादाची अवरेरी आलशमकता

भाहशती तरसानाच्मा अत्माधतनक वाधनोभध्मे बाळाकौळल्म ल वाहशत्मकौळल्माचा शोणाया लान्नय
वगणक, इोटयनट, भल्तीभी डमा, लोध नरकारयता, लेफ नरकारयता आ ण बाळा, वाहशत्म्मलशाय
भहु द्रत ल दृक-श्राम भाध्मभावाठी ल वकरनाचे स्तरून
भहु द्रत ल दृक-श्राम भाध्मभावाठी जाहशयात रेखनाचे स्तरून

दृक-श्राव्य भाधमभोवाठी नटकथा रेखनाचे स्लरून्न

वदबा गुरथो

१. वलादळास्त्र श्रीनाद बारचोद्र जोळी
२. बायतीम योगबभी आद्य यगाचामो
३. अबनमळास्त्र (स्तातनस्तालस्की) अन. ल. श. गोरे
४. वनादन : स्लरून्न ल कामा मळलतयाल चव्शाण त लद्दानीठ, ना लक
भशायाएर भत
५. फातभीची कामषेरे मळलतयाल चव्शाण भशायाएर भतत लद्दानीठ, ना लक
६. द्यू दळनवाठी रेखन के लल के रकय
७. जाहशयातीचेमग केळल केरकय
८. गीतमारी भाधल भोशोरकय
९. वगीतळास्त्राचा अभमाव फी. आय. दे लधय
१०. वजनात्भक रेखन आनद नाटीर
११. भयाठी रेखन भागद लका माण्णभन लख
१२. बमकय वदय भयाठी बाळा द. हद. नड
१३. नरकारयतचा स्ललबाल र. ना. गोखरे
१४. पीचय यामहटग फ्रवन्नकु भाय अकरजकय
१५. नरकारयता: स्लरून्न आ ण च कत्वा भशालीय जोंधरे
१६. जाहशयातळास्त्र लदना खेडीकय
१७. व्वालशारयक भयाठी बाळा ल्यहदनी भोहशते
१८. लखयी अळोक केरकय
१९. व्वालशारयक ल व्वालवातमक रेखनपरणारी भधुकय भोकाळी
२०. भयाठी वाहशत्म: काशीरेखनफध वधाकय लराय

को ला

4T4(B) : चरनट आ ण वाहशत्म

घटक – 1

वाहशत्म आ ण चरनट : नयत्नयवफध

वाहशत्मातीर कथारुन आ ण चरनटतन भती
वाहशत्मातीर कथारुनाचे भाध्मभाोतय आ ण चरनटाची कथालसूत
वाहशत्माची बाळा आ ण चरनटाची बाळा : अनफध
भयाठी वाहशत्मकृ तीोलीर ी : नयाभळ
चरनटतन भ्त स्तथ

घटक – 2

चरनट नटकथारेखन : ल कौळल्मे
तशे भयाठी चरनटाची
नटकथा
चरनटाच्मा नटकथारेखनाची भरतल्ले
नटकथा वयो चना आ ण नटकथेचे ल लध घटक
भयाठी चरनटाच्मा नटकथा : नयाभळ
स्तथ

घटक – 3

वाहशत्मकृ तीोलीर चरनटतन भतीोचा अभ्माव :
'फनगयलाडी' चरनट (कादोफयी - फनगयलाडी : व्मकटेळ कय)
भर भाडगर
'नटयोग' चरनट (कादोफयी - नटयोग : मादल)
भर अस्त

घटक – 4

चरनटोच्मा नटकथारेखनाचा अभ्माव :
'वाभना' चरनट (नटकथारेखन : लजमतेडुरकय
) 'कोटा' चरनट (नटकथारेखन : चैतन्म ताम्शाणे)

वदबा ग्रथो

१. भयाठी चरनटाची नटकथा अतनर वनकार
२. बायतीम चरनट भाधलळलारे
३. चरत् चरनट अरुण खोनकय
४. वनेभाची गोष्ट अतनर झणकय
५. चरकथा अळोक याणे

६. फखय वनेभाची
७. चरनटाचे वौंदमळास्त्र
८. चरनट : एक फलव
९. गाजरेरे लदेळी चरनट

- लवत वाठ
- वतीळ फशाद्यू
- अळोक याणे
- ळोता ळरके

१०. एका स्त्रुटु डओचे आत्भलत प्रबाकय नढायकयें
 ११. गदा यानात बय दनायी लजम नाडरकय
 १२. ळटीग श्री. दा. नानलरकय
 १३. पल्भ मारा बाई बगत
 १४. वनेभा का वभाजळास्त्र जफयीभर नायख
-

को ला

4T4(C) : स्त्रीलादी वाहशत्म

घटक – 1

स्त्रीलादी वाहशत्म : वकल्लना ल स्लरून

स्त्रीलादी वाहशत्माची तात्लक बू

भका

स्त्रीलादी ि धीची कायणभीभोवा

वाहशत्माचमा तन भत वफ

स्त्रमाचे रेखन ल स्त्रीलादी रेखन : वाम्मबेद

बायतीम

ात्तल, रगबदलास्तल आ ण स्त्रीलादी वाहशत्म : नयत्तयवफध

वभाजलात्तल, धभल

घटक – 2

ीभागीर वाभाजक ल वाोत्कृ ततक नाश्लबभी

स्त्रीलादी

वाहशत्माचमा तन भत

स्त्रीलादी वाहशत्मातीर प्रभख आळमवर

स्त्रीलादी वाहशत्माचे अ बव्मततरून

स्त्रीलादी वाहशत्मातीर ल लध वाहशत्मप्रकायाोची ऐततशा वक जडणघडण

घटक – 3

स्त्रीनरुत्तरना (ारयक) : तायाफाई ळदो
लच

उत्खनन (कादोफयी) : गौयी देळनोडे

घटक – 4

भी बडलू नाशते वभग्राळी डौरा (क लता) : प्रसा नलाय

जशन्भ (तनलडक परततभा जोळी - कथा) : वनादक - नु ना बाले

वदबा ग्रथो

१. स्त्री-वाहशत्माचा भागोला : खोड १, २, ३ वा. बायतीम लद्धानीठ अ बभत लशल लद्धारम वन

२. स्त्रीलादीवभीषा: स्तरून लउनमोजन अजश्लनी धोंगडे

३. १९६० नतयची वाभाजक नरयजस्थती ल वाहशत्मातीर नले मादल परलाश आनद

४. आधुतनक भयाठी कलतमरीोची क लता या. ग. जाधल

५. कथागौयीची वना. लद्दा फार ल इतय

६. भयाठी रे खका : चता आ ण चतन बारचोद्र पडक

७. स्त्रीलाद वना. ती राोड वभ

८. दवेकोड वेतव (वभोनद फोव्युआय) अन. करुणा गोखरे

९. ज्जरमाोची नलकथा : लाटा आ ण लरणे भगरा लयखेड

१०. स्त्रीपरश्नाोची लाटचार : वाचमा े लदमत बागलत नरयलतन हदळन

११. स्त्री लकावाचमा ा वना. स्लाती कले नाऊरखण

१ स्त्रीलाद, स्त्रीलादी वभीषा आ ण उनमोजन लोबा नाईक

२. बायतीम ातन वद

१३. ततवर्मा ादचमा लोधात ताया बलारकय

१४. स्त्रीलादी लचाय आ ण वभीषेचा भागोला लोबा नाटीर

१५. भयाठी कथेची ज्जस्ततगतती अजरी वोभण

१६. स्त्रीलाद : एक द्जष्टषेन अरुणा वफाणे

१७. चौकट वना. लराव खोरे

१८. स्त्री र खत कादोफन्मा : प्रेयणा आ ण ी लद्दा देलधय प्रलत्त ा. स्लाती कले

१९. स्त्री लकावाचे नले षततज

वन

ो

२०. स्त्रीपरश्नाोची चचा : एको णवाले लतक परततबा यानड

२१. ज्जरमाोचे गदमरेखन भधुफारा खोन्नडे

२२. स्त्री र खत वाहशत्मा बा आ ण च कत्वा बा ा. लोळ नाटीर : वद आळत

२३. जस्तूरमोची कादोफयी

ा. येखा इनाभदाय वाने

ो

वन ा. अरुणा ढेये

२४. जस्तूरमोचे कथारेखन

वन

२५. भयाठीतीर जस्तूरमोची क लता

प्रबा गणोपकय

२६. भयाठी कादोफयी : जस्तूरमोचे मोगदान प्र भरा बरुड

को ला

4T4(D) : अनलाहदत बायतीम वाहशत्माचा अभमाव

घटक – 1

बायतीम वाहशत्मा : वकल्लना ल स्लरून

बायतीम वाहशत्माचे देळनातरीलयीर वाहशत्माषेरात स्थान

बायतीम वाहशत्माची आळमगत लै ळष्ट्रमे

बायतीम वाहशत्माची अ बव्मततनय लै ळष्ट्रमे ल अनल ादातीर ळधत वभस्त्मा तत्वफ

बायतीम वाहशत्माचे ाद : नयाभळ
भयाठीतीर अनल ळथ

घटक – 2

आयणमक (कादोफयी) – लबतू तबळण फधोनाध्माम : ळकय फाराजी ळास्ती

नलळ्मा गी (रघकादोफयी) – उदम ाद – गणेळ लवनत
छरीलारी भर फकाळ : अनल

घटक – 3

वभकारीन हशदी क लता : अनलाद – चोद्रकोत नाटीर

जेयफद (क लताव्श) – य एजाज जोळ : अनलाद – रोकनाथ मळलत
भव

घटक – 4

अनतभती माचम्मा कथा (कथाव्श) ाद – उभा कु रकणी
: अनल

आधेअधुये (नाटक) – भोशन याके ळ : अनलाद – लजम तडें उरकय

वदबा ग्रथो

१. बाळोतयभीभोवा कल्माण कारे, अजरी वोभण

२. बाळोतय वना. यभेळ लयखेड

३. बाळोतय च कत्वा भधकय भोकाळी

४. बाळोतय वदाकशाड

५. अनलादभीभोवा के ळल तन

६. तौरतनक वाहशत्माभ्माव : तत्ले आ ण हदळा वन्ना. चोद्वळखय जशागीयदाय

७. तौरतनक वाहशत्माभ्माव लवत फानट

८. तौरतनक वाहशत्माभ्माव नले वद्धोत आ ण उन्नमोजन आनद चाटीर

९. अनलाद करा एन. ई. लशलनाथ अय्यय
३ ाद लसान नगेेंद्र
१०. अनल
११. अनलाद लसान : वद्धोत एलो मोग नगेेंद्र
अम्र
१२. अनलाद : वद्धोत औय वभस्तमाएॉ यलीोद्वनाथ श्रीलास्तल
१३. अनलाद : वद्धोत औय प्रमोग जी. गोनीनाथन
१४. Translation Studies Susan Bassnatt, Mc Guire
१५. Stylistics of Literary Translation Vilas Sarang
-

प्रश्ननारके चा आयाखडा

गण लबाजन : वर I, II, III ल IV वाठी

प्रत्मेक रेखी वरोत नयीषा - 80 गण

प्रत्मेक वरोतीर अतगत भलमभानन - 20 गण

प्रत्मेक वरातीर प्रत्मेक प्रश्ननारके चे एकू ण गण - 100 गण

प्रत्मेक वराचे एकू ण गण - 400 गण

एभ. ए. भयाठी नदली नयीषा – 1600 गण

प्रश्ननर : गण लबाजन : एकू : 80
ण गण

प्रत्मेक प्रश्ननरके रा एकू ण क्रे डट - 4

प्रश्ननरके चे स्तरून

1. अभ्मावक्रभातीर तनधारयत चायशी घटकोलय प्रश्ननरके भध्मे प्रश्न याशतीर ल प्रत्मेक प्रश्ननरका चाय श्रेमोकाची (क्रे डट) याशीर.
2. प्रत्मेक प्रश्ननरके भध्मे प्रत्मेकी 16 गणाोचे प्रश्न याशतीर ल ते वला अतनलामा याशतीर.
3. चाय घटकोलय चाय प्रश्न अतगत नमामाोवश याशतीर.
4. नाचला प्रश्न अतनलामा अवन त्मात प्रत्मेक घटकालय ाोचे प्रश्न लचायरे जातीर. त्मोना वभान प्रत्मेकी चाय गण गण अवन त्माोत नमाम याशणाय नाशी. अतगत
5. प्रत्मेक प्रश्ननरका 3 तावाची याशीर.
6. अभ्मावक्रके ची रेखी नयीषा शी ल अतगत ाोची याशीर भ्लमभानन 20 गणाोचे याशीर. अतगत 80 गण
- भ्लमभाननात तनधारयत कयण्मात आरेरे लद्गाथ्माचे प्रकल्ल, लग-ा चचावर वादयीकयण, लगातीर 20 गण
- उनजस्तथती ल भौ खकी नयीषा मा घटकोलय आधारयत याशतीर.
7. अभ्मावक्रके त उनीणा शोण्मावाठी लदमाथ्माने रेखी भ्लमभानन माभध्मे नयीषा ल अतगत एकारतनणे कभान 40% गण भर लणे आलश्मक आशे

